ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤުގެ
ތެރެއިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު

ހުރިސްތު
ފި
އެކްޒެކެޓިވް ސަމަރީ iv
2. ތަޢާރަފް 1
3. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިއްޙީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު 4
3.1 .1 ޞިއްޙީ ދާއިރާގެ އޮނިގަނޑު 6
3.2 .2 ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ދިނުމަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ސަރުކާރުން ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ތަންތަން 7
3.3 .3 އަތޮޅުތަކުގައި ނަފްސާނީ ސިއްޙަތު 10
4. ޤާނޫނީ އޮނިގަނޑު 16
4.1 .4 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ޤާނޫނެއް ނެތުން 16
4.2 .5 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބު 17
4.3 .6 ޤާނޫނު ނަމްބަރު 2015/29 (ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ޤާނޫނު) 17
4.4 .7 ޤާނޫނު ނަމްބަރު 2015/13 (ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިންގެ ޤާނޫނު) 18
4.5 .8 ޤާނޫނު ނަމްބަރު 8/2010 (ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންގެ ހައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމާއި މާލީ އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޤާނޫނު) 18
4.6 .9 ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭން 19
4.7 .10 ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީ 20
5. ދިރާސާ ރާވާފައިވާ ގޮތް 23
5.1 .11 ދިރާސާގެ މަޤްޞަދު 23
5.2 .12 ދިރާސާގެ ސްކޯޕް 24
6. ދިރާސާގެ ހޯދުންތައް 25
6.1 .13 ނަފްސާނީ ސިއްޙަތުގެ ތަފާސްހިސާބު ބެލެހެއްޓޭނެ ހަރުދަނާ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައިނެތުން 25
6.2 .14 ލީޑަރޝިޕް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން ނެތުން 29
6.3 .15 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ބަޖެޓް ލިބެން ނެތުން 34
6.4 .16 ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންނަށާއި/ ކައުންސެލިން/ ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތްކަށް އެދޭ މީހުންނަށް ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި
ހުރި ގެޕްތަށް 31
6.5 .17 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާއިމެދު މުޖްތަމަޢުގެ ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުން 37
6.6 .18 ޒާތީ ދިރިއުޅުމުގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކުރާ އަސަރު 38
6.7 .19 ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް އަހުލުވެރިކުރުމަށް ވަށާޖެހޭ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތުން 40
ii

6.8 .20 އުމުރުން ދުވަސްވީ މީހުންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ސަމާލުކަން ނުދެވުން 45
6.9 .21 ކަމާއި ގުޅޭ މައުލޫމާތާއި ތަމްރީނުގެ ފުރުސަތުތަށް މަދުކަން 32
6.10 .22 ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއްސަ ކުއަލިޓީ އެޝުއަރެންސްގެ ނިޒާމެއް ނެތުން 33
6.11 .23 މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނާއި އެމީހުންގެ އާއިލާތަށް 45
6.12 .24 ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި މީހުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަށް 51
7. ނިންމުން 60
iii

އެގްޒެކެޓިވް ސަމަރީ
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ ދުޅަހެޔޮ ޞިއްޙަތެއްގެ ދިރާސާ ކުރެވިފައިވާގޮތް
ޙައްޤުގެ އިތުރުން އަބު ރުވެރިކަމާއެކު ދިރިއުޅުމުގެ
މިދިރާސާގެ މަޤްޞަދަކީ ކަރާމާތްތެރިކަމާއި
ޙައްޤާއި ބޯހިޔާވަހިކަމުގެ ޙައްޤާއި ދިރިހުރުމުގެ
އަބުރުވެރިކަމާއި ދިރިއުޅުމަށްޓަކައި ކަށަވަރުކޮށްދޭންޖެހޭ
ޙައްޤުފަދަ އެތައް އަސާސީ ޙައްޤާ ގުޅިލާމެހިފައިވާ
ޙައްޤުތަކުގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅޭ
ކަމެކެވެ.
ޚިދުމަތްތައް ރާއްޖޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުގައި
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއްޞަކޮ ށްގެން 2019 ވަނަ ޤާއިމްކުރެވިފައިވާ މިންވަރު ދެނެގަތުމެވެ. އަދި މިޙައްޤު
އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ނޭޝަނަލް ސެންޓަރ ފޯރ ކަށަވަރުކުރުމަށްޓަކައި ދިމާވާ ގޮންޖެހުންތައް
މެންޓަލް ހެލްތް ވަނީ ޤާއިމްކޮށްފައެވެ. މިތަނުގައި ދެނެގަތުމެވެ. މިދިރާސާގައި މުޖްތަމަޢުގެ ތެރެއިން
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއްޞަ ފަންނުވެރިން މަސައްކަތް ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ އާބާދީތަކަށް
ކުރަމުން ދިޔަ ނަމަވެސް ދާއިރާގެ ފަންނުވެރިންގެ އަލިއަޅުވާފައިވާނެއެވެ.
ދަތިކަމުގެ ސަބަބުންނާއި ޤައުމުގައި ޤާއިމްވެފައިވާ
ދިރާސާގެ ހޯދުންތައް
ސެންޓްރަލައިޒްޑް ސިސްޓަމްގެ ސަބަބުން
މިސެންޓަރުގެ ފަރާތުން އަތޮޅުތެރޭގައި މަސައްކަތްކުރާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޖްތަމަޢަށް ބަލާއިރު، މިދާއިރާއިން
ފަރާތްތަކަށް އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި އެހީތެރިކަން އެންމެ ފަހުގެ ދިރާސާއެއް ހެދިފައިވަނީ 2003 ވަނަ
ފޯރުކޮށްނުދެވޭކަ މާއި ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައިވާ އަހަރުއެވެ. 2022 ވަނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް، މިދާއިރާގެ
ފަރާތްތަކަށްވެސް މިސެންޓަރުގެ ފަރާތުން އެހީތެރިކަން އަދާހަމަ މައުލޫމާތު އެއްކުރެވިފައިނުވިނަމަވެސް
ފޯރުކޮށްނުދެވޭކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޞިއްޙީ އެހީތެރިކަން ހޯދާ
މީހުން އަހަރަކަށްވުރެ އަހަރެއް ގިނަވާކަން ނޭޝަނަލް
ޤާނޫނީ ހުސްކަން
ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތްގެ ތަފާސްހިސާބު
2018 ވަނަ އަހަރު އެކުލަވާލެވުނު ޤައުމީ
ތަކުންނާއި އާސަންދަ މެދުވެރިކޮށް ބޭސް ހޯދާ
ސްޓްރެޓިޖިކް އެކްޝަން ޕްލޭންގައި "ކެއަރިންގ
ފަރާތްތަކުގެ ތަފާސްހިސާބުން ހާމަ ވެއެވެ. އާސަންދައިގެ
ސްޓޭޓް"ގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ވަނީ
ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް 2017 ވަނަ އަހަރުން
އަލިއަޅުވާލާފައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މިއަދާއި ހަމަޔަށް
ފެށިގެން 26،667 މީހުން، 240,710 ފަހަރު މަތިން
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ބިލް މަޖިލީހަށް ހުށައެޅިފައި
ބޭސް ހޯދާފައިވެއެވެ. މިސްކީމްގެ ތެރެއިން މައުލޫމާތު
ނުވެއެވެ. އެގޮތުން ޤާނޫނު ފާސްނުވުމުގެ ސަބަބުން
ހޯދާފައިވާ މީހުންގެ 54.5% އަކީ އަންހެނުންނެވެ.
މިދާއިރާއަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ޤަވާ ޢިދުތަކާއި
ބޭސް ހޯދާފައިވާ ތަންތަނަށް ބަލާއިރު، ގިނަ އަދަދެއްގެ
އުޞޫލުތައް ހެދިފައިނުވެއެވެ.
މީހުން ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވަނީ ގްރޭޓަރ މާލެ ސަރަޙައްދު
(63%) އިންނެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ
iv

މީހުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ އަދަދު ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ފުރާވަރުގެ ކުދިންނަށް
ގިނަކަމުގައިވާއިރު ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން ހޯދަން ބަލާއިރު، ފިޔަވަތީގައި މިހާރު ތިބީ ނަފްސާނީ
ބޭނުންވާ މީހުންނަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ ބަލިތަކަށް ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ، އަދި އެންމެންގެ
ޚިދުމަތްތައް ހޯދަން އުނދަގޫތަކާ ކުރިމަތިވަމުންދާކަން ތެރޭގައި އުޅެން އުނދަގޫ ކުދިންކަމަށް ފިޔަވަތިން
ދިރާސާއިން ހޯދިފައިވެއެވެ. މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ ގިނަ ފަރާތްތަކެއް އެކުގައި
މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ދާއިރާއެއް ކަމުގައި ވީނަމަވެސް
މިފަދަ ކޯޑިނޭޝަނެއް ޤައުމީ ފެންވަރުގައި
ޤާއިމްކުރެވިފައި ނުވެއެވެ. މި ދާއިރާގައި ސިވިލް
ސޮސައިޓީއާއި އަތޮޅުތެރޭގައިވާ ފަރާތްތަކާއެކު
އެކަށީގެންވާ ގުޅުމެއް ޤާއިމުކުރެވިފައި ނުވާކަން
މިދިރާސާގެ ހޯދުންތަކުން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ސްކޫލްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކުގެ އިތުރުން
މުޖްތަމަޢާ ގާތުން މަސައްކަތްކުރާ އެކި ދާއިރާތަކަށް
ބަލާއިރު، ފުލުހުންނާއި ޞިއްޙީ މަރުކަޒު ތަކުގައި
މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތައް އަދި ސިވިލް ސޮސައިޓީތައް
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް އަހުލުވެރިކުރުމަށް
އެކަށޭނެގޮތަކަށް ތަމްރީނު ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާފައި
ނުވެއެވެ. ޚާއްޞަގޮތެއްގައި ސިވިލް ސޮސައިޓީއާއެކު
މަސައްކަތްކުރެވޭ މިންވަރު މަދުކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
މިދިރާސާއަށް މައުލޫމާތު އެއްކުރެވުނުއިރު، ހޯމް ފޯރ
ޕީޕަލް ވިތް ސްޕެޝަލް ނީޑްސް (އެޗް.ޕީ.އެސް.އެން)
މަސައްކަތްކުރަނީ ތަނުގެ ކެޕޭސިޓީއަށްވުރެ 21%
މަތީގައެވެ. މިތަނަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއް ޞަކޮށް
ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ތަނަކަށްވާއިރު، މިތަނުން ތެރަޕީ އަދި
ސައިކޮލޮޖީގެ ޚިދުމަތްތައް ދާއިމީ ގޮތެއްގައި ލިބެން
ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި އެންމެ އެދެވޭ
ގޮތެއްގައި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި އިންޓަގްރޭޝަންގެ
މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް ނުގެންދެވެއެވެ.
v

1. ތަޢާރަފް
ވޯލްޑް ހެލްތް އޯގަނައިޒޭޝަންގެ ފަރާތުން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން މާނަކޮށްފައިވަނީ އާންމު ދިރިއުޅުމުގެ ހާސްކަމުގެ ތެރޭގައި
ދިރިއުޅެވޭ އަދި އަމިއްލަ ޤާބިލިއްޔަތުކަން އެންމެ ފުރިހަމަ މިންގަނޑަށް ބޭނުންކޮށް އެމީހެއްގެ ފަރާތުން މުޖްތަމަޢަށް
1
ފައިދާކުރަނިވި ގޮތްތަކަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ގާބިލިއްޔަތުކަން ލިބުމަށެ.ވެ އެގޮތުން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ ފަރުދީ އަދި
ޖަމާޢަތުގެ ޤާބިލުކަން އިތުރުކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅޭ ދުނިޔެ ބައްޓަންކުރުމުގެ ޤާބިލުކަން ފަހިކޮށްދޭނެކަމެކެވެ.
ބައިނަލްއަޤްވާމީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދުވަސް، 10 އޮކްޓޫބަރު 2022 ގެ ޝިޢާރަކީ "އެންޝުއަރިންގ މެންޓަލް ހެލްތް
އެންޑް ވެލްބީންގ ފޯ އޯލް ބިކަމްސް އަ ގްލޯބަލް ޕްރައޯރިޓީ" އެވެ.2 ދިވެހިން ބުނާނަމަ، ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޔަޤީންކުރުން،
ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި މުހިންމުކަމަކަށް ހެދުމެވެ.
އިންސާނީ ޙައްޤުތަކަކީ "އިންއޭލިއަނަބަލް ރައިޓްސް"، އެއް ޙައްޤު އަނެއް ޙައްޤާ ގުޅިފައިވާ ޙައްޤުތަކެވެ. އެގޮތުން، އެންމެ
ފުރަތަމަ ދުޅަހެޔޮ ޞިއްޙަތުގެ ޙައްޤަށް ބަލާއިރު ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ ދުޅަހެޔޮ ޞިއްޙަތެ އްގައި ހުރުމުގެ ޙައްޤުގެ
ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށް ވެސް ކަށަވަރު ކޮށްދޭންޖެހޭނެ ޙައްޤެކެވެ. ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންގެ
ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރު އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ ކޭސްތަކަކީ ފަޤީރު އަދި މެދުފަންތީގެ ޤައުމުތަކުގެ ކޭސްތަކަށް ވާއިރު
ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު ހޭލުންތެރިކަން އެންމެ ކުޑަ ޤައުމުތަކަކީވެސް މިއީއެވެ.3 ،އެގޮތުން 2019 ވަނަ އަހަރު ދުނިޔޭގައި
970 މިލިއަން މީހުން ނަފްސާނީ ބަލިތައް ތަޙައްމަލްކުރަމުން ދިޔައިރު މީގެ ތެރެއިން 87% މީހުންނަކީ ފަޤީރު ޤައުމުތަކާއި
4
މެދުފަންތީގެ ޤައުމުތަކުގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންނެވެ. އަބުރުވެރިކަމާއެކު ދިރިއުޅުމުގެ ޙައްޤަކީ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގު ޅިފައިވާ
ކަމެކެވެ. އެގޮތުން ބޯހިޔާވަހިކަމާއި އާމްދަނީއާއި މުޖްތަމަޢުގައި އަބުރުވެރިކަމާއެކު ދިރިއުޅުމަކީ ނަފްސާނީ ދުޅަހަޔޮކަމާ
ގުޅި ލާމެހިފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންކަމުން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާ ގުޅިފައިވާ އަދި ދުޅަހެޔޮ
ޞިއްޙަތެއް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ތެރެއިން ކަށަވަރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޙައްޤެކެވެ.
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާއި ނަފްސާނީ ބަލިތައް ދެނެގަތުމުގެ މިންގަނޑުތަކުގެ ތެރޭގައި ތިމާގެ ވިސްނުމާއި އިހުސާސްތަކާއި
އެހެން މީހުންނާ މުޢާމަލާތްތައް ބެލެހެއްޓުމުގެ ގާބިލުކަން ފަދަ ސިފަތަކުގެ އިތުރުން ޤައުމީ ސިޔާސަތުތަކާއި އިޖްތިމާޢީ
1 WHO.Promotingmentalhealth:concepts,emergingevidence, WorldHealthOrganization;2004
2WHO,WorldMentalHealthDay2022,https://www.who.int/campaigns/world-mental-health-day/2022
3Mohamed,Arif."ResucitatingMentalHealthinMaldives."AustralasianPsychiatry(2015)
4
GBDResultsToolGlobalHealthDataExchange[website].Seattle:InstituteforHealthMetricsandEvaluation;
2019(http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool?params=gbd-api-2019-permalink/
cb9c37d9454c80df77adaed394d7fc0f,accessed3February2022).
1

ރައްކާތެރިކަމާއި ދިރިއުޅުމުގެ ފެންވަރާއި މަސައްކަތުގެ ހާލަތާއި މުޖްތަމަޢުގެ ގުޅުން ފަދައިޖްތިމާ،ޢީ ،ސަގާފީ އިޤް ތި ޞާދީ ،
5
ސިޔާސީ އަދި ތިމާވެށްޓާ ގުޅޭ ކަންކަން ހިމެނެއެވެ.
ވަކިވަކި މުޖްތަމަޢުތަކާއި ގައުމީ ފެންވަރުގައި އިޖްތިމާޢީ ގުޅުންތައް ހަރުދަނާކުރުމާއި ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދެވޭ
6
ޚިދުމަތްތައް ރަނގަޅު ފެންވަރުގައި ފޯރުކޮށްދެވުމަކީ އެމުޖްތަމަޢުގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން އިތުރުވެގެންދާނެކަމެކެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތައް ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން މުޖްތަމަޢުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި މާރާމާރީއާއި ގެވެށި އަނިޔާގެ
މައްސަލަތަކާއި ކުޑަކުދިންނާ ގުޅޭ މައްސަލަތަކާއި ޢާއިލީ ހަމަނުޖެހުމާއެކު ކުށްކުރާ އާބާދީ ގިނަވާ ފަހަރު އާދެއެވެ. އަދި
އޭގެ އިތުރުން ވަޒީފާގައި އުޅޭ އާބާދީ (އެމްޕްލޯއީޑް ޕޮޕިއުލޭޝަން) މަދުވުމާ އެކު ފުދުންތެރިކަމާއި މުޖްތަމަޢުގެ ޖުމްލަ
7
އުފެއްދުންތެރިކަމަށް އަސަރުކުރެއެވެ. ޖިސްމާނީ ބަލިތަކެކޭ އެއްފަދައިން ނަސްފާނީ ބަލިތަކަކީ އެއިން މީހާގެ ހަށިގަނޑަށާއި
ދިރިއުޅުމަށް އެއިން އަސަރުކުރާ ބަލިތަކެއްކަން ކަމާގުޅޭ މާހިރުން ގަބޫލުކުރެއެވެ. ކަންމިހެން އޮތްކަމުގައި ވީނަމަވެސް
ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު މުޖްތަމަޢުގެ ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުމާއި މިބަލިތަކާމެދު މުޖްތަމަޢުން ދެކޭ ގޮތުގެ ސަބަބުން
8
މިމައްސަލަތައް ހައްލުކުރުމަށް ގޮންޖެހުންތަކާ ކުރިމަތިވެފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތައް ހުންނަ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ އިންސާނީ ޙައްޤުތަކަށް އަރައިގަތުމާއި ތަފާތުކުރުންތަކާއި މުޖްތަމަޢުގައި
އެކަހެރިވުން ކުރިމަތިވާ އާބާދީއެ ކެވެ. އަދި މީގެ ތެރެއިން 80% މީހުންނަކީ ފެންވަރު ރަނގަޅު ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
9
ޚިދުމަތްތައް ނުލިބޭ .މީހުންނެވެ ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ އަދަދުތައް ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި މިހާ މަތިވެފައިވާއިރުވެސް
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަކީ 2000 ވަ ނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް ޖިސްމާނީ ޞިއްޙަތާ އެއްފެންވަރެއްގައި ދެކެވުނު ވާހަކަތަކެއް ނޫނެވެ.
އެގޮތުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ މެދު ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި ވާހަކަ ދެކެވުމުގެ އަސްލަކީ 2001 ވަނަ އަހަރު ދުނިޔޭގެ
ޞިއްޙަތު ޖަމްޢިއްޔާއިން ޝާއިޢުކުރި "ވޯރލްޑް ހެލްތް ރިޕޯރޓް"10 އެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި ދެވިފައިވާ އަހައްމިއްޔަތުކަން ދައްކުވައިދޭ އިތުރު ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި
2030 ވަނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް ޔުނައިޓެޑް ނޭޝަންސްއިން ކަނޑައަޅާފައިވާ "ސަސްޓެއިނަބް ލް ޑިވެލޮޕްމެންޓް ގޯލްސް"11ގެ
3 ވަނަ ގޯލް "ފުރިހަމަ ޞިއްޙަތާއި ދުޅަހެޔޮކަން"ގެ 3.4 އަކީ "ނަފްސާނީ ބަލިތަކުން ،ރައްކާތެރިވުމާއި ފަރުވާދިނުމާއެކު
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޕްރޮމޯޓްކޮށް ގައިންގަޔަށް ނާރާ ބަލިތަކުން މަރުވާ މީހުންގެ އަދަދު ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި މަދުކުރުން"
ކަމުގައި ވުމެވެ. މިގޯލްގެ ދަށުން ޙާޞިލުކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ލަނޑުދަނޑިތަކުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި
5WHO,MentalHealthActionPlan(2013-2030),WorldHealthOrganization
Australia,Commonwelth,Australia:Capital.SocialofInterrelationsTheHarvey.Cullen؛MichelleWhiteford,6
2001
7MichelleFunk,NatalieDrew,MartinKnapp."MentalHealth,PovertyandDevelopment."JournalofPublic
MentalHealth(2012):166-185
8Mohamed,Arif."ResucitatingMentalHealthinMaldives."AustralasianPsychiatry(2015)
9
DrTedrosAdhanomGhebreyesus,Director-GeneraloftheWorldHealthOrganization,TheWHOSpecial
InitiativeforMentalHealth(2019-2023):UniversalHealthCoverageforMentalHealth
10WHO,WorldHealthReport2001,Mentalhealth:Newunderstanding,NewHope
11UN,The16goals,https://sdgs.un.org/goals
2

އަމި އްލައަށް މަރުވާ މީހުންގެ އަދަދު މަދުކުރުން ހިމެނެއެވެ. "ސަސްޓެއިނަބްލް ޑިވެލޮޕްމެންޓް ގޯލްސް" އަކީ 2015 ވަނަ
އަހަރު ދ.އގެ. ހުރިހާ މެންބަރު ޤައުމުތަކުން އެއްބަސްވެފައިވާ މިހާރަށާއި މުސްތަޤްބަލުގައި ދުނިޔެއަށް ޞުލްޙަ
މަސަލަސްކަމާއި ތަނަވަސްކަން ހޯދައި ދިނު މަށްޓަކައި އެކުލަވާލާފައިވާ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ބްލްޫޕރިންޓެކެވެ. އެގޮތުން
މިކަރުދާހުގައި ފަޤީރުކަން ނައްތާލުމަށް އިސްކަންދީފައިވާއިރު މި މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ރަނގަޅު ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތަކާއި
12
ތަޢުލީމުގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކުރުމަށާއި ހަމަހަމަކަން ޤާއިމްކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް އިސްކަން ދީފައިވެއެވެ.
ދިވެހިރާއްޖެ ހިމެނޭ އިރުމަތީ އޭޝިއާގެ ޤައުމުތަކަށް ބަލާއިރު އިރުމަތީ އޭޝިއާ ސަރަޙައްދަކީ ދުނިޔޭގެ ހަތަރުބައިކުޅަ
އެއްބައިގެ އާބާދީ ދިރިއުޅޭ ސަރަޙައްދެއް ކަމުގައިވާއިރު މިސަރަޙައްދުގެ ގިނަ ޤައުމުތަކަކީ ވޯރލްޑް ބޭންކްގެ ކްރައިޓީރިއާގެ
13
ތެރެއިން ލޯއިންކަމް ކެޓަގަރީއަށް ނިސްބަތްވާ ޤައުމުތަކެކެވެ. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަކީ މި ސަރަޙައްދުގެ ގިނަ
ސަރުކާރުތަކުން އިސްކަންދޭ މިންވަރު ކުޑަ ދާއިރާއެކެވެ14. އެގޮތުން މި ޤައުމުތަކުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ޤާނޫނާއި
ޤަވާޢިދުތައް ހަދާފައިވަނީ މަދު ޤައުމުތަކަކުންނެވެ. ޤާނޫނުތައް ހަދާފައިވާ ޤައުމުތަކުންވެސް މިޤާނޫނުތައް ވަނީ
15
ރިވިއުކުރަންޖެހިފައެވެ. މީގެ އިތުރުން މި ޤައުމުތަކުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށް ކަނޑައަޅާ ބަޖެޓް ކުޑަކަން
ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ސާކްގެ ގިނަ ޤައުމުތަކުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ސަރުކާރުން ކުރާ ހޭދަ ޤައުމީ ޞިއްޙީ ބަޖެޓުގެ
ނިސްބަތް 1% އަށްވުރެވެސް ކުޑައެވެ.16 ފަރުވާ ބޭނުންވާ ގިނަ މީހުން އަމިއްލަ ޖީބުން ޚަރަދުކުރަން ޖެހޭއިރު ގިނަމީހުންނަކީ
17
އިންޝުއަރެންސް ސްކީމްތަކުގައި ބައިވެރިވެފައިވާ ބައެއް ނޫނެވެ. ނަފްސާނީ ބަލިތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން މިސަރަޙައްދުގައި
ހަދާފައިވާ ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ޕްރިވަލަންޓް ބަލިތަކުގެ ތެރޭގައި ޑިޕްރެޝަން ޑިސްއޯޑާސް، އެންޒައިޓީ
ޑިސްއޯޑާސް، މޫޑް ޑިސްއޯޑާސް، އަމިއްލައަށް މަރުވުމުގެ ބިހޭވިއާ އެންޑް ސެލްފް ހާރމް، ސިކިޒޮފްރޭނިއާ، ސަބްސްޓެންސް
ޔޫސް ޑިސްއޯޑާސް، ނިއުރޯޑިވެލޮޕްމެންޓަލް ޑިސްއޯޑާސް، ޑިމެންޝިއާ، އަދި އެނޫންވެސް ނަފްސާނީ ބަލިތައް ހިމެނެއެވެ.
މީގެ އިތުރުން ދާއިމީ ޖިސްމާނީ ބަލިތަކުގައި އުޅޭ މީހުންނާއި މައިންނާއި ކުޑަކުދިންނާއި އުމުރުން ދުވަސްވީ މީހުންނާއި
ރެފިއުޖީންނާއި އެނޫންވެސް ނާޒުކު އާބާދީތަކުގެ މެދުގައި ތަފާތު ނަފްސާނީ ބަލިތައް ޖެހުމަށް ބޮޑު ބުރައެއް އުފުލަންޖެހޭކަމަށް
18
ހޯދުންތަކުން ދައްކައެވެ.
12ibid
13PratapSharan,RajeshSagar,SaurabhKumar."MentalhealthpoliciesinSouth-EastAsiaandthepublic
healthroleofscreeninginstrumentsfordepression."WHOSouth-EastAsiaJournalofPublicHealth(2017):5-
11
14PratapSharan,RajeshSagar,SaurabhKumar."MentalhealthpoliciesinSouth-EastAsiaandthepublic
healthroleofscreeninginstrumentsfordepression."WHOSouth-EastAsiaJournalofPublicHealth(2017):5-
11
15ibid
16jitendraktrivedi,1dishantergoelroyakallivayalil,mohanisaac،dhrubamshrestha,harishcgambheera.
"RegionalcooperationinSouthAsiainthefieldofmentalhealth."WorldPsychiatry(2007):57–59
17ibid
18Hossain,MdMahbub,PurohitNeetu,SultanaAbida,AhmedHelalUddin,McKyerELisakoJ."Prevalenceof
mentaldisordersinSouthAsia:Anumbrellareviewofsystematicreviewsandmeta-analyses."AsianJournalof
Psychiatry(2020):1876-2018
3

2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ
ޞިއްޙަތު
2022 ވަނަ އަހަރުގެ ބޯހިމެނުމުގެ ތަފާސްހިސާބަށް ބަލާއިރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިރިއުޅޭ އާބާދީއަކީ 515,12219 އެވެ.
އަންދާޒާކުރެވޭ ގޮތުގައި 132,37120 ބިދޭސީން ރާއްޖޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުގައި ދިރިއުޅެއެވެ. އަތޮޅުތެރޭގައި ދިރިއުޅޭ
މީހުންނަށް ތަޢުލީމު ޙާޞިލްކުރުމަށާއި ފެންވަރު ރަނގަޅު ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ރަށްރަށުގައި ނުލިބުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ތިން
21
ބައިކުޅަ އެއްބައި އާބާދީ ވެރިރަށް މާލެއަށް ދިރިއުޅުން ބަދަލުކުރުމެވެ. ނަތީޖާއަކީ މާލެ ސަރަޙައްދު ތޮއްޖެހުން އިތުރުވެ
ބައެއް ގޭބީސީތަކުގައި ކޮޓަރިއެއްގައި 10 މީހުން ދިރިއުޅޭ ހާލަތު މެދުވެރިވުމެވެ.22 ގިނަ މީހުން އެއްތަނެއްގައި ދިރިއުޅުމަކީ
ގިނަ އިޖްތިމާޢީ މައްސަލަތަކެއް ކުރިމަތިވާ ކަމަކަށްވުމާއެކު އެއީ ކަންބޮޑުވުމާއި ހާސްކަން ފަދަ ކަންތައްތަކަށް މަގުފަހިވާ
23
ކަމެކެވެ.
ފާއިތުވެދިޔަ ދިހަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ބަލީގެ ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުވެ ކޯ -19ވިޑް ގެ ބަލިމަޑުކަމުގެ ތެރޭގައި
24
ނަފްސާނީ ބައްޔަށް އެހީތެރިކަން ހޯދި މީހުން އިތުރުވެފައިވީ ނަމަވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ހާލަތު
ފުރިހަމައަށް ދައްކުވައިދޭނެ ދިރާސާއެއް މިއަދާ ހަމަޔަށް ހެދިފައި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޤައުމުގެ ނިސްބަތުން ނަފްސާނީ
ބަލީގެ އަސަރު މުޖްތަމަޢަށް ފޯރާފައިވާ މިންވަރު ދެނެގަތުމަށް ދައްޗެވެ. ކަމާ ގުޅޭ ތަފާސްހިސާބު މަދުވުމަކީ މުޖްތަމަޢުގައި
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށް އޮތް ބޮޑު އެއް ގޮންޖެހުން ކަން މިދިރާސާ އިން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
ސަރުކާރުގެ ސްޓްރެޓިޖިކް އެކްޝަން ޕްލޭންގައި "ކެއަރިންގ ސްޓޭޓް"ގެ ތެރެއިން ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ 9
ދާއިރާތަކުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ހިމެނިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މިޕްލޭންގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަކީ އިޖްތިމާޢީ
ގޮތުން ބަލައިގަންނަ ކަމަކަށް ހަދައި އިޖްތިމާޢީ ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޕްރޮމޯޓްކުރުމަށާ އި
އާންމުންގެ ތެރޭގައި މިކަމަށް އަހުލުވެރިކަން އިތުރުކޮށް ނަފްސާނީ ބަލިތައް ހުންނަ މީހުންނަށް ރަނގަޅު ފެންވަރުގެ ފަރުވާ
ލިބުމުގެ ފުރުޞަތު ފަހިކޮށްދިނުން ހިމެނެއެވެ. ސަރުކާރުން މުހިންމު އަހައްމިއްޔަތުކަމެއް ދީގެން ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް
ހަމަޖެހިފައިވާ ޕްލޭންގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާއި ޖިސްމާނީ ޞިއްޙަތު އިންޓަގްރޭޓްކޮށް އެހީއަށް ބޭނުންވާ މީހުން ފާހަގަކޮށް
19MaldivesPopulationandHousingCensus2022,ProvisionalResultsSummary,NationaBureauofStatistics
20ibid
21AbdulRaheem,R.,HuiJ.ChihandColinW.Binns."FactorsAssociatedWithMaternalDepressioninthe
Maldives:AProspectiveCohortStudy."AsiaPacificJournal(2018):1-8
22LauraGrelet,MaryMargaretYancey."MaldivesHousingMarketAssessment."2021
23TDFuller1,JNEdwards,SSermsri,SVorakitphokatorn."Housing,stress,andphysicalwell-being:evidence
fromThailand."PubMed(1192):1417-28
24 BMCPsychiatry,DeyRajibKumar,MansoorShanooha,HilmyAbdullahIsneen,MoosaSheena,Rahman
ShiraanyAbdul,LatheefRaishan,RasheedNihla,HassanFathimathGuraishaa,ZaadheeAli,IbrahimAfa,Usman
SofooraKawsar,2022,“EmotionaldistressinCOVID-19patientsinMaldives”https://doi.org/10.1186/s12888-
022-03826-1
4

25
ފެންވަރު ރަނގަޅު ޚިދުމަތްތައް ދިނުމަށް ޕްލޭން ކުރެވިފައި ވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކޯ -19ވިޑް ގެ ބަލިމަޑުކަމާ ގުޅިގެން
މިޕްލޭން މަޑުޖެހި ނޭޝަނަލް ރެޒިލިއެންސް އެންޑް ރިކަވަރީ ޕްލޭނެއް ހަދާފައިވެއެވެ. މިޕްލޭން ގެ ތެރެއިންވެސް ރާއްޖޭގެ
ކަންކޮޅުތަކަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދި ނުން ހިމަނާފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއް ޙަތު ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި ސަރުކާރުގެ ޕްލޭންތަކުގައި މިބައިތަ އް ހިމަނާފައި ވީނަމަވެސް ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ
ކަމަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނުނެއް މިއަދާ ހަމަޔަށްވެސް ވުޖޫދަށް ގެނެވިފައި ނުވާކަމެވެ. އޭގެ އިތުރުން، ޤާނޫނުތަކަށް
ބަލާއިރު އަމިއްލަ ނަފްސަށް ގެއްލުން ދިނުމަކީ ޖިނާއީ އިޖްރާ އަ ތުގެ ޤާނޫނުގެ 13 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޤާނޫނީ ކުށެކެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަ އް ތަޙައްމަލްކުރަމުންދާ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ވިސްނުމާއި އުޅުން ތަފާތު ބަޔަކަށް ވާއިރު ޖިނާ އީ ކުށެއްގެ
ގޮތުގައި މިކަން އޮތުމަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު މުޖްތަމަޢު "ސްޓިގްމާ"އަށް އިތުރަށް ހުށައެޅޭނެ ކަމެކެވެ. (ސްޓިގްމާއަކީ
މީހެއްގެ ހާލަތުގެ ސަބަބުން އެމީހަކާ ދޭތެރޭ ދެކެވޭ ނުރަނގަޅު ވަކި ގޮތެއް) މިކަމާގުޅޭ ތަފާސްހިސާބަށް ބަލާއިރު،
ނޭޝަނަލް ސްޓެޓިސްޓިކްސް އިއަރ ބުކް 2020 ގެ ތަފާސްހިސާބަށް ބަލާއިރު، މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސަސްއަށް
2018 ވަނަ އަހަރު އަމިއްލައަށް މަރުވާން އުޅުމުގެ ކުށުގައި 36 ކޭސް، 2019 ވަނައަހަރު 56 ކޭސް އަދި 2020
ވަނައަހަރު 63 ކޭސް ލޮޖްކޮށްފައިވެއެވެ.
ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޖްތަމަޢުގައިވެސް ނަފްސާނީ ބަލިތަކާ މެދު ދެކޭގޮތާއި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ މެދު ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުމާއި
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ވަކާލާތުކުރާ ގްރޫޕްތައް ޤާއިމުވެފައި ނެތުމަކީ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށް ކުރިމަތިވާ
26 "ފަ " "ކަ " 27
ގޮންޖެހުންތަކެވެ. މުޖްތަމަޢުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު މީހުން ދެކެނީ ރުވާކުޑަ ނޫނީ ންނެތް ބައެއްގޮތުގައެވެ.
އަދި މިދާއިރާއިން ހެދިފައިވާ ދިރާސާތައް ނެތުމަކީ ޕޮލިސީތައް ހެދުމަށް ހުރަސްތަކެއް ދިމާވާ ކަމެއް ކަމުގައި
28
ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާހޯދުމަށްޓަކައި އާންމުންނަށް ކުރިމަތިވާ ދަތިތަކުގެ ތެރޭގައި ޚިދުމަތްތަ އް
29
ލިބުން ލަސްވުމާއި ޕްރައިވެޓް ކްލިނިކްތަކުގެ ޚިދުމަތްތައް އަގުބޮޑުވުން ހިމެނެއެވެ. އެގޮތުން ނަފްސާނީ ޚިދުމަތްތައް
ހޯދުމުގައި ގިނަ ގޮންޖެހުންތަކާ ކުރިމަތިވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތްގައި ނަން ނޯޓުކުރުމަށް
ފަހުގައިވެސް ޑޮކްޓަރގެ އެޕޮއިންޓްމެންޓް ލިބުމަށް ގިނަ ދުވަސްވާކަމުގެ ޚަބަރުތައް ނޫސްތަކުގައާއި މީސްމީޑިއާގައި
ޝާއިޢުކުރެވޭ ފަހަރު ގިނައެވެ. ޚާއްޞަގޮތެއްގައި އަތޮޅުތެރޭގައި ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުން މަދުވުމުގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ
ޑޮކްޓަރުންނަށް ދެއްކުމަށް ދަތުރުފަތުރުކުރަ ން ޖެހުމުން، ފެންވަރު ރަނގަޅު ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ރައްޔިތުންނަށް
ފޯރުކޮށްނުދެވޭކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
25GovernmentofMaldives,StrategicAction Plan(2019-2023)https://presidency.gov.mv/SAP/
26Mohamed,Arif."ResucitatingMentalHealthinMaldives."AustralasianPsychiatry(2015)
27Ali,Humaam.Raajetv.April2019,online52022
28ibid
29MaldivesIndependent.17October2017.online.052022
5

މިދިރާސާގެ ހޯދުންތައް ބިނާވަނީ ވަކިން ޚާއްޞަކޮ ށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއަށް ކަމަށް ވީ ނަމަވެސް ޞިއްޙީ ދާއިރާ
އެކުލަވާލެވިފައިވާ ގޮތަކީ މިދާއިރާގެ ވަރަށް ގިނަ ބައިތައް އެކަމާ ގުޅިފައިވާ ކަމެއް ކަމުގައި ވާތީ ތިރީގައި މިވަނީ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ދާއިރާ އެކުލަވާލެވިފައިވާ ގޮތުގެ ޚުލާސާއެކެވެ.
2.1 ޞިއްޙީ ދާއިރާ ގެ އޮނިގަނޑު
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދޭ ތަންތަނަކީ ވަކި ގްރޭޑް ސިސްޓަމެއްގެ ދަށުން މާރކްސް ދެވިގެން ޓަރޝިއަރީ،
ސެކަންޑަރީ އަދި ޕްރައިމަރީ ސަރވިސަސްއަށް ބަހާލެވިފައިވާ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްދޭ ތަންތަނެވެ. އެގޮތުން ގްރޭޑްކުރުމުގައި
ބަލާ މިންގަނޑުތަކަކީ ޚިދުމަތް ދެވޭ މީހުންގެ އަދަދާއި ބެޑް އޮކިއުޕެންސީ އާއި އެތަންތަ ނުން ދެވޭ ޚިދުމަތްތަކެވެ.
ގްރޭޑް ސިސްޓަމް އެކުލަވާލެވިފައިވާ ގޮތުގެ ތެރެއިން ދައުލަތުގެ ދަށުން މަސައްކަތްކުރާ ހުރިހާ ޓަރޝިއަރީ އަދި ގްރޭޑް
3 ލެވެލް ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި ނަފްސާނީ ބަލީގެ ޑޮކްޓަރެއްގެ ފަރުވާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ލާޒިމުކުރެއެވެ. މި ފެންވަރުގައި
ޤާއިމްވެފައިހުރި ހޮސްޕިޓަލްތަކަކީ އިންދިރާ ގާނދީ މެމޯރިއަލް ހޮސްޕިޓަލާއި ހުޅުމާލެ ހޮސްޕިޓަލާއި އައްޑޫ އެކުއެ ޓޯރިއަލް
ހޮސްޕިޓަލާއި ޢަބްދުއްޞަމަދު މެމޯރިއަލް ހޮސްޕިޓަލާއި ކުޅުދުއްފުށީ ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލާއި ލާމު ގަން ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލާއި
އުނގޫފާރު ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލެ ވެ. ލާމަރުކަޒީ ޞިއްޙީ ފަރުވާގެ ތެރެއިން ރާއްޖޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުގެ ތެރެއިން މައި
މަރުކަޒުތަކުގެ ގޮތުގައި ޤާއިމްކުރެވިފައިވާ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގެ މަޤްޞަދަކީ ރާއްޖޭގެ ހެލްތް ސިސްޓަމް ޒަމާނުއްސުރެ
ސެންޓްރަލައިޒްވެފައި އޮތުމުގެ ސަބަބުން ރާއްޖޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުގެ ރައްޔިތުން މާލެ ނައިސް އެމީހަކު ދިރިއުޅޭ ރަށާ
ކައިރިން ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދެވޭނެ ނިޒާމެއް
އާސަންދަ މެދުވެރިކޮށް ނަފްސާނީ ބޭސް
ޤާއިމްކުރުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޒަމާނުއްސުރެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދީފައިވާ އިންސައްތަ
63%
ސެންޓްރަލައިޒްވެފައި ވުމާއި، 2009 ވަނަ އަހަރު ފާސް
ކުރެވުނު ލާމަރުކަޒީ ޤާނޫނު ފުރިހަމައަށް ތަންފީޛު ނުކުރެވުމުގެ
ނަތީޖާއަކީ އަތޮޅުތެރޭގައި ދިރިއުޅޭ ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ
30
ފުރިހަމައަށް ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ނުލިބުމެވެ.
37%
މި ދިރާސާގެ ތެރެއިން ހޯދުނު މައުލޫމާތަށް ބަލާއިރު،
ފާއިތުވެދިޔަ 5 އަހަރުގެ ތެރޭގައި 26,627 މީހުންނަށް
އާސަންދަ މެދުވެރިކޮށް ނަފްސާނީ ބޭސް ފޯރުކޮށްދީފައިވާއިރު
އޭގެ ތެރެއިން 16,785 މީހުންނަށް (63%) ބޭސް
އަތޮޅުތެރެ މާލެ
ފޯރުކޮށްދީފައިވަނީ ގްރޭޓަރ މާލެ ސަރަހައްދުންނެވެ. ރާއްޖޭގެ
އާބާދީއަށް ބަލާއިރު ނިސްބަތުން އަތޮޅުތެރޭގައި އުޅޭ އާބާދީ ގިނަކަމުގައިވީނަމަވެސް (61.7%) ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް
ރަށްރަށުން ޑޮކްޓަރީ ފަރުވާ އާއި ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތް ނުލިބުމަކީ މާލެ ސަރަޙައްދުގައި މިއަދަދު ގިނަވުމަށް ކުރިމަތިވެދާނެ
ސަބަބުތަކެވެ. އެއާއެކު ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުމާއި31، ކުޑަ މުޖްތަމަޢުތަކުގައި އުޅޭއިރު މިޚިދުމަތްތައް
30Human rightsAtoll Monitoring,CRPD,unpublished
31Human rightsAtoll Monitoring,CRPD,unpublished
6

ހޯދުމަށް ފަސްޖެހުމަކީވެސް މިކޮމިޝަންގެ މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިފަދަ
ހޯދުންތައް މަދުވުމުގެ ސަބަބުން މިދާއިރާގައި ދިމާވާ ދަތިތައް ސީދާގޮތަކަށް ފާހަގަކުރުމަށް ދައްޗެވެ.
2.2 ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ދިނުމަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ސަރުކާރުން ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ތަންތަން
ނެޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްލޭނާއި ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭނަކީ މިނިސްޓްރ އޮފް ހެލްތް
އެންޑޯސްކޮށްފައިވާ އަދި ދައުލަތުން އެކި މުއައްސަސާތަކުން ކުރުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ކަންތައްތައް ކަނޑައެޅިފައިވާ ދެ
ޕްލޭނެވެ. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޚިދުމަތްތަކާއި މެންޑޭޓަކީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ބަރޯސާވާ
މެންޑޭޓެއްކަމުން ފާއިތުވެދިޔަ ފަސް އަހަރުގެ ތެރޭގައި މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތާއި އެހެނިހެން މުއަ އްސަސާތަކާއި އިދާރާތަކުން
ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޙާޞިލުކުރުމަށްޓަކައި ކޮށްފައިވާ މަސައްކަތްތަކަށް މިދިރާ ސާގައި ބަލާފައިވާނެއެވެ.
2.2.1 ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތް (ސީ.އެމް.އެޗް)
ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތަކީ ސަރުކާރުގެ މެނިފެސްޓޯއާއި އަދި ސްޓްރެޓެޖިކް އެކްޝަން ޕްލޭންގައިވާ ދާއިރާތަކުގެ
ތެރެއިން ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތްގެ ގަވަރނެންސް ސްޓްރަކްޗަރ ހަރުދަނާކުރުމުގެ ގޮތުން ޤާއިމްކުރުމަށް
ޕްލޭންކުރެވިފައިވާ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ޚާއްޞަ މަރުކަޒެކެވެ. އެގޮތުން 2019 ވަނަ އަހަރު މިމަރުކަޒު
ޤާއިމްކުރެވިފައިވަނީ އައި.ޖީ.އެމް.އެޗް ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއްޞަ ޔުނިޓެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މިއީ ނަފްސާނީ ބަލި
ތަޙައްމަލުކުރަމުންދާ ފަރާތްތަކާއި އެފަރާތްތަކުގެ ޢާއިލާތަކަށް ބޭނުންވާ ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން މަލްޓިޑިސިޕްލިނަރީ
އެޕްރޯޗަކުން ފޯރުކޮށްދޭ މަރުކަޒެކެވެ. ސީ.އެމް.އެޗްއިން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި އޯޕީޑީގައި ބަލިމީހުން ބެލުމާއި
އެނދުމަތިކޮށްގެން (އިންޕޭޝަންޓް) ދެވޭ ފަރުވާ ހިމެނެއެވެ. މިގޮތުން މަލްޓިޑިސިޕްލިނަރީ ޓީމެއް މެދުވެރިކޮށް ފޯރުކޮށްދެވޭ
ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ސައިކިއެޓްރިކް ސަރވިސަސްއާއި ސްޕެޝަލައިޒްޑް ސައިކޮލޮޖިކަލް ސަރވިސަސްއާއި ސައިކޮތެރަޕީ
އެންޑް ކައުންސެލިންގއާއި ސޯޝަލް ވޯކް ސަރވިސަސްގެ އިތުރުން އޮކިއުޕޭޝަނަލް ތެރަޕީ ހިމެނެއެވެ. 2022 ވަނަ
އަހަރުގެ ޖުލައި މަހާ ހަމަޔަށް ސެންޓަރ ފޮރ މެންޓަލް ހެލްތުން ފޯރުކޮށްދޭ ސައިކިއެޓްރިކް ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި
ނަފްސާނީ ބަލިތައް ވަޒަންކުރުމާއި ބަލި ދެނެގަތުމާއި ބޭހުގެ އެހީގައި ފަރުވާ ދިނުން ހިމެނެއެވެ. ސައިކޮލޮޖިކަލް
ޚިދުމަތްތަކާއެކު ފަރުވާ ދިނުމުގެ ތެރޭގައި ސައިކޮލޮޖިކަލް އެސެސްމަންޓް ކުރިއަށްގެންދިއުމާއި ސައިކޮތެރަޕީ އަދި
ކައުންސެލިންގ ހިމެނެއެވެ. ސޯޝަލް ވޯކުގެ ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ޕޭޝަންޓުންނާއި ޕޭޝަންޓުންގެ ޢާއިލާތަކަށް ބޭނުންވާ
އިޖްތިމާޢީ ޚިދުމަތާއި ވަށާޖެހޭ ފަރުވާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް އެހީތެރިވުމާއި ސޯޝަލް ވޯކް އިންޓަރވެންޝަންތައް ހިމެނެއެވެ.
ހަމައެއާއެކު ސީ.އެމް.އެޗްގެ ފަރާތުން އޮކިއުޕޭޝަނަލް ތެރަޕީ ފޯރުކޮށްދެވެއެވެ.
7

ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީ 2022(ވަނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް)
މަޤާމުގެ ނަން މުވައްޒަފުންގެ
ޢަދަދު
ސީ.އެމް.އެޗް އޯޕީޑީގައި މަސައްކަތްކުރާ ކްލިނިކަލް މުވައްޒަފުން 27
ކޮންސަލްޓަންޓް ސައިކިއެޓްރިސްޓް 9
މެޑިކަލް އޮފިސަރ 7
ޕްރިންސިޕަލް ކްލިނިކަލް ސައިކޮލޮޖިސްޓް 1
ކްލިނިކަލް ސައިކޮލޮޖިސްޓް 1
ސައިކޮލޮޖިސްޓް 1
އެސިސްޓަންޓް ސައިކޮލޮޖިސްޓް 1
ސްޕެޝަލިސްޓް ސައިކޮތެރަޕިސްޓް 2
ކައުންސެލަރ 2
ސްޕެޝަލިސްޓް ސޯޝަލް ވޯކަރ 1
ސީނިއަރ ސޯޝަލް ވޯކަރ 1
ސޯޝަލް ވޯކަރ 1
ސީ.އެމް.އެޗް އޯޕީޑީގައި މަސައްކަތްކުރާ ނޮން -ކްލިނިކަލް މުވައްޒަފުން 10
ކްލިނިކަލް އެއިޑް 4
ރިސެޕްޝަނިސްޓް 3
އެޑްމިނިސްޓްރޭޓިވް އޮފިސަރ 1
ޕޭޝަންޓް ކެއަރ އެޓެންޑަންޓް 1
އެސިސްޓަންޓް ހައުސްކީޕަރ 1
ސީ.އެމް.އެޗް އިންޕޭޝަންޓް ކެއާރ ޔުނިޓުގެ ދަށުން މަސައްކަތްކުރާ 25
ކްލިނިކަލް މުވައްޒަފުން
ކްލިނިކަލް ނާރސް 3
ނާރސް ސްޕެޝަލިސްޓް 1
ސީނިއަރ ރެޖިސްޓަރޑް ނާރސް 5
ރެޖިސްޓަރޑް ނާރސް 11
އެންރޯލްޑް ނާރސް 4
ސީ.އެމް.އެޗް އިންޕޭޝަންޓް ކެއާރ ޔުނިޓުގެ ދަށުން މަސައްކަތްކުރާ 11
ނޮން-ކްލިނިކަލް މުވައްޒަފުން
ވޯޑް އެޓެންޑަންޓް 11
ސީ.އެމް.އެޗް ގެ މުވައްޒަގުންގެ ޖުމްލަ ޢަދަދު 73
ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީ
8

ސީ.އެމް.އެޗްގެ ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީއަށް ބަލާއިރު ނަފްސާނީ ބަލީގެ ޑޮކްޓަރުންގެ ޖުމްލަ އަދަދަކީ 9 ޑޮކްޓަރުން
ކަމުގައިވާއިރު ސައިކޮލޮޖީ ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރަނީ 4 މުވައްޒަފުންނެވެ. މީގެ އިތުރުން ސައިކޯތެރަޕިސްޓުންނާއި ސޯޝަލް
ވޯރކަރުން ހިމެނޭ 27 ކްލިނިކަލް މުވައްޒަފުންގެ ޓީމެއް މިސެންޓަރުގެ އައުޓް-ޕޭޝަންޓް ޑިޕާޓްމެންޓްގައި މަސައްކަތްކުރެއެވެ.
-އިން ޕޭޝަންޓް ޚިދުމަތްތަކަށް ބަލާއިރު އިތުރު 25 މުވައްޒަފުން މަސައްކަތްކުރަމުންދެއެވެ. މިއަދަދުތަކާއި މިސެންޓަރުން
ޚިދުމަތް ހޯދާ ފަރާތްތަކާ އަޅާކިޔާއިރު މުވައްޒަފުންގެ އަދަދު މަދުކަން ދިރާސާއިން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ތިރީގައި މިވަނީ 2020 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި އާ ހަމަޔަށް މިސެންޓަރުން ކޮންސަލްޓޭޝަން
ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވާ މީހުންގެ ތަފްސީލެވެ.
މަސް 2022 2021 2020
ޖަނަވަރީ 1009 1491 843
ފެބުރުވަރީ 1273 1422 1081
މާރިޗު 1454 1409 1102
އެޕްރީލު 1433 835 1037
މެއި 1484 1461 1819
ޖޫން 2030 1670 2165
ޖުލައި 1063 1373 1831
އޮގަސްޓް 1348 1648
ސެޕްޓެންބަރު 1528 1463
އޮކްޓޫބަރު 1395 1514
ނޮވެ ންބަރު 1534 1580
ޑިސެންބަރު 1470 1625
ޖުމްލަ 9746 16936 17708
މަތީގައިވާ ތަފާސްހިސާބަށް އަލިއަޅުވާލާއިރު 2020 ވަނަ އަހަރު 17708 މީހުން މިސެންޓަރުން ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވާއިރު,
2021 ވަނަ އަހަރު 16936 މީހުން ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވެއެވެ. އަދި 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި އާ ހަމަޔަށް 9746
މީހުން ޑޮކްޓަރަށް ދައްކާފައިވެއެވެ. މިތަފާސްހިސާބަށް ބަލާއިރު އެވަރެޖް ގޮތެއްގައި މަހަކު 1400 މީހުން ޑޮކްޓަރަށް
ދައްކާފައިވެއެވެ.
2.2.2 މެންޓަލް ހެލްތް ސެންޓަރ (ހުޅުމާލެ ހޮސްޕިޓަލް)
2022 ވަނަ އަހަރުގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ދުވަހު ހުޅުމާލެ ހޮސްޕިޓަލްގައި މެންޓަލް ހެލްތް ސެންޓަރެއް ހުޅުވާފައިވެއެވެ.
މިސެންޓަރުގައި ދެ ކޮންސަލްޓޭޝަން ކޮޓަރިއާއި ފަރުވާ ދޭ ކޮޓަރީގެ އިތުރުން ކޮންފަރެންސް ރޫމެއް ހުރެއެވެ. މިތަނުގައި
9

މަސައްކަތްކުރާ ޑޮކްޓަރުންނާއި ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިންގެ ތެރޭގައި ހިމެނެނީ ދެ ސައިކޭޓްރިސްޓުނާއި ދެ ކްލިނިކަލް
ސައިކޮލޮޖިސްޓުންގެ އިތުރުން ކައުންސިލަރެކެވެ32.
2.3 އަތޮޅުތަކުގައި ނަފްސާނީ ޞި އްޙަތު
2017 އިން ޖޫން 2022 އާ ހަމަޔަށް އަތޮޅުތަކުން ނަފްސާނީ ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ
މީހުންގެ އަދަދު
1922
1228
861 895
604 599
421 481 431
297 282 214 321 229 246 285
148 184 177
17
ސ ޏ ގއ ގއ ލ ތ ދ ފ މ ވ އދ އއ ކ ޅ ބ ރ ނ ށ ހދ ހއ
މަތީގައިވާ ގްރާފުން ދައްކުވައިދެނީ 2017 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖޫން އާ ހަމަޔަށް އަތޮޅުތެރޭގެ
ބޭސް ފިހާރަތަކުން އާސަންދަ މެދުވެރިކޮށް ބޭސް ފޯރުކޮށްދީފައިވާ ވަކިވަކި މީހުންގެ އަދަދެވެ. މިތަފާސްހިސާބުން
ދައްކުވައިދެނީ އަތޮޅުތަކުގައިވާ ބޭސްފިހާރަތަކުން ނަފްސާނީ ބޭސްތައް ދޫކޮށްފައިވާ މީހުން ކަމުގައި ވާތީ، މާލޭގައި ހުންނަ
ޚިދުމަތްދޭ ތަންތަނުން ރަށް ރަށުގަ އި ދިރިއުޅޭ ފަރާތްތަކަށް ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ އަދަދު ހިމެނިފައިނުވާނެއެވެ. އެގޮތުން ގްރޭޓަރ
މާލެ ސަރަހައްދު ފިޔަވައި ނަފްސާނީ ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ މީހުންގެ އަދަދަށް ބަލާއިރު އެންމެ ގިނަ އަދަދެއްގެ މީހުންނަށް
ބޭސް ދޫކޮށްފައިވަނީ އައްޑުއަތޮޅުގައެވެ 1922(މީހުން). އެއާ ޖެހިގެން އެންމެ ގިނަ އަދަދެއްގެ މީހުންނަށް ބޭސް
ދޫކޮށްފައިވަނީ ހދ. އަދި ޅ. އަތޮޅުގައެވެ. އެންމެ މަދުން ބޭސްދޫކުރެވިފައިވަނީ ވ. އަތޮޅުގައެވެ. މިތަފާސްހިސާބުތަކުން
ރަށްރަށުގައި ނަފްސާނީ ބަލީގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންގެ ޖުމްލަ އާބާދީ ދެނެގަތުމަކީ އުނދަގޫކަމެކެވެ. ސަބަބަކީ މާލެއިން ބޭސް
ހޯދާ މީހުން ގިނަވުމާއި ރަށްރަށުން ބޭސް ހޯދުމުގައި ހުރި ދަތިތަކާއި ރަށްރަށުގައި ޑޮކްޓަރުންގެ ދަތިކަން ހުރުން ފަދަ
ސަބަބުތަކާ ހުރެ ރަށްރަށުން ޚިދުމަތް ހޯދާ މީހުންގެ އަދަދުތަކަށް ސީދާ ބުނަން ނޭނގުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ރަށްރަށުގައި
ނަފްސާނީ ބަލީގައި އުޅޭ މީހުންގެ ނިސްބަތް މިތަފާސްހިސާބުން އަންދާޒާކުރެވިދާނެއެވެ. އެގޮތުން 2020 ވަނަ އަހަރާ
ހަމަޔަށް އަތޮޅުތަކުގައި ދިރިއުޅޭ އާބާދީގެ ނިސްބަތަށް ބަލައި އެކުލަވާލާފައިވާ ތަފާސްހިސާބު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.
ނޭޝަނަލް އިޔަރބުކް 332020 ގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިރިއުޅޭ އާބާދީއަށް ބިނާކޮށް އެކުލަވާލާފައިވާ ތަފާސްހިސާބުތަކަށް
އަލިއަޅުވާލާއިރު، އެވަރެޖް ގޮތެއްގައި އަތޮޅުގެ އާބާދީގެ ނިސްބަތުން 5% މީހުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ބޭސް ހޯދާފައިވެއެވެ.
މިއެވަރެޖަށްވުރެ ގިނައިން ބޭސް ހޯދާފައިވާ މީހުންގެ އަދަދު ގިނަ އަތޮޅުތަ ކަކީ އދ. އަތޮޅާއި ލ. އަތޮޅާއި ގއ. އަތޮޅު
(5%)، ރ. އަތޮޅާއި ފ. އަތޮޅު (6%)، ހދ. އަތޮޅު (7%)، ސ. އަތޮޅު (%10) އަދި ޏ. އަތޮޅު (11%) އެވެ.
32Hassan,Nima.Adhadhu.2022/10/10.https://adhadhu.com/article/299222022.
33NBS,NationalStatisticalYearbook2020
10

2.3.1 އަތޮޅުތަކުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތައް
އާބާދީގެ ނިސްބަތުން ނަފްސާނީ ބޭސް ހޯދާފައިވާ މީހުން
11%
10%
7% 5%
6% 6%
5% 5%
ސ ޏ ގއ ލ ފ އދ ރ ހދ
ރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތާއި ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލްތައް؛ އައްޑޫ އެކުއިޓޯރިއަލް
ހޮސްޕިޓަލް، ޢަބްދުއްޞަމަދު މެމޯރިއަލް ހޮސްޕިޓަލް، ހދ. ކުޅުދުއްފުށި ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލް، ލ. ގަން ރީޖަނަލް
ހޮސްޕިޓަލް އަދި ރ. އުނގޫފާރު ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލުން ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ލިބެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް
މިހޮސްޕިޓަލްތަކުންވެސް ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ސައިކޮލޮޖީއާއި ކައުންސެލިންގ އަދި އިތުރު ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތް ލިބެންނެތްކަން
ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ސިކުނޑީގެ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ކުދިންނާއި/މީހުން އަދި ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ
ފަރާތްތަކަށް އިތުރު ތެރަޕީތައް ބޭނުންވާ ކަމަށް ސައިކިއެޓްރިސްޓުން އިލްތިމާސްކުރާކަން މިކޮމިޝަންގެ މޮނިޓަރިންގ
34
ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނުނަމަވެސް، ރަށްރަށުގައި ތިބެގެން މިޚިދުމަތްތައް ނުލިބޭކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ރަނގަޅު
ފެންވަރުގެ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ލިބުމުގެ ޙައްޤަކީ ކޮންމެ ރައްޔިތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޙައްޤެއްކަމުގައިވާއިރު އެންމެ
ފުރިހަމަ ގޮތުގައި މިޙައްޤު ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ހުރިހާ ރައްޔިތުންނަށްވެސް މިޚިދުމަތްތައް ލިބުމުގެ އިންތިޒާމް
ރޭވިފައިހުރުން މުހިންމެވެ.
މީގެއިތުރުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ބޭސް ލިބުމުގައި ދަތިކަން އުޅޭ ކަމަށާއި ވަރަށް ގިނަ ޙާލަތްތަކުގައި ބޭސް ނުލިބި ގިނަ
ދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން ބޭސް މެދު ކެނޑޭ ހާލަތްތައް މެދުވެރިވާ ކަމަށް މިކޮމިޝަންގެ މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން
35
ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އަތޮޅު ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލްތަކުން ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ލިބެން ހުރިކަމުގައިވީނަމަވެސް ކައިރި
ރަށްރަށުން ޚިދުމަތްހޯދުމަށްޓަކައި މިހޮސްޕިޓަލްތަކަށް ދަތުރުކޮށް މިޚިދުމަތްތަށް ހޯދުމަށް ހުރި ދަތިތަކަކީ އެރަށްރަށް
ދަތުރުފަތުރާއި ވަގުތުގެ ދަތިކަމެވެ. ރަށްރަށުގެ ޞިއްޙީމަރުކަޒުތަކާއި ހެލްތް ސެންޓަރުތަކާއި މިހޮސްޕިޓަލްތަކާ ގުޅުން
34Human rightsAtoll Monitoring,CRPD, unpublished
35 Human rightsAtoll Monitoring,CRPD, unpublished
11

ހަރުދަނާކުރެވި ރަށްރަށުގައި ތިބެގެން މިޚިދުމަތް ތައް ލިބޭނެ ގޮތް ހަމަޖެހިފައިވުމަކީ ގިނަ މީހުންނަށް މިޚިދުމަތް ހޯދުމަށް
ފަސޭހަވާނޭ ކަމެއްކަމަށް މިކޮމިޝަންގެ އެޓޯލް މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ރަށްރަށުގައި ފޯރުކޮށްދެވޭ ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ޚިދުމަތްތަކުގެ ފެންވަރު ރަނގަޅުކުރުމަށްޓަކައި މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުން
ސެންޓްރަލް އެންޑް ރީޖަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޑިވެލޮޕްމެންޓް ޕްލޭނެއް 2022 ވަނަ އަހަރު އެކުލަވާލާފައިވެއެވެ. ތިރީގައި
މިވަނީ ޕްލޭންގެ ދަށުން 2022 ވަނަ އަހަރާއި 2025 ވަނަ އަހަރާ ދެމެދު ރާއްޖޭގެ އެކިކަންކޮޅުތަކުން ނަފްސާނީ
ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ރާވާފައިވާ ގޮތެވެ.
މިޕްލޭން އެކުލަވާލެވިފައިވަނީ މައިގަނޑު 5 ސްޓްރެޓިޖިކް އެކްޝަން ޕްލޭންގެ މައްޗަށެވެ. ؛އެއީ
1. ލީޑަރޝިޕް، ކޯޑިނޭޝަން އެންޑް ގައިޑެންސް
2. ރީޖަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި ސްޓިއަރިންގ ކޮމިޓީއެއް އެކުލަވާލުން
3. ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް މުޖްތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުމަށްޓަކައި ތަފާސްހިސާބު ބޭނުންކުރުން
4. ރީޖަނަލް މެންޓަލް ހެލްތްގެ ރިވިއު ހެދުމާއެކު މޮނިޓަރިންގ އެންޑް އިވަލުއޭޝަން ކުރިއަށް ގެންދިޔުން
5. ރިސޯސް މޮބިލައިޒޭޝަން
މިދާއިރާތަކަށް ފޯކަސްކޮށްގެން ހަދާފައިވާ މިޕްލޭންގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް 04
ގިންތި ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. އެއީ:
1. ރަށު ފެންވަރުގައި/ ޕްރައިމަރީ ހެލްތް ކެއަރ
މިއީ ރަށު ފެންވަރުގައި ޤާއިމްކުރެވިފައިވާ ހެލްތް ސެންޓަރުތަކުން ފޯރުކޮށްދެވޭ ޚިދުމަތްތަކެވެ. މި ފެންވަރުގައި އެހީ
ބޭނުންވާ ފަރާތްތައް ފާހަގަކޮށް (އައިޑެންޓިފިކޭޝަން) އެމީހަކަށް ބޭނުންވާ ފަރުވާއާއި އެމީހަކާ ގުޅުވައިދިނުމާއި
ރަށުގައި ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުކުރުމުގެ ()ޕްރިވެންޝަން ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގޭނެއެވެ.
2. އަތޮޅު ފެންވަރު
އަތޮޅު ފެންވަރުގައި ސައިކޮލޮޖީގެ ޚިދުމަތްތަކަށް ސޯޝަލް ވޯރކްގެ ޚިދުމަތްތަ އް ފޯރުކޮށްދެވޭނެއެވެ. ރީޖަނަލް އަދި
ސެންޓްރަލް ލެވެލްގެ ޓަރޝިއަރީ ހޮސްޕިޓަލްތަކާ ގުޅިގެން ކްލިނިކް ޤާއިމްކޮށް މިތަންތަނުން ޚިދުމަތް
ފޯރުކޮށްދެވޭނެއެވެ. އަތޮޅު ފެންވަރުގައި އެޓޯލް ލައޭޒަން އޮފިސަރެއް ހޮވާލެވޭނެއެވެ. މިއޮފި ސަރުގެ މައިގަނޑު
މަސައްކަތްތަކަކީ އަތޮޅު ފެންވަރުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ މަސައްކަތްތައް ޕްލޭންކޮށް ހިންގުމާއި (ކޯޑިނޭޝަން)
ކޮލިޓީ ހިފެހެއްޓު މާއި މޮނިޓަރިންގގެ މަސައްކަތެވެ.
3. ރީޖަނަލް ފެންވަރުގައި ޓާރޝިއަރީ ހޮސްޕިޓަލްތައް 05(ހޮސްޕިޓަލް)
މިޕްލޭންގައިވާ ގޮތުން ރީޖަނަލް ފެންވަރުގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ޓަރޝިއަރީ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ މަލްޓިޑިސިޕްލިނަރީ ޓީމެއް މަސައްކަތްކުރާނެއެވެ. މި ޓީ މްގެ ފަރާތުން މި ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި
އިންޕޭޝަންޓް އަދި އައުޓްޕޭޝަންޓް ޚިދުމަތްތަ އް ފޯރުކޮށްދެވޭނެއެވެ. މީގެއިތުރުން ފަރުވާދޭނެ ގޮތުގެ ޕްލޭންތައް
ހެދުމާއި ޞިއްޙީ މާހިރުންގެ ފަރާތުން އެހީތެރިކަން ހޯދުމާއި ރީޖަނަލް ކޭސް މެނޭޖްމަންޓްގެ މީޓިންގތައް ރޭވުން
ފަދަ މަސައްކަތްތައް ކުރާނީ މިޓީމްގެ ފަރާތުންނެވެ.
12

4. ގްރޭޓަރ މާލެ ސަރަޙައްދުގެ ޓަރޝިއަރީ ހޮސްޕިޓަލް
ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއިން ގިނަ ދާއިރާތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ
މީހުންގެ މައްޗަށް އެކުލެވޭނެ މައިގަނޑު ޓީމެވެ. މިމަރުކަޒަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާނެ މައިގަނޑު
މަރުކަޒު ކަމުގައިވާތީ ރީޖަނަލް ޓަރޝިއަރީ ހޮސްޕިޓަލްތަކަށް އިތުރު ޓެކްނިކަލް އެހީތެރިކަމެއް ބޭނުންވެއްޖެނަމަ
ފޯރުކޮށްދޭނީ މިމަރުކަޒުންނެވެ.
މީގެއިތުރުން މިޕްލޭންގެ ތެރެއިން ދަމަނަވެ ށްޓަކީ މާލެ ސަރަޙައްދުގައި ޕްރައިމަރީ ކެއަރ ފޯރުކޮށްދޭނެ މަރުކަޒެވެ.
އަދި މުޖްތަމަޢުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ސިއްޙަތަށް މީހުން އަހުލުވެރިކުރުމާއި ނަފްސާނީ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ފަރާތްތައް
ފާހަގަކޮށް އެމީހުންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ ދަމަނަވެށީގެ ޒިންމާއެކެވެ.
2.3.2 ކޯވިޑް19- ގެ ހާލަތުގައި ދިވެހި މުޖްތަމަޢުގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
2019 ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރުން ފެށިގެން 2022 ވަނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް ދުނިޔެ ސިއްސުވާލި ކޯ -19ވިޑް ގެ
ޕެންޑެމިކްއަކީ ހުރިހާ އުމުރުފުރާއެއްގެ މީހުންނަށްވެސް އޭގެ ސަބަބުން އެކި އުނދަގޫތަކާ ކުރިމަތިލާން ޖެހުނު ބައްޔެކެވެ.
15 އެޕްރީލު 2020 ގައި މުޅި ރާއްޖެ ލޮކްޑައުންއަކަށް ގޮސްފައިވާއިރު މި ލޮކްޑައުން 45 ދުވަހަށް ދެމިގެން ދިޔައެވެ.
އެހެންކަމުން، ކުއްލިގޮތަކަށް މިފަދަ ހާލަތަކަށް ހޭނުމަށާއި މާލީ ގޮތުންނާއި އިޖްތިމާޢީގޮތުން އެކި އުމުރުފުރާތަކަށް ކޯވިޑް-
19 ގެ ސަބަބުން އަސަރުކޮށްފައިވެއެވެ.
ޤައުމުގެ އާބާދީގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި ދިރިއުޅެނީ ގްރޭޓަރ މާލެ ސަރަހައްދުގައި ކަމަށްވާއިރު ތޮށްޖެހިފައިވާ މާހައުލުތަކުގައި
ކޯ-19ވިޑް ގެ ކަރަންޓީން ފުރިހަމަ ކުރަން ޖެހުމަކީ ޞިއްހީގޮތުން ގިނަ މައްސަލަތަކެއް ކުރިމަތިވީ ޙާލަތެކެވެ. ޚާއްޞަކޮށް
ދަށްފެންވަރުގެ ބޯހިޔާވަހިކަމުގައި ކުދި އެޕާޓްމެންޓްތަކުގައި އުޅުނު މީހުންނަށް އޭގެ ސަބަބުން ޑިޕްރެޝަން ފަދަޢަލާމާތްތަ އް
36
ފެނުނު ކަމެކެވެ .
36AndreaAmerio,AndreaBrambilla,AlessandroMorganti,AndreaAguglia,DavideBianchi,FrancescaSanti,
LuigiCostantini,AnnaOdone,AlessandraCostanza,CarloSignorelli,,GianlucaSerafini,MarioAmore,Stefano
Capolongo."COVID-19Lockdown:HousingBuiltEnvironment’sEffectonMentalHealth."InternationJournalof
EnvironmentalResearchandPublicHealth(2022)
13

މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޔުނިވަރސިޓީއާއި މޯލްޑިވްސް ބިއުރޯ އޮފް ސްޓެޓިސްޓިކްސްއާ ގުޅިގެން ކޯވިޑް19- ގެ ބަލިމަޑުކަމަށް
ހަދާފައިވާ ދިރާސާގެ 50% ބައިވެރިން މިދުވަސްވަރު ޑިޕްރެޝަން އަދި އެންޒައިޓީގެ އަސަރު ކުރިކަމަށް ރިޕޯޓް
ކޮށްފައިވެއެވެ. މި 50% މީހުންގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި އެހީތެރިކަން ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކޮށްފައިވަނީ 9%
މީހުންނެވެ. މިފަދައިން ތަފާސްހިސާބުތަކުން ޚިދުމަތް ހޯދިމީހުންގެ އަދަދު މަދުކަމަށް ދައްކާއިރު ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
މައުލޫމާތު މުޖްތަމަޢަށް ފޯރުކޮ ށްދޭންޖެހޭ މިންވަރު ހާމަވެގެންދެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކޯވިޑް- 19 ގެ ކުރީގެ އަހަރުތަކާ
ބަލާއިރު އެމުއްދަތުގައި ސީ.އެމް.އެޗްއިން ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވާ މީހުންގެ އަދަދުތަ އް އެހެން އަހަރުތަކާ ބަލާއިރު ގިނަކަން
ފާހަގަކުރަމެވެ.
887
818
759 743 748
689 703 725 697
675
620
581 591
553 554
440
2020 2021
އެގޮތުން ރާ އްޖޭގައި ކޯވިޑް19- އެންމެ ބޮޑަށް ފެތުރި، ލޮކްޑައުންއާއި ދަތުރުފަތުރުކުރުން ހުއްޓާފައިވާ މުއްދަތަށް (އެ ޕްރީ ލު
2020 އިން ޖުލައި)2021 ބަލާއިރު އެޕްރީލު މަހުގައި 440 މީހުން އަލަށް ނަފްސާނީ ބޭސް ނަގާފައިވާއިރު ޖުލައި
2021 ގައި މިއަދަދު ދެގުނަ އިތުރު ވެފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި މަހުން މަހަށް މިއަދަދު
މަތި ވެފައިވާއިރު ތިން ފަހަރެއްގެ މަތިން މަހުން މަހަށް މިއަދަދު ދަށްވެފައިވާކަމަށް ގްރާފުން ދައްކައެވެ. މިކަމުގެ
ސަބަބުތައް ދެނެގަނެވޭނެފަދަ ދިރާސާއެއް ހެދިފައި ނެތުމުގެ ސަބަބުން މީގެ ސަބަބުތައް ބުނަން ދަތިކަން ފާހަގަކުރަމެވެ.
ނަފްސާނީ ބޭސްތައް ދޫކޮށްފައިވާ އަދަދު (މަހުން މަހަށް)
1000
800
600
400
200
0
2018 2019 2020 2021
14
އޭޕްރިލް
މެއި
ޖޫން
ޖުލައި
އޮގަސްޓް
ސެޕްޓެމްބަރ
އޮކްޓޫބަރ
ނޮވެމްބަރ
ޑިސެމްބަރ
ޖެނުއަރީ
ފެބްރުއަރީ
މާރޗް
އޭޕްރިލް
މެއި
ޖޫން
ޖުލައި

2018 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރު، އަލަށް ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ބޭސް ނަގާ މީހުންގެ އަދަދު
އަހަރުން އަހަރަށް ބޮޑުތަން އިތުރުވެފައިވާއިރު، މިއަދަދު ޖުމްލަގޮތެއްގައި މަހުންމަހަށްވެސް އިތުރުވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ކޯވިޑް19- ގެ ލޮކްޑައުން އަދި ދަތުރުފަތުރުކުރުން މަނާ ދުވަސްވަރުގައިވެސް މިއަދަދު އިތުރުވެފައި ވާ ކަން
ފާހަގަކުރެވިފައިވީނަމަވެސް 2017 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން މި އަދަދު އިތުރުވަމުންދާއިރު، މިއީ ސީދާ ކޯވިޑް19- އާ
ގުޅިގެން އައި އިތުރުވުމެއްކަން ބުނަން ދައްޗެވެ.
މީގެއިތުރުން މިކޮމިޝަންގެ ފަރާތުން ކޯވިޑް19- ގެ ލޮކްޑައުންއަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ހިންގުނު މޮނިޓަރިންގގައި ނަފްސާނީ
ފަރުވާއާ ގުޅުންހުރި ޚިދުމަތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން މައުލޫމާތު ހޯދާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އަތޮޅުތަކުގައި ދިރިއުޅޭ ފަރާތްތަކަށް
ބަލާލާއިރު ދިރިއުޅޭ ރަށުން ނަފްސާނީ ފަރުވާއާއި އެހީތެރިކަން އަދި ބޭސް ބޭނުންވާ މީހުންނަށް ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމުގެ
އިންތިޒާމް ހަމަޖެހިފައިވާކަމަށް 13% މީހުން މަޢުލޫމާތު ދީފައިވާއިރު އަތޮޅުގެ އެހެން ރަށަކަށް ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް
ދަތުރުކުރުމުގެ އިންތިޒާމް ކައުންސިލުން ނުވަތަ ދައުލަތުން ހަމަޖައްސާފައިވާކަމަށް 3% ބުނެފައިވެއެވެ. މީގެއިތުރުން މިފަދަ
ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް މާލެއަށް ދަތުރުކުރުމުގެ އިންތިޒާމް ކައުން ސިލުން ނުވަތަ ދައުލަތުން ހަމަޖައްސާފައިވާކަމަށް 2%
22(މީހުން) ބުނެފައިވާއިރު މިފަދަ އެއްވެސް އިންތިޒާމެއް ހަމަޖެހިފައި ނުވާކަމަށް 182(15% މީހުން)
ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
15

3. ޤާނޫނީ އޮނިގަނޑު
3.1 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނެއް ނެތުން
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނަކީ ދައުލަތުގެ ސްޓްރެޓިޖިކް އެކްޝަން ޕްލޭންގައި އަހައްމިއްޔަތުކަންދީ 2023 ގެ ކުރިން
ފާސްކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި ވީނަމަވެސް މިއަދާ ހަމައަށް މިބިލް ފާސްކުރުމަށްޓަކައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް
ހުށައެޅިފައި ނުވެއެވެ. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނު ފާސްނުވުމުގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން
އެއްވެސް ޤަވާޢިދެއް ހެދިފައިނެތްކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް ބަލާއިރު މިދާއިރާއާ ގުޅިގެން ރާއްޖޭގައި ހެދިފައިވާ ދެޤާނޫނަކީ ޤާނޫނު ނަ ންބަރު 29/2015 (ޞިއްހީ
ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ޤާނޫނު(އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2015)ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިންގެ ޤާނޫނު(
މިއެވެ. މިޤާނޫނުތަކަކީ ޞިއްހީ ދާއިރާގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދޭނެ ގޮތްތައް ކަނޑައެޅުމަށާއި މުޅި ޞިއްހީ ދާއިރާގެ
ފަންނުވެރިންގެ މަސައްކަތްތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ފާސްކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނެކެވެ. ނަފްސާނީ ބަލީގައި ޑައިގްނޯޒްކުރެވިފައިވާ
މީހުންނަކީ އެމީހުންނާމެދު ޢަމަލުކުރުމުގައި ވަކި ގޮތްތަކެއް ގެންގުޅެންޖެހޭ ބަޔަކަށްވުމާއި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ
އިޚްތިޔާރުން ބޭރުން އަމަލުތައް ހުންނަ ބަޔަކަށްވުމުގެ ސަބަބުން މިފަދަ ޤާނޫނެއް އޮތުމަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތައް ތަޙައްމަލް
ކުރަމުންދާ މީހުންނަށް ފަރުވާދިނުމުގައްޔާއި ޚިދުމަތްތަކުގެ ފެންވަރު ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި މުހިންމުކަމެކެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނު ހެދުމުގެ މަސައްކަތުގައި ސިވިލް ސޮސައިޓީއާއި އާންމު މުޖްތަމަޢުތަކުގެ
ޚިޔާލު ހޯދުން .
ނީ2.ނަފްސާ ޞިއްޙަތުގެ ޤާނޫނު .ފާސްކުރުން
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ވަކި ޤާނޫނެއް ފާސްކޮށްފައި ނުވި ނަމަވެސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީއާއި އެހެނިހެން
ޤާނޫނުތަކުން ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް ދިނުމަށް ލާޒިމް ކުރެއެވެ.
16

3.2 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބު
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި މިޤައުމުގައި ދިރިއުޅޭ ހުރިހާ އެންމެންނަށްވެސް ކަށަވަރުކޮށްދޭންޖެހޭ
ޙައްޤުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން 23 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިޤްތިޞާދީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ޙައްޤުތަކުގެ
ތެރެއިން (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ރަނގަޅު ފެންވަރުގެ ޞިއްހީ ޚިދުމަތްތައް ލިބުމުގެ ޙައްޤަކީ އެންމެހާ
ރައްޔިތުންނަށްވެސް ކަށަވަރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޙައްޤެއްކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން މިޙައްޤު ލިބުމުގައި، އެ މީހެއްގެ ނަސްލަށް، ނުވަތަ އުފަންވީ ޤައުމަށް، ނުވަތަ ކުލަޔަށް،
ނުވަތަ ޖިންސަށް، ނުވަތަ ޢުމުރަށް، ނުވަތަ ޖިސްމާނީ ނުވަތަ ނަފްސާނީ ނުކުޅެދުންތެރިކަމަކަށް، ނުވަތަ އެ މީހެ އްގެ
ސިޔާސީ ނުވަތަ އެނޫންވެސް ވިސްނުމަކަށް، ނުވަތަ މާލީ ފުދުންތެރިކަމަށް، ނުވަތަ ނިސްބަތްވާ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ
އުފަންރަށަށް، ނުވަތަ މިނޫންވެސް ކަމަކަށް ބަލައި ތަފާތުކޮށްގެނެއްނުވާނެއެވެ. މިޙައްޤު ކަށަވަރުކޮށް ކުރިއެރުވުމަކީ ދައުލަތުގެ
ވާޖިބެކެވެ.
3.3 ޤާނޫނު ނަންބަރު 29/2015 (ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ޤާނޫނު)
ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ޤާނޫނަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ޤައުމީ ނިޒާމެއް އެކަށައެޅުމާއި، ޞިއްޙީ
ޚިދުމަތް ކުރިއެ ރުވުމާގުޅޭ އުސޫލުތަކާ އި، ދިވެހި ރާއްޖޭގައި ދެވޭ ޞިއްޙީ ޚިދުމަ ތުގެ ފެންވަރު ހިފެހެއްޓުމާ ގުޅޭގޮތުންނާއި
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްދޭ ތަންތަނުން ޚިދުމަތް ދިނުމުގައި ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތަކާއި، މިންގަނޑުތަކާއި،
ޝަރުޠުތަކާއި، ޞިއްޙީ ދާއިރާގައި މަސައްކަތް ކުރާ ފަރާތްތަކުން ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމުގައި ޢަ މަލު ކުރަންޖެހޭ
އުސޫލުތަކާއި، މިންގަނޑުތަކާއި، ޝަރުޠުތަކާއި، ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްދޭ ފަރާތްތަކާއި، ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ލިބިގަންނަ ފަރާތްތަކުގެ
ޙައްޤުތަކާއި ޒިންމާތަކާއި އެނޫންވެސް ކަމާގުޅޭ އެންމެހައި އުސޫލުތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނެވެ. އެގޮތުން، މިޤާނޫނުގައި
ބަޔާންކުރާފަދައިން މިޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރުމާއި، ހި ންގުމާއި، މި ޤާނޫ ނުނު ގައި ބަ ޔާން ކޮށްފައިވާ ކަންކަން ކުރުމާ ގުޅޭގޮތު ން
މިނިސްޓަ ރ އުފުލަންޖެހޭ ޒިންމާތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ތެރޭގައި ދައުލަތު ން ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށް ދިނުމަށް
ކަނޑައެޅިފައިވާ ނިޒާމު ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި ހަމަޖައްސަންޖެހޭ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖައްސައި، އެ ނިޒާމު ހަރުދަނާ
ގޮތެއްގައި ތަންފީޛުވަމުންދާކަން ކަށަވަރުކުރުމުގެ ޒިންމާ މިނިސްޓަރ އުފުލަން ޖެހޭނެއެވެ. މިޤާނޫނަކީ މިނިސްޓްރީ އޮފް
ހެލްތަށް މަތިވާ ޤާނޫނަކަށް ވީހިނދު، ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދިނުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ އިންސާނީ ވަސީލަތްތައް ދެމެހެއްޓެނިވި
ގޮތެއްގައި ބިނާކުރާނެ ޕްލޭންތަކެއް އެކަށައަޅައި، އެޕްލޭންތައް ތަންފީޛުވަމުންދާކަން ކަށަވަރު ކުރުމާއި ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް
ދިނުމަށް ދައުލަތުން ޤާއިމުކޮށްފައިވާ ކޮންމެ މުއައްސަސާއަކުންވެސް ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޚިދުމަތްތައް ހަމަހަމަކަމާއެކު
ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭކަން ކަށަވަރުކުރުމަށްޓަކައި ހަމަޖައްސަންޖެހޭ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމުގެ އިތުރުން
މިޚިދުމަތްތައް ދިނުން ކަށަވަރުކުރުމަކީ މި ވުޒާރާގެ ޒިންމާއެކެވެ. އަދި ރައްޔިތުންގެ މެދުގައި ތަފާތު ނުކުރުމަށްޓަކައި
ދިވެހިރާއްޖޭގައި މީހުން ދިރިއުޅޭ ކޮންމެ ރަށެއްގައިވެސް އަސާސީ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތް ދެވޭކަން ޔަޤީންކުރުމާއެކު،
ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލެއްގެ މަތިން އިތުރު ޚިދުމަތްތައް ތަޢާރަފު ކުރުމާއި އެޚިދުމަތްތައް ފުޅާކުރުމަކީ މި ޤާނޫނުން
ލާޒިމްކުރާ ކަމެކެވެ. މީގެއިތުރުން ފޯރުކޮށްދޭ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތަކަކީ ވާސިލުވެވޭފަދަ އަގެއްގައި ދެވޭ ޚިދުމަތެއްކަން
ޔަޤީންކުރުމާއި، އެގޮތުންދެވޭ ޚިދުމަތްތަކަކީ ރައްކާތެރި އަދި ފެންވަ ރު ރަ ނގަޅު ޚިދުމަތްތަކެއްކަން ކަށަވަރުކުރަ ން ޖެހެއެވެ.
17

3.4 ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2015 (ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިންގެ ޤާނޫނު)
މިޤާނޫނަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ފަންނުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތައް އެފަންނުގައި މަސައްކަތްކުރުމާގުޅޭ
އުސޫލުތައް ކަނޑައެޅުމާއި، އެފަދަ ފަރާތްތަކާގުޅޭ ކަންކަން ބަލައި ތަންފީޛުކުރާނެ ކައުންސިލްތައް އުފައްދައި،
އެކައުންސިލްތަކުގެ މަސައްކަތުގެ ދާއިރާއާއި ތަންފީޛީ ބާރުތައް ކަނޑައެޅުމާއި، އެނޫންވެސް ކަމާގުޅޭ އެންމެހައި
އުސޫލުތަކާއި މިންގަނޑުތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނެވެ. މިޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަކީ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ވަކިވަކި ފަންނުތަކުގައި
މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކާގުޅޭ ކަންކަންކުރާނެ ކައުންސިލްތައް އުފައްދައި، އެކައުންސިލްތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ބާރުތައް
ކަނޑައެޅުމާއި ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ވަކިވަކި ފަންނުގައި މަސައްކަތްކުރެވޭނެ ޝަރު ޠުތައް ކަނޑައެޅުމާއި، ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ
ފަންނުގެ މަސައްކަތްތެރިން އެމީހުންގެ މަސައްކަތުގެ މާޙައުލުގައި ތަބާވާންޖެހޭ މައިގަނޑު އުސޫލުތައް ކަނޑައެޅުމާއި
ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ފަންނުގެ މަސައްކަތްތެރިންނާ ގުޅޭގޮތުން ހުށަހެޅޭ ޝަކުވާތައް، ހަރުދަނާ އަދި އިންސާފުވެރި ގޮތެއްގައި
ބަލައި ފިޔަވަޅު އެޅޭނެ އުސޫލުތައް ކަނޑައެޅުމެވެ. މިޤާނޫނުގެ ދަށުން ޑެންޓަލް އެންޑް މެޑިކަލް ކައުންސިލް އާއި އަދި
ނަރުހުން އަދި މިޑްވައިފަރީ ކައުންސިލް އާއި އެލައިޑް މެޑިކަލް ޕްރޮފެޝަނަލްގެ ކައުންސިލް އުފެއްދުމަށް ލާޒިމްކޮށް،
މިކައުންސިލްތައް ވަނީ އުފައްދާފައެވެ. އެގޮތުން ޑެންޓަލް އެންޑް މެޑިކަލް ކައުންސިލްގެ ތެރެ އިން ނަފްސާނީ ބައްޔަށް
ޚާއްސަ ޑޮކްޓަރުން ރަޖިސްޓްރީކުރެވޭއިރު، އެލައިޑް ހެލްތް ޕްރޮފެޝަނަލް ކައުންސިލްގެ ތެރެއިން ބިހޭވިއަރަލް ސައިންސްގެ
ޕްރޮފެޝަނަލުންނާއި ކްލިނިކަލް އަދި ފިޒިކަލް ތެރަޕިސްޓުން ރެޖިސްޓްރީކުރެވެއެވެ.
3.5 ޤާނޫނު ނަމްބަރު 8/2010 (ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމާއި މާލީ
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޤާނޫނު)
މިޤާނޫނަކީ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންނާބެހޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ 17 ވަނަ
މާއްދާއާއި 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައިވާ ގޮތުގެމަތިން އެންމެހައި އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އެއްވެސް
ތަފާތުކުރުމެއްނެތި ލިއްބައި ދިނުމާއި، އެ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ރައްކާތެރިކޮށް ޙިމާޔަތްކުރުމާއި ސަރުކާރުގެ
ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައެޅުމާއި، އެހެން މީހުންނާ ހަމަހަމަ ފުރުޞަތުތައް ހޯދާދިނުމާއި، އެފަދަ މީހުންނަށް ލިބިދޭންޖެހޭ
ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި، މާލީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި ގެ ންގުޅޭ އުސޫލުތަކާއި، ހަމަތައް ކަނޑައަޅައި ބަޔާންކުރުމުގެ
ޤާނޫނެވެ. މިޤާނޫނު ދަށުން، އެހެން މީހުންނެކޭ އެއްފަދައިން ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ މީހުންގެވެސް ކަރާމާތަށް
އިޙްތިރާމްކުރުމަށާއި، އަމިއްލައަށް ކަންތައްތައް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިދިނުމާއި މިނިވަންކަމާއެކު ދިރިއުޅުމުގެ ފުރުޞަތު
ލިބިދެއެވެ. އަދި ނުކުޅެދުންތެރިކަމަށް ބިނާކޮށް ތަފާތުނުކުރުމަށާއި ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުން ފުރިހަމަ އަދި ފައާިދުހރި
ގޮތެއްގައި މުޖްތަމަޢުގައި ހިމެނުމާއި ބައިވެރިކުރުމަށް ދައުލަތަށް ލާޒިމްކުރެއެވެ. މިޤާނޫނުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނުކުޅެދުންތެރިކަމުގެ ގިންތިތަކުގެ ތެރޭގައި ވިސްނުމުގެ/ ސިކުނޑީގެ ނުކުޅެދުންތެރިކަމާއި އޯޓިޒަމް އަދި
އުނގެނުމުގެ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހިމަނާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދައުލަތުން ފޯރުކޮށްދޭ މާލީ އެހީތެރިކަމުގެ ސްކީމްތަކުގެ
ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ ފަރާތްތަ އް ހިމެނިގެންދެއެވެ.
18

3.6 ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭން
ދުނިޔޭގެ ޞިއްޙަތު ޖަމްޢިއްޔާއިން ވޯލްޑް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްލޭން އެކުލަވާލުމާއެކު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
ގެ ޕްލޭނެއް ނެތުމުގެ ސަބަބުން ދިމާވާ ދަތިތަ އް ހައްލުކުރުމަށްޓަކައި 2016 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2025 އަށް
މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތުގެ ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭނެއް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން އެކުލަވާލައިފައިވެއެވެ.
މިޕްލޭންގައި ޚާއްޞަ ސަމާލުކަމެއް ދިނުމަށް 3 ސްޓްރެޓިޖިކް ދާއިރާއެއް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެއީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ
ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރުމަށްޓަކައި ހިންގުމުގެ ނިޒާމު ވަރުގަދަކުރުމާއި، ޞިއްޙީ ދާއިރާގެ ތެރެއަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
އިންޓަރގްރޭޓް ކުރުމަށާއި، މުޖްތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ތެރެއިންނާއި ކޮމިއުނިޓީ އިންޓަގްރޭޓެޑް ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރެއިން
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާ ހަރުދަނާކުރުމެވެ. މިކަންތައްތައް ޙާޞިލްކުރުމަށްޓަކައި، ކަނޑައަޅާފައިވާ ގައިޑިންގ
ޕްރިންސިޕަލްތަކަކީ:
1. އެހެން އިދާރާތަކާއެކު ކުރާ މަސައްކަތް ހަރުދަނާކުރުން
2. މިހާރު ޞިއްޙީ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި ފޯރުކޮށްދެމުންދާ ޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރެއަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
އިންޓަރގްރޭޓްކުރުން
3. ނަފްސާނީ ބަލިތަ އް މަދުކުރުމަށްޓަކައި ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް މެތަޑް ބޭނުންކުރުން
4. ޕޮލިސީތަކާއި ޕްލޭންތައް ހެދުމުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން އިތުރުކުރުމަށް ލައިފް-ކޯސް އެޕްރޯޗް
ބޭނުންކުރުން
5. ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާކުރުމުގައި އެވިޑެންސް-ބޭސްޑް ކެއަރ ބޭނުންކުރުމާއެކު މި ޚިދުމަތްތަކަކީ
އަތްފޯރާފަށުގައި ފޯރުކޮށްދެވޭ ޚިދުމަތްތަކަށްވުން
6. ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާކުރުމުގައި އިސްލާމް ދީނާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަޤާފަތަށް އިސްކަންދިނުން
7. މުޖްތަމަޢުގައި ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމަށް ބޭނުންވާ އާބާދީ ދެނެގަނެ، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ޔަޤީންކޮށްދިނުމުގައި
މިއާބާދީތަކަށް އިސްކަންދިނުން
8. މުޖްތަމަޢުގެ ހުރިހާ ފަންތިތަކަށާއި އުމުރުފުރައަށް އަދި ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސަރަޙައްދަކަށް ނަފްސާނީ
ސަރަޙައްދުތަކުގެ މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ފަރުވާ ލިބޭނެ މަގުފަހިވެފައި އޮތުން
9. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ދާއިރާގައި ހަރަކާތްތެރިވާ މުވައްޒަފުންނަކީ އެދާއިރާގެ ތައުލީމާއި ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވާ
މީހުންނަށް ހެދުމަށާއި ބަލިމީހުންނަށް ފަރުވާކުރުމުގައި ފަރުވާތެރި ސްޓާފުން އިތުރުކުރުން
10. ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ މީހުންނާއި އެމީހުންގެ ޢާއިލާތައް އެމީހުންގެ ފަރުވާގައި
ބައިވެރިކުރުމާއި، ޕޮލިސީ ހެދުމުގައްޔާއި އެހެން މީހުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގައި އެމީހުންގެ ބޭނުންހިފުން
މަތީގައި ދެންނެވިފައިވާ ޕްރިންސިޕަލްތަކަށް، ވަކި އެކްޝަން ޕްލޭން ހަދައި 5 އަހަރުގެ މުއްދަތަކަށް މަސައްކަތްތައް
ބަހާލެވިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، މިމަސައްކަތްތަކުގެ ސްޓޭކްހޯލްޑަރުން ކަނޑައަޅައި، މިސްޓޭކްހޯލްޑަރުންނަށް ވަކި
މަސައްކަތްތައް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.
19

3.7 ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީ
ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީއަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއަށް ބޭނުންވާ ބަދަލުތަ އް
ގެނައުމަށްޓަކައި 2017 ވަނަ އަހަރު ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެންޑޯސްކޮށްފައިވާ، 2015 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2025
ވަނަ އަހަރާ ހަމަޔަށް މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތްތަކެއް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޕޮލިސީއެކެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސަރަޙައްދުތަކަށް
ބެލިކަމުގައިވީނަމަވެސް، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއަކީ ތަފާސްހިސާބު ނެތް، އަދި ފަހުގެ ތާރީޚެއްގައި މިދާއިރާއަށް
ބިނާކޮށް ދިރާސާތަކެއް ހެދިފައިނުވާ ދާއިރާއެކެވެ. މިފަދަ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަށްފަހު، ކޯޑިނޭޓެޑް އެޕްރޯޗެއްގެ ދަށުން
މަސައްކަތްކުރުމަކީ މުހިންމު ކަމެއްކަމުގައި ދެކި، މިޕޮލިސީ ވަނީ ފާސްކޮށްފައެވެ.
މި ޕޮލިސީގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ހިންގުމުގެ ދާއިރާ ހަރުދަނާކުރުމަށާއި، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
ދާއިރާ ހަރުދަނާކުރުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ބަޖެޓް ހޯދުމަށް އިސްކަންދިނުމަށާއި، ފެންވަރު ރަނގަޅު ޚިދުމަތްދެވޭ ނިޒާމެއް
ޤާއިމްކުރުމަށާއި، ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ޤާއިމްކުރުމަށާއި، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާމެދު މީހުންގެ ހޭލުންތެރިކަން
އިތުރުކޮށް ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅޭ ގާނޫނާއި ޤަވާޢިދުތައް ހެދުމެވެ. އެގޮތުން މި ޕޮލިސީގައި 8 ޕްރައޯރިޓީ ދާއިރާއެއް
ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
1. ލީޑަރޝިޕް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން
2. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ދާއިރާއަށް ބޭނުންވާ ބަޖެޓް ހޯދުން
3. ނަފްސާނީ ބަލިތަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާމެދު މުޖްތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުވުން
4. ވަށާޖެހޭ ނިޒާމެއްގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދުން
5. މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ޕްރޮގްރާމް ހިންގުން
6. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ގޮތުން ހޭލުންތެރިކަމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމާއި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭގޮތުން
ހަދަންޖެހޭ ޤާނޫނާއި ޤަވާޢިދުތައް ހެދުން
7. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ދާއިރާގެ ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީ އިތުރުކުރުމާއި މިދާއިރާގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ
ދާއިރާތަކުން މީހުންނަށް ތައުލީމާއި ތަމްރީނު ފޯރުކޮށްދިނުން
8. މިދާއިރާގެ ތެރެއިން މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކުގެ މޮނިޓަރިންގ ނިޒާމު ހަރުދަނާކުރުމާއި މިދާއިރާގެ
ތަފާސްހިސާބުގެ ނިޒާމް ހަރުދަނާކުރުން
މި 8 ޕްރައޯރިޓީ ދާއިރާތަކަށް ސްޓޭކްހޯލްޑަރުން ހޮވާލެވި، މިޕްލޭންގެ އޮބްޖެކްޓިވްސް ޙާޞިލުކުރުމަށް މަސައްކަތްތަ އް
ބަހާލެވިފައިވެއެވެ. ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީއަކީ 10 އަހަރަށް ބަހާލެވިފައިވާ މަސައްކަތްތަކެއްގެ މައްޗަށް
އެކުލަވާލެވިފައިވާ ޕޮލިސީއަކަށްވާތީ، މިޕްލޭންގެ މަސައްކަތްތައް ވަނީ އެކި އަހަރުތަކަށް ބަހާލެވިފައެވެ.
20

3.8 ޑަބްލިއު.އެޗް.އޯގެ ކޮމްޕްރިހެންސިވް މެންޓަލް ހެލްތް އެކްޝަން ޕްލޭން (2030 -2013)
2012 ވަނަ އަހަރު ބޭއްވުނު ދުނިޔޭގެ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ 65 ވަނަ މަޖިލީހުން ފާސްކުރެވުނު ޑަބްލިއުޗް.އެ އޯ. 65.4
ޤަރާރުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ފުރިހަމަ އެކްޝަން ޕްލޭނެއް މެންބަރު ޤައުމުތަކުގެ މަޝްވަރާގެ މަތިން ،އެކުލަވާލައި
ޚިދުމަތްތަކާއި ސިޔާސަތުތަކާއި ޤާނޫނުތަކާއި ޕްލޭންތަކާއި ސްޓްރެޓެޖީތަކާއި ޕްރޮގްރާމްތައް އެކުލަވައިލުމަށް ޑިރެކްޓަރ
ޖެނެރަލްގެ އަރިހުން އެދިފައިވެއެވެ. އަދި މިޕްލޭންގައި ޞިއްޙީ ދާއިރާއާއި އިޖްތިމާޢީ ދާއިރާތަކުން އެކުގައި ފޯރުކޮށްދޭ
ޚިދުމަތްތައް މެދުވެރިކޮށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި، މަލްޓިސެކްޓޯރަލް އެޕްރޯޗެއް ގެންގުޅެ ،ޕްރޮމޯޝަން ،ޕްރިވެންޝަން
ޓްރީޓްމަންޓް، ،ރިހެބިލިޓޭޝަން ކެއަރ އެންޑް ރިކަވަރީއަށް އަހަންމިއްޔަތުކަން ދީފައިވެއެވެ. މި ކޮމްޕްރިހެންސިވް އެކްޝަން
ޕްލޭން އެކުލަވާލެވިފައިވަނީ މެންބަރު ޤައުމުތަކާއި މަދަނީ ޖަމްޢިއްޔާތަކާއި ބައިނަލްއަޤްވާމީ ޕާޓްނަރުންނާ
މަޝްވަރާކުރުމަށްފަހުގައެވެ. މީގެ އިތުރުން މެންބަރު ޤައުމުތަކާއި ، ސެކްރެޓޭރިއޭޓާއި، ،ބައިނަލްއަޤްވާމީ ސަރަޙައްދީ އަދި
ޤައުމީ ފެންވަރުގައްޔާއި ޕާޓްނަރުން ނަފްސާނީ ބަލިތައް މަދުކުރުމަށް އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތަކެއް ،ކަނޑައަޅައި ތަންފީޒުކުރެވޭ
،މިންވަރާއި ކުރިއެރުމާއި، ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ އަސަރު މުޖްތަމަޢުގައި ހުރި މިންވަރު ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންކުރެވިދާނެ
މުހިންމު އިންޑިކޭޓަރުތަކާއި ލަނޑުދަނޑިތައް ވެސް ވަނީ ކަނޑައަޅާފައެވެ.
މަތީގައި ދެންނެވިފައިވާ ލަނޑުދަނޑިތައް ހާސިލްކުރުމަށްޓަކައި މިއެކްޝަން ޕްލޭންގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އޮބްޖެކްޓިވްތަކަކީ
1. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޔަގީންކުރުމަށްޓަކައި ލީޑަރޝިޕެއް ޤާއިމްކޮށް ހިންގުން ހަރުދަނާކުރުން .
2. މުޖުތަމަޢުގައި ބިނާވެފައިވާ ސެޓިންގްތަކުގައި ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި އިންޓަގްރޭޓެޑް އަދި ރެސްޕޮންސިވް ނަފްސާނީ
ދުޅަހެޔޮކަމާއި އިޖްތިމާޢީ ޚިދުމަތުގެ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުން.
3. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ކުރިއެރުވުމާއި ރައްކާތެރިކުރުމަށް ބޭނުންވާ ސްޓްރެޓެޖީތައް .ތަންފީޒުކުރުން
4. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ބޭނުންވާ އިންފޮމޭޝަން ސިސްޓަމްތަކާއި ހެއްކާއި ދިރާސާތައް ހަރުދަނާކުރުން.
އަދި މި އެކްޝަން ޕްލޭން އެކުލަވާލެވިފައިވަނީ 6 ބިންގަލުގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ:
1. ޔުނިވާސަލް ހެލްތް ކަވަރޭޖް: އުމުރާއި، ޖިންސާއި، އިޖްތިމާޢީ އަދި އިޤްތިޞާދީ ޙާލަތާއި، ނަސްލާއި، ޖިންސީ
އޮރިއެންޓޭޝަނަށް ބެލުމެއްނެތި ހަމަހަމަކަމުގެ އުޞޫލަށް ތަބާވެ ނަފްސާނީ ބަލިތަ އް ތަޙައްމަލުކުރަމުންދާ މީހުންނަށް
އަމިއްލަ ނަފްސަށް ނުރައްކަލަކާ ނުލައި ޒަރޫރީ ޞިއްޙީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ޚިދްމަތްތައް ލިބެންޖެހޭނެއެވެ.
2. އިންސާނީ ޙައްޤުތަ:އް ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ސްޓްރެޓެޖީތަކާއި ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ޕްރިވެންޝަނާއި
ފަރުވާދިނުމާއި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ކުރިއެރުވުމަށް ކުރާ މަސައްކަތްތަކަކީ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންގެ
ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ މުޢާހަދާއާއި ބައިނަލްއަޤްވާމީ އަދި ސަރަޙައްދީ އިންސާނީ ޙައްޤުތަކުގެ އެހެނިހެން ވަސީލަތްތަކާ
އެއްގޮތަށްކަން ޔަޤީންކުރަންވާނެއެވެ،
3. އެވިޑެންސް ބޭސްޑް ޕްރެކްޓިސް: ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ސްޓްރެޓެޖީތަކާއި ޕްރިވެންޝަން މަސައްކަތްތަކާއި
ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ފަރުވާއާއި ކުރިއެރުވުމަށް ކުރެވޭ މަސައްކަތްތަކަކީ އެމުޖްތަމަޢެއްގެ ސަގާފަތަށް ރިޢާ ޔަތްކޮށް،
ސައިންޓިފިކް ހެކިތަކާއި/ނުވަތަ ބެސްޓް ޕްރެކްޓިސްގެ މައްޗަށް ބިނާވެގެންވާ ސްޓްރެޓެޖީތަކަކަށް ވާންޖެހެއެވެ.
21

4. ލައިފް ކޯސް އެޕްރޯޗް: ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ސިޔާސަތުތަކާއި ޕްލޭންތަކާއި ޚިދުމަތްތަކަކީ ދިރިއުޅުމުގެ ހުރިހާ
މަރުހަލާއެއްގައި ވެސް ޞިއްޙީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ބޭނުންތަކަށް ރި ޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމަށާއި އޭގެ ތެރޭގައި އެންމެ
ތުއްތުއިރުންފެށިގެން ފުރާވަރާއި ޒުވާން އުމުރު އަދި މުސްކުޅި އުމުރު ހިމެނެންވާނެއެވެ.
5. މަލްޓިސެކްޓޯރަލް އެޕްރޯޗް: ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ފުރިހަމަ އަދި ކޯޑިނޭޓެޑް ރެސްޕޮންސެއް ދިނުމަށްޓަކައި ޞިއްޙީ
ދާއިރާއާއި ތަޢުލީމާއި ވަޒީފާއާއި ޝަރުޢީ ދާއިރާއާއި ބޯހިޔާވަހިކަމުގެ ދާއިރާއާއި އިޖްތިމާޢީ އަދި އެހެނިހެން ގުޅުންހުރި
ދާއިރާތަކާއި ޕްރައިވެޓް ސެކްޓަރ ފަދަ ޢާންމު ގިނަ ދާއިރާތަކާ ގުޅިގެން ޤައުމުގެ ޙާލަތަށް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކުން
އެއްބާރުލުން ދޭންޖެހެއެވެ.
6. ނަފްސާނީ ބަލިތަކާއި ސައިކޯ ސޯޝަލް ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ފަރާތްތައް ބާރުވެރިކުރުވުން : ނަފްސާނީ ބަލިތަކާއި
ސައިކޯސޯޝަލް ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ ފަރާތްތައް ބާރުވެރިކޮށް ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ވަކާލާތުކުރުމާއި
ސިޔާސަތުތައް ރޭވުމާއި ޤާނޫނު ހެދުމާއި ޚިދްމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމާއި މޮނިޓަރިންގ، ރިސަރޗް އަދި އިވެލުއޭޝަންގައި
ބައިވެރިވާންޖެހެއެވެ.
22

4. ދިރާސާ ކުރިޔަށްގެންދެވިފައިވާ ގޮތް
މިދިރާސާއަށް މައުލޫމާތު އެއްކުރެވިފައިވަނީ ކަމާގުޅޭ އިދާރާތަކުން ހޯދާފައިވާ މައުލޫމާތުތަކާއި ކޮމިޝަންގެ މޮނިޓަރިންގ
ރިޕޯޓްތަކާއި ކަމާގުޅުންހުރި ފަރާތްތަކާއެކު ކުރެވުނު އިންޓަވިއުތަކުންނެވެ. މިއިންޓަވިއުތަކުގެ ތެރޭގައި އާންމު ފަރާތްތަކާއި
ނަން-ގަވަރންމެންޓް އޯގަނައިޒޭޝަންސް (އެން.ޖީ.އޯ) ތަކާ ބައްދަލުކޮށްފައިވާނެއެވެ. މައުލޫމާތު އެއްކުރުމަށްޓަކައި
އިންޑިކޭޓަރތަ އް އެކުލަވާލާފައިވަނީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅިގެން ހަދާފައިވާ ދިރާސާތަކާއި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން
އެންޑޯޒްކޮށްފައިވާ ޕްލޭންތަކުގެ އަލީގައެވެ.
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާއި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ ހާލަތު ވަޒަންކުރުމަށްޓަކައި ހެދޭ މިދިރާސާގައި އާންމުންނަށް
ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކާއި އެޚިދުމަތްތަކުގެ ކޮލިޓީއާއި އެޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި ހުރި ދަތިތައް ދެނެގަތުމަށްޓަކައި
ކަމާގުޅުންހުރި އިދާރާތަކުން މައުލޫމާތު އެއްކުރެވުނެވެ. މިމައުލޫމާތު އެއްކުރުމަށްޓަކައި މިދިރާސާގައި ބޭނުންކޮށްފައިވާ
އިންޑިކޭޓަރތަކަކީ:
1. ލީޑަރޝިޕް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން
2. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ފައިނޭންސިންގ
3. ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ޕްރިވެންޝަނަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާމެދު ހޭލުންތެރިކުރުވުން
4. މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނާއި އެމީހުންގެ ޢާއިލާތައް
5. ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދުމަށް ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދެވޭ ޞިއްޙީ ޚިދުމަތްތައް
6. ތައުލީމާއި ތަމްރީނުގެ ފުރުޞަތުތަ އް އާންމުންނަށް ހޯދައިދިނުން
7. ޚިދުމަތްތަކުގެ ފެންވަރު ހިފެހެއްޓުމާއި، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ރިސަރޗް އެންޑް މޮނިޓަރިންގ
8. ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި މީހުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތައް
4.1 ދިރާސާގެ މަޤްޞަދު
1. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ރޮނގުން އާންމުންނަށް ލިބޭ ޚިދުމަތްތައް ލިބެންހުރި މިންވަރު ދެނެގަތުން
2. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ކަށަވަރުކުރުމަށްޓަކައި ދައުލަތުން އެންޑޯޒްކޮށްފައިވާ ކަންތައްތައް ޙާޞިލްވެފައިވާ މިންވަރު
ދެނެގަތުން
3. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ކަށަވަރުކުރުމަށްޓަކައި ދައުލަތުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް ހުރި ދަތިތައް ދެނެގަތުން
23

4.2 ދިރާސާގެ ސްކޯޕް
މިދިރާސާގައި މައުލޫމާތު އެއްކުރެވިފައިވަނީ ދިރާސާގެ މަޤްޞަދު ޙާސިލްކުރުމަށްޓަކައި ހަދާފައިވާ އިންޑިކޭޓަރުތަ ކުގެ މައްޗަށް
ބިނާކޮށް ހަދާފައިވާ ސުވާލުކުރުދާސް ކަނޑައަޅާފައިވާ ސްޓޭކްހޯލްޑަރުންނަށް ފޮނުވައިގެންނެވެ. މިދިރާސާއަށްމައުލޫމާތު
އެއްކުރެވިފައިވަނީ 2022 ވަނައަހަރުގެ ޖޫން އިން އެއަހަރުގެ އޮކްޓޫބަރުގެ ނިޔަލަށެވެ. އެގޮތުން މިރިޕޯޓްގައިވާ
މައުލޫމާތުތަކަކީ މައުލޫމާތު އެއްކުރެވުނު މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ހާލަތެވެ. މިމުއްދަތުގެ ފަހުން
ހާލަތަށް އައިސްފައިވާ ބަދަލުތައް މިދިރާސާގައި އެކުލެވިފައިނުވާނެއެވެ.
މިދިރާސާގައި އަމިއްލަ މިނިވަންކަން ގެއްލޭ ގޮތަށް ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ފަރާތްތަކަށް އިސްކަން ދީފައިވާނެއެވެ.
އެއީ އެފަރާތްތަކަކީ މުޖްތަމަޢާ ދުރުގައި ތިބޭ ބަޔަކަށް ވުމާއެކު، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޙާލަތަށް އަސަރުކުރުމަށް އެކަށޭނަ
ބައެއްކަމުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވުމެވެ. އެގޮތުން މިދިރާސާގައި ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ކުދިންނާއި ޖަލުގައި ތިބި
މީހުންނާއި ޙާއްސައެހީއަށް ބޭނުންވާ މީހުންނާއި މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް އަލިއަޅުލާފައިވާނެއެވެ.
މީގެއިތުރުން ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައިވާ ފަރާތްތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކަށް މިދިރާސާގައި އަލިއަޅުވާފައިވާނެއެވެ.
ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައިވާ ފަރާތްތަކަށް ޚިދުމަތްކުރާ މުވައްޒަފުންނަކީ ވަޒީފާގެ ޒާތުގެ ގޮތުން "ސްޓް ރެސްފުލް"
މާހައުލުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންކަމުގައިވާތީ ވަޒީފާގެ މާހައުލަށް އަންނަ ބަދަލުތަކަކީ އެމީހުން ޚިދުމަތްދޭ
ފަރާތްތަކަށް އަސަރުކުރާނެ ކަމަކަށް ވާތީވެ، މިދިރާސާ ގައި އެމީހުންގެ މަސައްކަތުގެ މާހައުލަށް ބަލާފައިވާނެއެވެ.
24

5. ދިރާސާގެ ހޯދުންތައް
5.1 ނަފްސާނީ ޞި އްޙަތުގެ ތަފާސްހިސާބު ބެލެހެއްޓޭނެ ހަރުދަނާ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައިނެތުން
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭގޮތުން ފުރަތަމަ ބައެއްގެ ގޮތުން ބަލާފައިވާނީ މިދާއިރާގެ ތެރެއިން އެކުލަވާލެވިފައިވާ
ތަފާސްހިސާބުތަކަށެވެ. ތަފާސްހިސާބަކީ ކަމެއްގެ ހާލަތު އެންމެ ފަސޭހައިން ކިޔާދެވޭނެ ޓޫލްކަމުގައިވާއިރު، މިދާއިރާއިން
މިފަދައިން އެކުލަވާލެފިވައިނުވުމަކީ ޤާނޫނާއި ޤަވާއިދު އަދި ޕޮލިސީ ހަދާ މީހުންގެ އިތުރުން އާންމު މުޖްތަމަޢަށް މިކަމުގެ
މުހިންމުކަން ކިޔާދިނުމަށް އެޅިފައިވާ ހުރަހެކެވެ. މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން މިދާއިރާގެ "ކޮމްޕްރިހެންސިވް"
ޑޭޓާބޭސްއެއް އެއްވެސް ފަންތިއެއްގައި އެކުލަވާލާފައިނުވެއެވެ. ތިރީގައިވާ ތަފާސްހިސާބުތައް އެކުލަވާލާފައިވަނީ މިދިރާސާއަށް
މައުލޫމާތު އެއްކުރުމަށްޓަކައި އެކި އިދާރާތަކުން ހޯދުނު މައުލޫމާތުގެ އަލީގައެވެ.
ތިރީގައި މިވަނީ މީގެ އިތުރުން އެކި ރިޕޯޓްތަކުންނާއި ޑޭޓާބޭސްތަކުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކާއި ގުޅޭގޮތުން ލިބެން ހުރި
ތަފާސްހިސާބުތަކެވެ.
ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތްގެ ކޮންސަލްޓޭޝަންގެ ތަފާސްހިސާބު
އަހަރު ކޮންސަލްޓޭޝަންގެ އަދަދު (ސީ.އެމް.އެޗް)
7246 2019
17،708 2020
16،936 2021
2022 (ޖޫންއާ ހަމަޔަށް) 9746
ޖުމްލަ 51،636
ސީ.އެމް.އެޗްގެ ކޮންސަލްޓޭޝަންސް
ސީ.އެމް.އެޗްގެ ފަރާތުން ލިބެންހުރި ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރު، 2019 ވަނަ އަހަރު މިސެންޓަރުގެ ފަރާތުން ޖުމްލަ
7246 މީހުންނަށް ޚިދުމަތްދީފައިވެއެވެ. އަދި އެއަދަދު 2020ވަނަ އަހަރު ދެ ގުނައަށްވުރެ ބޮޑުވެ، އެއަހަރު މިސެންޓަރުގެ
ފަރާތުން 17،7078 މީހުންނަށް ފަރުވާ ދީފައިވެއެވެ. އަދި މިއަހަރުގެ ޖޫންއާއި ހަމަޔަށް 9746 މީހުންނަށް މިސެންޓަރުގެ
ފަރާތުން ކޮންސަލްޓޭޝަންގެ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދީފައިވެއެވެ. 2019 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން މިއަހަރުގެ ޖޫންއާ ހަމަޔަށް
51،636 މީހުންނަށް މިސެންޓަރުގެ ފަރާތުން ކޮންސަލްޓްކޮށްފައިވެއެވެ. އިންޕޭޝަންޓް ޚިދުމަތްތައް ހޯދާފައިވާ މީހުންނަށް
ބަލާއިރު 2020 ވަނަ އަހަރު މި ސެންޓަރުގައި 211 މީހުން އިންޕޭޝަންޓް ސަރވިސް ހޯދާފައިވެއެވެ. މީގެ ތެރޭގައި
25

ހިމެނެނީ 111 ފިރިހެނުންނާއި 100 އަންހެނުންނެވެ.37 ސީ.އެމް.އެޗްގެ ފަރާތުންވެސް މިހާތަނަށް ބަލަހައްޓަމުންދާ
ތަފާސްހިސާބަކީ ކޮންސަލްޓޭޝަންގެ ތަފާސްހިސާބުކަމަށްވާތީ ޖިންސު އަދި އުމުރުފުރާގެ ތަފާސްހިސާބު ލިބޭނެ ފަދަ ގޮތަކަށް
މިމައުލޫމާތު ބެލެހެއްޓިފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
އާސަންދައިގެ ތަފާސްހިސާބުގެ އަލީގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޙާލަތު
އާސަންދަ އަކީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން އާއްމުންނަށް ހިލޭ ބޭސްފަރުވާގެ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ
ސްކީމްއެކެވެ. އެގޮތުން މިސްކީމްގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންނަށް ދެއްކުމުގެ އިތުރުން ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތްތަ އް ލިބޭނެ
އިންތިޒާމް ހަމަޖެހިފައިވެއެވެ. އާސަންދައިގެ ތަފާސްހިސާބަކީ މިދިރާސާއަށް ހޯދުނު މައުލޫމާތުތަކުގެ ތެރެއިން އާސަންދައިގެ
ފަރާތުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފޯރުކޮށްދެވުނު ޚިދުމަތްތަކުގެ މައްޗަށް އެކުލަވާލެވުނު މައުލޫމާތުތަކެވެ.
އެގޮތުން މިތަފާސްހިސާބުތައް އެކުލަވާލެވިފައިވަނީ
2017 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން މިއަހަރުގެ ޖޫންއާ
12091
ހަމަޔަށް އާސަންދައިގެ ފަރާތުން ބޭސް
ޗަ އަންހެން
ދޫކުރެވިފައިވާ ތަފާސްހިސާބުގެ މައް ށެވެ. މި
މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި 26،627 މީހުންނަށް ޖުމްލަ ފިރިހެން
240,711 ފަހަރު އާސަންދައިގެ ދަށުން
14535
ބޭސްދޫކޮށްފައިވާ ކަމަށް ރިކޯޑްކުރެވިފައިވެއެވެ. އޭގެ
ތެރެއިން 54.5% ޙިއްސާކުރަނީ އަންހެނުންނެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޚިދުމަތް ހޯދާފައިވާ މީހުން
ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި އަލަށް ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ މީހުންގެ އަދަދު
9163
7507
4639
916
203
2017 2018 2019 2020 2021
37MaldivesBureauofStatistics.NaionalYearbook2021. Male':MaldivesBUreauofStatistics,2021.
26

ފާއިތުވެ ދިޔަ 5 އަހަރުގެ ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރު، ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ ވަކިފަރުދުންގެ އަދަދު
ދަނީ މައްޗަށެވެ. އެގޮތުން 2017 ވަނަ އަހަރު މިއަދަދު 200 އާ ގާތް އަދަދަކަށް ހުރި ކަމުގައިވީނަމަވެސް، 2018 ވަނަ
އަހަރު މިއަދަދު އެއްހާހާއި ގާތް އަދަދަކަށް މައްޗަށް ގޮސްފައިވެއެވެ. އަދި 2018 ވަނަ އަހަރާއި 2019 ވަނަ އަހަރާ އަޅާ
ބަލާއިރު، 5 ގުނައަށް މިއަދަދު އިތުރުވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން 2018 ވަނަ އަހަރު 916 މީހުން ނަފްސާނީ ބަލީގައި
ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާއިރު، 2019 ވަނަ އަހަރު މި އަދަދު 4639 އަށް ވަނީ އިތުރުވެފައެވެ. އަދި 2021 ވަނަ އަހަރާ
ހަމަޔަށްވެސް މިއަދަދު އަހަރަކަށްވުރެ އަހަރެއް ދަނީ އިތުރުވަމުންނެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ މީހުންގެ އަދަދު
575
836 ޕެނިކް ޑިސްއޯރޑަރ
2091
1731 ނަން އޯގެނިކް އިންސޯމްނިއާ
1349
2919 އޮޕިއޮޑްސް ބޭނުންކުރުމުން ދިމާވާ މެންޓަލް އެންޑް ބިހޭވިއަރަލް
775
1510 ޑިޕްރެސިވް އެޕިސޯޑް
3989
731 އެޖަސްޓްމެންޓް ޑިސްއޯޑަރސް
ފާއިތުވެ ދިޔަ 5 އަހަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެންމެ ގިނައިން ބޭސް ދޫކުރެވިފައިވަނީ އެންޒައިޓީ ޑިސްއޯޑަރއަށެވެ. އެއީ 5
އަހަރުގެ ތެރޭގައި ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ ޖުމްލަ 26,627 މީހުންގެ ތެރެއިން 3989 މީހުންނެވެ (14.9%). މީގެ
އިތުރުންވެސް، ޖެނެރެލައިޒްޑް އެންޒައިޓި އާއި، މިކްސްޑް އެންޒައިޓި އެންޑް ޑިޕްރެސިވް އެޕިސޯޑް އަދި އެހެނިހެން
އެންޒައިޓީގެ ބާވަތްތައް، މި 10 ބަލީގެ ތެރޭގައި ހިމެނިފައިވެއެވެ. މިބަލިތަކުގެ އިތުރުން، އިންސޯމްނިއާ، ސްކިޒޯފްރޭނިއާ،
އެޖަސްޓްމެންޓް ޑިސްއޯޑަރގެ އިތުރުން އޮޕިއޮއިޑްސް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ކުރިމަތިވާ ނަފްސާނީ ބަލިތައް މިލިސްޓުގައި
ހިމެނިފައިވެއެވެ.
27

ނަފްސާނީ ބަލީގައި ބޭސް ހޯދާފައިވާ އުމުރުފުރާތައް
1446
3125
1867
10 އަހަރުން ދަށް
10 އަހަރާއި 17 އަހަރާއި ދެމެދު
8157
18 އަހަރާއި 35 އަހަރާއި ދެމެދު
12031
36 އަހަރާއި 64 އަހަރާއި ދެމެދު
65 އަހަރުން މަތި
ނަފްސާނީ ބަލީގެ ބޭސްތައް ދޫކޮ ށްފައިވާ އުމުރުފުރާތަކަށް ބަލާއިރު އެންމެ ގިނަ އަދަދެއްގެ ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ މީހުންނަކީ
36 އަހަރާއި 64 އަހަރާ ދެމެދުގެ މީހުންނެވެ. މިއުމުރުފުރާގެ 12،031 މީހުން މިފަސް އަހަރުގެ ތެރޭގައި އެއްފަހަރު
ނަމަވެސް ނަފްސާނީ ބަލީގެ ބޭސް އާސަންދަ މެދުވެރިކޮށް ހޯދާފައިވެއެވެ. އަދި 19 އަހަރާއި 35 އަހަރާ ދެމެދުގެ ޒުވާނުންގެ
ތެރެއިން 8157 ފަރާތަކަ ށް މި 5 އަހަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ބޭސް ދޫކޮށްފައިވެއެވެ. މަތީގައިވާ ޗާޓުން އުމުރުފުރާތަކަށް
ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ ގޮތް ދައްކުވައިދޭއިރު، ތިރީގައިވާ ގްރާފުން ދައްކުވައިދެނީ ޖިންސާއި އުމުރުފުރާއަށް ބޭސް ދޫކޮށްފައިވާ
ގޮތުގެ ޓްރެންޑެވެ. އެގޮތުން ދެޖިންސުގެ މީހުން އެއް ޓްރެންޑް ފޮލޯކޮށްފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. 65 އަހަރާއި ހަމަޔަށް
މިއަދަދު އިތުރުވަމުންދާ ކަމާއި، އިތުރުވާ އިންސައްތަ އެންމެ ގިނަކަމަށް ދައްކަނީ 18 އަހަރުން 35 އަހަރަށްކަން
ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ބޭސް ހޯދާފައިވާ މީހުންގެ ޓްރެންޑް
10044
6482
7383
5309 2142
449 1405
458 231 1663
1181
360
65 އަހަރުން މަތި 36 އަހަރާއި 19 64 އަހަރާއި 10 35 އަހަރާއި 6 18 އަހަރާއި 9 އަހަރާއި 5 އަހަރުން ދަށް
އަހަރާއި ދެމެދު އަހަރާއި ދެމެދު އަހަރާއި ދެމެދު ދެމެދު
ފިރިހެން އަންހެން
28

ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭ ފަރާތްތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު ބެލެހެއްޓޭނެ
ހަރުދަނާ ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރުން
2. ޤައުމީ ފެންވަރުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ތަފާސްހިސާބު އެކުލަވާލުމަށްޓަކައި ދިރާސާއެއް ހެދުން
5.2 ދާއިރާގެ ލީޑަރޝިޕް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން ނެތުން
5.2.1 ޤައުމީ ފެންވަރުގައި ޤާއިމްވެފައިވާ ކޮމިޓީ/ ބޯޑުތައް
ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ގިނަ ޒިންމާތަކެއް އުފުލާ މިކަމާ ގުޅޭ ލަނޑުދަނޑިތައް ޙާޞިލްކުރުމަށް
އެކަށައަޅާފައިވާ މައިގަނޑު އިދާރާ އަކީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތެވެ. މިއިދާރާއަކީ ދާއިރާއާ ގުޅޭ ކަންތައްތައް ކޯޑިނޭޓްކުރުމާއި
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ ހަރަކާތްތައް ހިންގުމާއި މޮނިޓަރކުރުމުގެ މަސައްކަތް ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އިދާރާއެވެ.
ރާއްޖޭގެ ރަށްތަކާއި އެރަށްރަށުގައި ދިރިއުޅޭ އާބާދީ ބެހިފައިވާ ގޮތުގެ ސަބަބުން ހެލްތް މިނިސްޓްރީއާއި ހޮސްޕިޓަލްތަކާއި
އަތޮޅު ހެލްތް ސެންޓަރުތަކާއި އެހެނިހެން މި ނިސްޓްރީތަކާއި ސިވިލް ސޮސައިޓީ ވަކި ފަރުދުންގެ ގޮތުގައި މިދާއިރާގައި
މަސައްކަތްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ޤައުމީފެންވަރުގައި މި މަސައްކަތްކުރުމަކީ ގިނަ މީހުންނަށް މިޚިދުމަތްތައް ލިބުމަށް
މަގުފަހިވާނެ ކަމެކެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ މަސައްކަތްތައް ހިންގުމާއި ރޭވުމަށްޓަކައި ނޭޝަނަލް އެޑްވައިޒަރީ ބޯޑެއް ހޯދުމަށް
ކަނޑައެޅިފައިވީނަމަވެސް އަދި މިހާތަނަށް މިފަދަ ބޯޑެއް އެކުލަވާލެވިފައިނުވެއެވެ. މީގެއިތުރުން ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް
ޕްލޭނާއި ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓެޖީ އެކުލަވާލުމަށް ޓެކްނިކަލް ވޯރކިންގ ގްރޫޕެއް އެކުލަވާލައި މިޕޮލިސީތައް
ހެދުމުގައި މިގްރޫޕުން އެއްކޮށް މަސައްކަތްކޮ ށްފައިވީނަމަވެސް ދާއިމީގޮތެއްގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ނިންމުންތައް
ނިންމުމަށްޓަކައި މެންޓަލް ހެލްތް ޕްރޮފެޝަނަލްސްއާއި ސަރުކާރުގެ ވުޒާރާތަކާއި އިދާރާތަކާއެކު ވޯކިންގ ކޮމިޓީއެއް
ހެދިފައިނުވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަކީ މުޖްތަމަޢުގެ އެންމެން އަހުލުވެރިވުމަށް މުހިއްމުކަމަކަށްވެފައި ދުޅަހެޔޮ މުޖްތަމަޢެއް
ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި ގިނަ އިދާރާތަކެއްގެ އެއްބާރުލުމާއި އެކުއެކީ މަސައްކަތްކުރުން މުހިއްމެވެ. ޕަބްލިކް އަދި ޕްރައިވެޓް
ސެކްޓަރގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާއި ޓެކްނިކަލް ދާއިރާތަކުގަ އި މަސައްކަތްކުރާ މީހުން އަދި އެކަޑެމިކް ދާއިރާތަކުގައި
މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާއި ސިވިލް ސޮސައިޓީ އެކުގައި މަސައްކަތްކުރުން މިމަސައްކަތަށް ކޮންމެހެން ބޭނުންކަމަށްވީނަމަވެސް
މިފަދަ ކޯޑިނޭޝަނެއް ޤާއިމްވެފައިނެތެވެ.
29

5.2.2 ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްރޮގްރާމް
ނިއު ޕޮލިސީ އިނީޝިއޭޓިވްއެއްގެ ގޮތުން މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތްގެ ދަށުން ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ޕްރޮގްރާމް ވަނީ
ޤާއިމްކޮށްފައެވެ. ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީ އިމްޕްލިމެންޓްކުރުމަށާއި މިޕޮލިސީގެ މަސައްކަތްތަކުގެ އެންމެ
އިސްދައުރެއް އަދާކުރުމަށް ހަމަޖެހިފައިވަނީ ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްރޮގްރާމެވެ. ރާއްޖޭގެ އެކިކަންކޮޅުތަކުގައި ނަފްސާނީ
ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި ހިންގާ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމަށާއި މިދާއިރާގެ އިސް ދައުރެއް އަދާކުރުމަށް ހަމަޖެހިފައިވަނީ
ވެސް ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްރޮގްރާމެވެ.
މިޕްރޮގްރާމްގެ ދަށުން މަސައްކަތްކުރުމަށް ހަމަޖެހިފައިވަނީ ނަފްސާނީ ބަލިތައް މަދުކުރުމަށްޓަކައި މުޖްތަމަޢު މިކަމަށް
އަހުލުވެރިވާ މިންވަރު އިތުރުކޮށްގެންނެވެ. މިޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިންވެސް ނަފްސާނީ ބަލީގެ ތަފާސްހިސާބު އެއްކޮށްފައި
ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
5.2.3 ސީ.އެމް. އެޗް . އާއި ސަރުކާރުގެ އެހެން އިދާރާތަކާއި ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބޭ ކުދިންނާއި
މީހުންނަށް ޚިދުމަތް ދިނުމުގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ގުޅުން
ސީ.އެމް.އެޗްއަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޤައުމީ މައި މަރުކަޒެވެ. އެގޮތުން ރާއްޖޭގެ އެކި
ރަށްތަކާއި އިދާރާތަކަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ މިއިދާރާ
ޤާއިމްކުރުމުގެ މައިގަނޑު އެއްއަސާސެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަތޮޅުތެރޭގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ހޮސްޕިޓަލްތަކާއި
ޞިއްހީމަރުކަޒުތަކާއި ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި މީހުންނަށް މިޚިދުމަތް އެންމެ އެދެވޭ ގޮ ތެއްގައި ފޯރުކޮށް ނުދެވޭކަމަށް
މިތަންތަނުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. އަދި އިންޓަރނެޓް ނުވަތަ ފޯނު މެދުވެރިކޮށްގެންވެސް ކޮންސަލްޓޭޝަން ނުދެވޭ
ކަމަށާއި ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި މިފަދަ ގުޅުމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ސީ.އެމް.އެޗްގެ މުވައްޒަފުންގެ
ދަތިކަމާއި އެސެންޓަރަށް ޚިދުމަތްހޯދުމަށް އެޕޮއިންޓްމެންޓް ގިނަކަމުގެ ނަތީޖާއަކީ ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން
ޚިދުމަތް ނުދެވުމެވެ.
ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓް - އައި.ޖީ.އެމް.އެޗްގައި ޤާއިމުކުރެވިފައިވާ ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓް (އެފް.ޕީ.ޔޫ)
މިހާރު މަސައްކަތްކުރަނީ ސީ.އެމް.އެޗްގެ ބެލުމުގެ ދަށުންނެވެ. މިގޮތުން އައި.ޖީ.އެމް.އެޗް އަށް ފާހަގަވާ ނުވަތަ
ރިޕޯޓުކުރެވޭ ގެވެށި އަނިޔާ، ވަކި ޖިންސަކަށް ނިސްބަތްވީތީ ކުރެވޭ އަނިޔާ، އަދި ކުޑަކުދިންނަށް ކުރެވޭ އަނިޔާ
ތަޙައްމަލުކުރަމުންދާ ފަރާތްތަކަށް ހޮސްޕިޓަލުގެ އެކިޑިޕާޓްމަންޓްތަކުން ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ކްލިނިކަލް ސަރވިސަސް
(މެޑިކޯލީގަލް ފޯމާއިގުޅުންހުރި ޚިދުމަތްތައް) ކުރިއަށްގެންދެވެނީ ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ މުވައްޒަފެއް
ޕޭޝަންޓާއެކު ހުރެގެން، ޕޭޝަންޓަށް އިތުބާރުކުރެވޭ ރައްކާތެރި މާހައުލެއްގައެވެ. އަދި ޕޭޝަންޓަށް ބޭނުންވާ
ސައިކޮސޯޝަލް ސަޕޯޓް އެފް.ޕީ.ޔޫ އިން ފޯރުކޮށްދެއެވެ. އަދި ޕޭޝަންޓުގެ ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން ކަށަވަރުކުރުމުގެ
ގޮތުން ގުޅުންހުރި އިދާރާތަކަށް (މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖެންޑަރ، ފެމީލީ އެންޑް ސޯޝަލް ސަރވިސަސް، ފެމިލީ
ޕްރޮޓެކްޝަން އޮތޯރިޓީ، އަދި މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސަސް އަށް) ރެފަރކުރެވެއެވެ.
އެޗް.ޕީ.އެސް.އެން - އެޗް.ޕީ.އެސް.އެންގައި ތިބޭ ބަލި މީހުންނަށް ފަރުވާކުރުމަށްޓަކައި އެމަރުކަޒުގެ ފަރާތުން
އެސެންޓަރުގެ ސައިކިއޭޓްރިސްޓުން އެތަނަށް ޒިޔާރަތްކުރިކަމުގައި ވީނަމަވެސް، ޤަވާޢިދުން މިދަތުރުތައް ނުކުރެވޭކަމަށް
30

މިކޮމިޝަންގެ ވިޒިޓްތަކުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. 2021 ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހުގެ ފަހުން އަދި މަރުކަޒަށް
އެ ފަރާތްތަކުން ޒިޔާރަތްނުކުރާކަމަށް އެޗް.ޕީ.އެސް.އެންގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އެ މަރުކަޒުން ފަރުވާ
ހޯދަމުންދާ މީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ އަދަދެއްގެ މީހުން ޚާއްޞަ ޑޮކްޓަރުންނަށް ދެއްކުމަށް އެޕޮއިންޓްމަންޓް ހޯދުމަށް
އިންދިރާ ގާނދީ މެމޯރިއަލް ހޮސްޕިޓަލް (އައި.ޖީ.އެމް.އެޗް) އަށް 2021 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި މަހުން ފެށިގެން 4
ފަހަރެއްގެ މަތިން ސިޓީ ފޮނުވާފައިވާކަމާއި ނަމަވެސް އެޕޮއިންޓްމަންޓް ދީފައި ނުވާކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ.
އަދި ސީ.އެމް.އެޗް. އާއެކު ވެވިފައިވާ އެއްބަސްވުމެއްގެ ތެރެއިން އެފަރާތުން އެމަރުކަޒަށް ޒިޔާރަތްކުރާ ކަމަށާއި 2021
ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހުގައި ސެންޓަރ ފޮ މެންޓަލް ހެލްތުން މަރުކަޒަށް ޒިޔާރަތްކޮށް ނަފްސާނީ ބައްޔަށް
ފަރުވާހޯދަމުންދާ މީހުންގެ ތެރެއިން 20 މީހުންގެ ކޮންސަލްޓޭޝަން ކުރިއަށް ގޮސްފައިވާކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
މާފުށި ޖަލު - މޯލްޑިވްސް ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސަސްގައި އިން-ހައުސް ސައިކޭޓްރިސްޓެއް ހުރުމުގެ ސަބަބުން،
ކުއްލިއަކަށް ފަރުވާ ހޯދުމާއި ބޭސް ހޯދުމަށް މިސެންޓަރަށް ދާ މީހުން އެހެން ތަންތަނާ އަޅާކިޔާއިރު މަދެވެ.
އެހެންނަމަވެސް ސިވިއަރ ޕޭޝަންޓުންނަށް ފަރު ވާ ހޯދުމަށްޓަކައި އިތުރު އެހީތެރިކަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ މި ސެންޓަރުގެ
އެހީ ހޯދާކަމަށާއި އެ އެހީ މިސެންޓަރުގެ ފަރާތުން ލިބޭކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. މާފުށި ޖަލުގައި ރިފަރަލް
ސިސްޓަމެއް ގާއިމުކުރެވިފައިނެތްކަމަށާއި ހާލަތު ބޮޑުވެ އައިޖީ.އެމް.އެޗަށް ރިފަރކުރަން ޖެ ހޭ ހާލަތްތަކުގައިވެސް
މިސެންޓަރުން ޙާއްޞަ ޕްރޮސީޖަރއެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީ – މިއިދާރާއާއެކު މިފަދަ ގުޅުމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތްކަމަށް އެފަރާތުން މައުލޫމާތު
ދީފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެމަރޖެންސީ ހާލަތް ތަކުގައިވެސް މަސައްކަތްކުރާނޭ ވަކި ޕްރޮސީޖަރތަކެއް ޤާއިމްވެފައި
ނެތެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް އިތުރު ފަރުވާ ބޭނުންވެއްޖެނަމަ ސީ.އެމް.އެޗްގެ ދަށުން
އައިސޮލޭޝަން ވޯރޑްތަކުގައި އެޑްމިޓްކުރާކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
5.2.4 ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންނަށާއި/ ކައުންސެލިންގ / ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތްތަކަށް އެދޭ މީހުންނަށް ޚިދުމަތް
ނުލިބުން
ރާއްޖޭގެ އާބާދީ ބެހިފައިވާ ގޮތުން ގްރޭޓަރ މާލެ ސަރަހައްދަކީ ހުރިހާ ޚިދުމަތްތައް ސެންޓް ރަލައިޒްޑް ސިސްޓަމެއްގެ
ތެރެއިން މަސައްކަތްކުރާ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައި އޮންނަ ތަނަކަށްވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ޞިއްޙީ ދާއިރާއިން ފޯރުކޮށްދޭ
ޚިދުމަތްތައްވެސް މާލެ ސަރަޙައްދަށް އަމާޒުކުރެވި އަތޮޅުތެރޭގައި ޚިދުމަތްތަ އް ހޯދުމަށް ދަތިވުމެވެ. މީގެއިތުރުން
ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ކަމަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަކީ އިހުގައި އެހެނިހެން ބަލިތަކާ އެއްގޮތަށް ވަޒަންކުރާ ބަލިތަކަށް ނުވުމުގެ
ސަބަބުން މިޚިދުމަތްތައް ރާއްޖޭގެ އެހެންރަށްތަކުގައި ޤާއިމްކުރެވެމުންދަނީ އެހެނިހެން ދާއިރާތަކާ އަޅާބަލާއިރު އަހަރުތަކެއް
ފަހުންނެވެ.
38
މާލެ ސަރަޙައްދުގައި 153,904 މީހުން ދިރިއުޅޭއިރު އަދި ރަށްރަށުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޚިދުމަތްތަށް ދެވޭ
ތަންތަން މަދުވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ މި ސެންޓަރަށް ޚިދުމަތް ލިބިގަންނަން އަންނަ އާބާދީ ތަނުގެ ޓެކްނިކަލް ކެޕޭސިޓީއަށްވުރެ
އެތަށް ގުނައެއް އިތުރުވެގެން ދިޔުމެވެ. ގިނަ އާބާދީއަކަށް ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭއިރު ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގައި
38MaldivesBureauofStatistics.NaionalYearbook2021. Male': MaldivesBUreauofStatistics,2021
31

އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ފަންނީ ޚިދުމަތްތެރިން ނެތުމަކީ މިސެންޓަރުން ފެންވަރު ރަނގަޅު ޚިދުމަތްތައް ދިނުމަށް ދަތިވާ
ކަމެކެވެ. މީގެއިތުރުން މިދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަންނީ ޚިދުމަތްތެރިންނަށް ޚާއްޞަ ވަޒީފާގެ އޮނިގަނޑެއް ނެތުމާއި
އޭގެ ސަބަބުން ވަޒީފާއިންދޭ މުސާރަ ދަށްވުމުގެ ސަބަބުން ވަޒީފާއަދާކުރާނެ ފެންވަރު ރަނގަޅު ޚިދުމަތްތެރިން ނުލިބުމަކީ
މިސެންޓަރުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ދިމާވާ ބޮޑު ގޮންޖެހުމެކެވެ. އަދި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް
ބޭނުންވާ ވަސީލަތްތަކާއި ޖާގަ ނެތުމާއި ސެންޓަރާ ގުޅިގެން ރީޖަނަލް ސިސްޓަމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތުމަކީ ނަފްސާނީ
ޚިދުމަތްތައް ރައްޔިތުންނާ ހަމަޔަށް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި ކުރިމަތިވާ ގޮންޖެހުންތަކެވެ.
މި ސެންޓަރުން އަތޮޅުތަކުގައި އައުޓްރީޗް ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމާއި ނަފްސާނީ ބަލިތަކާ މެދު ދެކޭގޮތް ބަދަލުކުރުމަށް
ރައްޔިތުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ މަސައްކަތަކީ މިސެންޓަރުގެ މައިގަނޑު މަސައްކަތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭކަމެކެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓި މަދުވުމުގެ ސަބަބުން މިފަދަ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމަށް ދަތިވެއެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާ އާ ގުޅޭ ނިންމުންތައް ނިންމުމަށާއި ހާލަތު މޮނިޓަރކޮށް މިދާއިރާގެ
މަސައްކަތްތަކުގައި ލަފާ ދިނުމަށްޓަކައި ޤައުމީ ފެންވަރުގައި ސްޓީއަރިންގ ކޮމިޓީއެއް އުކުލަވާލުން
ޓް2.ސެން ރަލް އެންޑް ރީޖަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްލޭންގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް ގެންދެވޭ މިންވަރު އެންމެ
މަދުވެގެން އަހަރަކު ދެފަހަރު މޮނިޓަރކުރުން
3. ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ކުދިންނަށާއި މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ޚިދުމަތްތަ އް މެދުނުކެނޑި ކުރިއަށް
ގެންދެވޭނެ ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރުން
5.3 ދާއިރާގެ މައުލޫމާތާއި ތަމްރީނުގެ ފުރުސަތުތައް މަދުކަން
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަކީ މިބަލިތަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ދިރިއުޅޭ މާހައުލާއި މުޖްތަމަޢުގެ ތެރެއިން އެހީތެރިކަމާއި އަޅާލުން
ބޭނުންވާ ބަލިތަކެކެވެ. އެގޮތުން މުޖްތަމައުގެ ހޭލުންތެރިކަމަކީ މިބަލި ތަޙައްމަލްކުރަމުންދާ މީހުންނަށް އިތުރު ހިތްވަރެއް
ލިބޭނެކަމެކެވެ. މިއާއެކު މިދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާއި ސްކޫލްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކާއި ސިވިލް
ސޮސައިޓިގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށް މިކަމުގެ މައުލޫމާތު ލިބުމަކީ ކޮމިއުނިޓީ-ބޭސްޑް ނިޒާމެއްގެ ތެރެއިން ޙައްލު
ހޯދުމަށް ހިތްވަރު ލިބޭނެކަމެކެވެ.
އެހެންނަމަވެސް އާންމުންނަށް ޚިދުމަތްދޭ ތަންތަނުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން، މިސާލެއްގެ ގޮތުން ޓީޗަރުން ނާއި
ޕޮލިސް އޮފިސަރުންނާއި ކަރެކްޝަންސްގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން ނާއި ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ
މުވައްޒަފުންނަށް ޤަވާޢިދުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކާ ގުޅޭގޮތުން ތަމްރީނު ދެވޭނެ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތެވެ. މިފަދަ
32

ފަރާތްތަކަކީ އާންމު ގޮތެއްގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ ފަރާތްތައް ދެނެގަނެވޭނެ އަދި ނަފްސާނީ ގޮތުން
ބަލިކަށިވެފައިވާ ފަރާތްތައް ފާހަގަކުރަން ޖެހޭނެ ބަޔަކަށްވެފައި މިފަދަ ފަރާތްތަކަށް ތަމްރީނު ދިނު މަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތައް
ދެނެގަތުމަށް އެޅޭނެ މުހިއްމު ފިޔަވަޅެއްގެ ގޮތުގައި ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭންގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
މެންޓަލް ހެލްތް ޕްރޮގްރާމްގެ ދަށުން ސިވިލް ސޮސައިޓީއަށް މަދުން ނަމަވެސް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއިން
ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ސެޝަންތައް ނަގައިދެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފަރާތްތައް މިކަމުގައި ބާރުވެރިކުރުމަށްޓަކައި ނިޒާމީ
ގޮތެއްގެ މަތިން މަސައްކަތްނުކުރެ ވޭކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި ނަގާދެވުނު ސެޝަންތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު އެއްތަނަކުން
ލިބެންނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މިއާއެކު ސިވިލް ސޮސައިޓީ ބާރުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ތަޢުލީމުގެ ފުރުޞަތުތައް
ހޯދައިދިނުމަށް މަސައްކަތް ނުކުރެވޭކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ދިވެހިރާއްޖެއިން ކިޔެވޭ ދާއިރާތަކަށް ބަލާއިރު ސައިކޮލޮޖީ އަދި ކައުންސެލިންގގެ ދާއިރާތަކުން ތަޢުލީމު ޙާޞިލުކުރެވެއެވެ.
މީގެ އިތުރުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއިން މަތީ ތަޢުލީމު ޙާޞިލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތުތައް ހޯދައިދިނުމުގެ ގޮތުން
ނޭޝަނަލް ސްކިލްސް ޑިވެލޮޕްމަ ންޓް މާސްޓަރ ޕްލޭންގައި މަތީ ތައުލީމުގެ ފުރުޞަތުތައް ހޯދުމަށް ވަނީ ޕްލޭންކުރެވިފައެވެ.
2021 ވަނަ އަހަރު މިދާއިރާއިން 46 ސްކޮލަރޝިޕް ފުރުޞަތު ސަރުކާރުންވަނީ އިޢުލާންކޮށްފައެވެ. މިސޮކްލަރޝިޕްތަކަށް
ހުޅުވާލެވިފައިވަނީ ސަރުކާރުގެ ވަކި ދާއިރާތަކަކުން ކަމަށްވާތީ މިދާއިރާތަކުގައި ކުރިއަށްއޮތް ތަނުގައި ހިއުމަން ރިސޯސް
ކެޕޭސިޓީ އިތުރުވާނެކަމަށް ލަފާކުރެވެއެވެ.
5.4 ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޚާއްޞަ ކޮލިޓީ އެޝުއަރެންސްގެ ނިޒާމެއް ނެތުން
ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭންގައި ޕަބްލިކް އަދި ޕްރައިވެޓް ކްލިނިކްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރުމުގައި ކޮލިޓި
ހިފެހެއްޓުމުގެ ގޮތުންނާއި އެތިކަލް ސްޓޭންޑަރޑްސް ކަނޑައެޅުމަކީ ކޮންމެހެން މުހިންމުކަމެކެވެ. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
ޒާތުން މައުލޫމާތުގެ ސިއްރު ހިފެހެއްޓުން ފަދަ ކަންތައްތަކަށް މިޕްލޭންގައި އިސްކަން ދީފައިވެއެވެ. މިހެން ކަން އޮތްކަމުގައި
ވީނަމަވެސް މިދާއިރާއަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން މިފަދަ ކަންތައްތައް ޙާޞިލުކުރުމަށް ޤާނޫނީ ހުސްކަމެއް އޮތްކަމަށް
ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މުޅި ޞިއްޙީ ދާއިރާގެ ކޯޑް އޮފް އެތިކްސްއާއި މަސައްކަތްކުރާ ޤަވާޢިދުތައް މޮނިޓަރކުރަނީ މޯލްޑިވްސް
މެޑިކަލް ކައުންސިލުން އެކުލަވާލާފައިވާ "ގުޑް މެޑިކަލް ޕްރެކްޓިސް" މި ގައިޑްލައިން ތަކަށް ބަލައިގެންނެވެ. މިއީ ރާއްޖޭގެ
ހުރިހާ ޑޮކްޓަރުންވެސް މަސައްކަތްކުރާ ގޮތުގެ ގައިޑްލައިން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކޯޑް އޮފް ކޮންޑަކްޓެވެ.
ޤާނޫނު ނަމްބަރު 2015/13 (ޞިއްޙީ ފަންނުވެރިންގެ ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ އެލައިޑް މެޑިކަލް ކައުންސިލްގެ
ދަށުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ ޞިއްޙީ ފަންނުވެރިން ރަ ޖިސްޓްރީކޮށް އެމީހުންނަށް
މަސައްކަތްކުރުމުގެ ލައިސަންސް ދިނުމާއި އެމީހުންގެ ސުލޫކީ މިންގަނޑުތައް ކަނޑައަޅައި އެމީހުންގެ މަސައްކަތުގެ ފެންވަރު
ހިފެހެއްޓުމަށް ލާޒިމުކުރެއެވެ. އެގޮތުން މިދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ މަސައްކަތްތެރިންގެ ފެންވަރު ކަނޑައަޅައި މިއާ
އެއްގޮތަށް ދަނީ އަމަލުކުރަމުންނެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާއަކީ މިދާއިރާގެ ތެރެއިންވެސް ގިނަ ގޮފިތަކެއް ހިމެނޭ ދާއިރާއެކެވެ. އެހެންކަމުން ހުރިހާ
ގޮފިތަކެއް އެކުލެވޭނެ ފަދަ ގޮތަކަށް ކޮލިޓީ އެޝުއަރެންސް، މޮނިޓަރިންގ އަދި ރިޕޯޓިންގގެ މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް
33

ގެންދިޔުމަކީ ޚިދުމަތުގެ ފެންވަރު ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި މުހިންމުކަމެކެވެ. އަދި މިނިމަމް ސްޓޭންޑަރޑްސް ކަނޑައެޅުމާއި،
މިޚިދުމަތްތައް މޮނިޓަރކުރުމަކީ މިދާއިރާގެ ބެސްޓް ޕްރެކްޓިސް އެކެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ ޑޮކްޓަރުންނާއި ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިން ނާއި
ޚިދުމަތްދޭ ތަންތަނުން މަސައްކަތްކުރާނެ ޚާއްސަ ސްޓޭންޑަރޑްއެއް އެކުލަވާލުމުގެ މަސައްކަތް ކުރުން
5.5 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ބަޖެޓް ލިބެން ނެތުން
ރާއްޖޭގެ ޞިއްޙީ ނިޒާމު އެކުލަވާލެވިފައިވާގޮތުގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ ޚިދުމަތަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ޚަރަދުކޮށްފައިވާ
އަދަދު އަންދާޒާކުރަން ދައްޗެވެ. ސަބަބަކީ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގެ ބަޖެޓާއި ރަށްރަށުގެ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގެ ބަޖެޓް ވަކިވުމާއި އެކި
މުއައްސަސާއިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާއިރު މިބަޖެޓްތައް ވަކިން އެއްތަނަކުން ލިބެން ނެތުމެ ވެ. އަދި
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކުރާ ޚަރަދު ގިނަ މުއައްސަސާތަކުގައި ވަކިން ރިކޯޑްވެފައި ނެތްކަންވެސް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
އެހެންކަމުން ޤައުމުގެ އާމްދަނީއާ އަޅާކިޔާ، އިންސައްތަ އިން ބަޖެޓް އަންދާޒާކުރަން ދައްޗެވެ.
ތިރީގައި މިވަނީ އެކިއިދާރާތަކުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ޚަރަދުކުރެވުނު މިންވަރެވެ.
5.5.1 އާސަންދައިގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކޮށްފައިވާ ޚަރަދު
2012 ވަނަ އަހަރު ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ނޭޝަނަލް ހެލްތް ސްކީމް، އާސަންދައިގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ބޭހާއި
ބަލިތަކަށް ބޭނުންވާ އެކި ފަރުވާގެ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދެމުން ގެންދެއެވެ. އެގޮތުން ސަރުކާރުގެ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގެ އިތުރުން
ޕްރައިވެޓް ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭ 15 ތަނަކުން އާސަންދައިގެ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދެވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް އާސަންދައިގެ ދަށުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކަކީ ސައިކޮލޮޖިކަލް ކޮންސަލްޓޭޝަން، ސައިކޮލޮޖިކަލް
އެސެސްމެންޓް ހެދުމާއި ތެރަޕިއުޓިކް ސެޝަންތަކަށް އާސަންދަ ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޚިދުމަތެވެ. އެގޮތުން ތިރީގައިވާ ތާވަލުތަކުން
ދައްކުވައިދެނީ ފާއިތުވެދިޔަ 3 އަހަރުގެ ތެރޭގައި އާސަންދައިގެ ދަށުން ފޯރުކޮ ށްދީފައި ޚިދުމަތްތަކުގެ ތަފްސީލެވެ.
އަހަރު -އިން ޕަރސަން އޮންލައިންކޮށް
52 684 2020
25 1760 2021
-2022 ޖޫން އާ ހަމަޔަށް 23 1777
ޖުމްލަ 100 4227
އާސަންދަ ސްކީމްގެ ދަށުން ފޯރުކޮށްދީފައިވާ ސައިކޮލޮޖިސްޓް ކޮންސަލްޓޭޝަންސް
34

2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖޫން އާ ހަމަޔަށް އާސަންދައިގެ ދަށުން 1877 ސައިކޮލޮޖިސްޓް ކޮންސަލްޓޭޝަނަށް
ޚަރަދުކޮށްފައިވެއެވެ. އެވްރެޖްކޮށް ކޮންމެ ކޮންސަލްޓޭޝަނަކަށް 100 ރުފިޔާ އާސަންދައިގެ ފަރާތުން ޚަރަދުކުރާއިރު،
ފާއިތުވެދިޔަ 03 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ޖުމްލަ 4327 ކޮންސަލްޓޭޝަނަށް އާސަންދައިގެ ފަރާތުން 43،3300 ރުފިޔާގެ
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދީފައިވެއެވެ.
އަހަރު 4 އަހަރުން ދަށް 4 އަހަރުން މަތި
9 159 2020
58 844 2021
-2022 ޖޫންއާއި ހަމަޔަށް 37 538
ޖުމްލަ 104 1541
އާސަންދަ ސްކީމްގެ ދަށުން ސައިކޮލޮޖިސްޓް އެސެސްމެންޓްސް
2020 ވަނަ އަހަރުގައި ޖުމްލަ 168 ސައިކޮލޮޖިކަލް އެސެސްމަންޓް އާސަންދައިގެ ދަށުން ޚަރަދުކޮށްފައިވާއިރު މިއަދަދު
2021 ވަނަ އަހަރު 5 ގުނައަށް އިތުރުވެފައިވެއެވެ. ފާއިތުވެދިޔަ 3 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ޖުމްލަ 1645 ސައިކޮލޮޖިކަލް
އެސެސްމަންޓް ހޯދުމަށް އާސަންދައިން ޚަރަދުކޮށްފައިވާއިރު، ޖުމްލަކޮށް 2.4 މިލިއަން ރުފިޔާ ދައުލަތުން
ޚަރަދުކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެވަރެޖްގޮތެއްގައި އެއް އެސެސްމަންޓަކަށް 1500 ރުފިޔާ ހޭދަކޮށްފައިވެއެވެ.
އަހަރު އިނީޝިއަލް ތެރަޕީ ސެޝަން ސަބްސީކުއެންޓް ތެރަޕީ ސެޝަން
1208 139 2020
2768 94 2021
-2022 ޖޫން އާ ހަމަޔަށް 2076 42
ޖުމްލަ 6050 275
އާސަންދަ ސްކީމްގެ ދަށުން ތެރަޕީ ސެޝަންތައް
އާސަންދައިގެ ތެރެއިން ފޯރުކޮށްދޭ ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތްތައް ބަހާލެވެނީ އިނީޝިއަލް ތެރަޕީ ސެޝަންތަކަށާއި އެއަށްފަހު އަންނަ
ސަބްސީކުއެންޓް ތެރަޕީ ސެޝަންތަކަށެވެ. މީގެތެރެއިން 275 އިނީޝިއަލް ތެރަޕީ ސެޝަނަށް އާސަންދައިން ޚިދުމަތް
ފޯރުކޮށްދީފައި ވާއިރު 6050 ސަބްސީކުއެންޓް ތެރަޕީ ސެޝަނަށް، ޖުމްލަ 129،2500 ރުފިޔާ އާސަންދަ އިން
ހޭދަކޮށްފައިވެއެވެ.
35

އާސަންދަ ސްކީމްގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ބޭހަށްކޮށްފައިވާ ޚަރަދު
އަހަރު އަދަދު (ރުފިޔާއިން)
74,885.00 2017
601,279.00 2018
4,680,303.00 2019
11,153,166.00 2020
16,867,817.00 2021
2022 (ޖޫން އާ ހަމަޔަށް) 9,872,889.00
ޖުމްލަ 43,250,339
ފާއިތުވެދިޔަ 5 އަހަރު ތެރޭގައި އާސަންދައިގެ ދަށުން ނަފްސާނީ ބަލީގެ ބޭސްތަކަށް ޚަރަދުކޮށްފައިވާ އަދަދު އަހަރަކަށްވުރެ
އަހަރެއް މައްޗަށް ގޮސްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން 2017 ވަނަ އަހަރުގައި މިއަދަދު ލައްކައަކާ ހަމަ ނުވާއިރު، 2018 ވަނަ
އަހަރު 6 ލައްކައަށްވުރެ ގިނައިން ނަފްސާނީ ބަލީގެ ބޭސްތަކަށް އެކަނި އާސަންދައިން ޚަރަދުކޮށްފައިވެއެވެ. އޭގެ 3 އަހަރު
ފަހުން، 2021 ވަނަ އަހަރު އާސަންދައިން 16 މިލިއަން ރުފިޔާ ޚަރަދުކޮށްފައިވާއިރު، މިއީ 2018 ވަނަ އަހަރުގެ ޚަރަދުގެ
28 ގުނަ އިތުރު އަދަދެއްކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
5.5.2 ނޭޝަނަލް ސޯޝަލް ޕްރޮޓެކްޝަން އޭޖެންސީގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ އެހީ
ނޭޝަނަލް ސޯޝަލް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީ (އެންސްޕާ) އަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 15/2011 (އިޖްތިމާޢީ ޞިއްޙީ
އިންޝުއަރެންސްގެ ޤައުމީ ނިޒާމުގެ ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން ޤާއިމްކުރެވިފައިވާ އެޖެންސީއެކެވެ. މި އެޖެންސީގެ މައިގަނޑު
މަސައްކަތަކީ އިސްވެދެންނެވުނު ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކަނޑައެޅިފައިވާ މަސައްކަތްތައް ކުރުމާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2014
(އިޖްތިމާޢީ ރައްކާތެރިކަމުގެ ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ޕްރޮގްރާމްތައް ރާވައި ހިންގުމާއި އިޖްތިމާޢީ
ރައްކާތެރިކަމުގެ ނިޒާމުތަކާއި ޕްރޮގްރާމްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ކަންކަން ތަންފީޒުކުރުމެވެ.
މުޖްތަމަޢުގައި އެހީތެރިކަން ބޭނުންވެފައިވާ މީހުން ފާހަގަކޮށް އެމީހުންގެ އިޖްތިމާޢީ ރައްކާތެރިކަމަށްޓަކައި އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ އެންސްޕާގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދެވެ. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ބަލިމަޑުކަމުގައި އުޅޭ މީހުންނަކީ ވަލްނަރަބްލް
ޕޮޕިއުލޭޝަން (މުޖްތަމަޢުގައި ޚާ އްޞަ އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ މީހުން) ގެ ގޮތުގައި ބެލެވޭއިރު އިޖްތިމާޢީގޮތުން ކުރިމަތިވާ
އިތުރު ދަތިތައް ޚާއްޞަގޮތެއްގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާގުޅޭ ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް ދަތިވާ ފަރާތްތަކަށް އެފުރުޞަތުތައް
ހޯދައިދިނުން މީގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ.
ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ފަރާތްތަކުގެ ދަފްތަރުގެ ތެރޭގައި ސިކުނޑި ނުވަތަ ނަފްސާނީ ނުކުޅެދުންތެރިކަން އަދި އޯޓިޒަމްގެ
ބަލީގައި 2993 މީހުން ރަޖިސްޓްރީ ވެފައިވެއެވެ. އަދި ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ މީހުންނަށް ދައުލަތު ގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ
މާލީ އެހީތެރިކަމުގެ ދަށުން ލިބޭ 2000 ރުފިޔާ މިފަރާތްތަކަށް ލިބެއެވެ.
މީގެއިތުރުން އެންސްޕާ ގެ ފަރާތުން މާލީ އެހީއާއި އެހެނިހެން ތެރަޕިއުޓިކް ފަރުވާތަކަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވެނީ
ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމާއި މާލީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށު ން
36

މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖެންޑަރ، ފެމިލީ އެންޑް ސޯޝަލް ސަރވިސަސްގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވިފައިވާ ފަރާތްތަކަ ށް އެކަންޏެވެ.
އެހެންނަމަވެސް މީހުންގެ ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުމާއި ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު މުޖްތަމަޢު ދެކޭ ގޮތްތަކުގެ ސަބަބުންނާއި
އަތޮޅުތެރޭގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންނަށް ޚިދުމަތް ހޯދުމަށް ހުރި ދަތިތަކުގެ ސަބަބުން މިދަފްތަރުގައި ޖެހުމަށް ދަތިވާ ކަމަށް
39
ކޮމިޝަންގެ އެޓޯލް މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ނަތީޖާއަކީ މިއިދާރާގައި އެކުލަވާލެވިފައިވާ ދަފްތަރަކީ
ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ މީހުންގެ އަދަދުތައް އެންމެ އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް ދައްކުވައިދޭ ދަފްތަރަކަށް ނުވުމެވެ.
ބޭސްފަރުވާގެ އެހީގެ ޕްރޮގްރާމަކީ ބޮޑެތި ބައްޔަށް ފަރުވާ ހޯދާ މީހުންނާއި، ދިގުމުއްދަތަށް ބޭސްފަރުވާ ކުރަންޖެހޭ މީހުންނަށް
ފަރުވާ މެދުނުކެނޑި ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެގޮތް ހަމަޖައްސައިދީ، މާލީ އެހީއަށް އެދި ހުށައަޅާ ފަރާތްތަކަށް ލުއިފަސޭހަ
އުސޫލެއްގެ މަތިން ޚަރަދުތައް ހަމަޖެއްސުމަށް ލުޔެއް ހޯދައިދިނުމުގެ ގޮތުން މިއޭޖެންސީގެ ފަރާތުން ހިންގާ ޕްރޮގްރާމެކެވެ.
މުޅި ދުނިޔެއަށް ބަލާލިކަމުގައި ވީނަމަވެސް، ޑިޕްރެޝަން އަކީ ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ މީހުންގެ ތިންވަނައަށް އެންމެ
40
ގިނަ ނުކުޅުދުންތެރިކަމަށްވެފައި ރާއްޖޭގައިވެސް ޑިޕްރެޝަން އަދި އެންޒައިޓީއަށް ބޭސްކުރާ ފަރާތްތައް ގިނައެވެ. މިގޮތުން
މިޕްރޮގްރާމް މެދުވެރިކޮށް ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ބޭނުންވާ ފަރުވާއާ ގުޅިގެން މާލީއެހީއަށް އެދި ހުށައަޅާ ފަރާތްތަކަށް
ސައިކޮލޮޖިކަލް އެސެސްމެންޓް ހެދުމާއި، ތެރަޕީ އަދި މިނޫންވެސް ތަފާތު ފަރުވާތަކަށް އެހީ ފޯރުކޮށްދޭކަމަށް އެންސްޕާ އިން
މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. މިޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިން ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ފަރާތްތަކަށް ތެރަޕިއުޓިކް ފަރުވާއަށް ޚަރަދު
ހަމަޖައްސައިދިނުމުގެ ޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިން 2019 ވަނަ އަހަރު 14 މީހުންނަށް، 2020 ވަނަ އަހަރު 8 މީހުންނަށް
އަދި 2021 ވަނަ އަހަރު 11 މީހުންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދީފައިވެއެވެ. މިއަދަދުތަކަކީ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ
މީހުންގެ ދަފްތަރުގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންގެ އަދަދާ އަޅާކިޔާއިރު މަދު އަދަދެކެވެ.
5.6 ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާމެދު މުޖްތަމަޢުގެ ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުން
ނަފްސާނީ ބަލިތަ އް މުޖްތަމަޢުގައި މަދުކުރުމަށްޓަކައި މުޖްތަމަޢު އަހުލުވެރިކުރުމަކީ ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭންގައި އިސްކަމެއް
ދީފައިވާ ކަމެކެވެ. މި މަސައްކަތްތަކާ ގުޅިގެން ސަރުކާރުން ހިންގާފައިވާ އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު
އެއްތަނަކުން ލިބެން ނެތުމުން މި މަސައްކަތްކުރެވިފައިވާ ނިސްބަތް އެ ނގުމަށް އުނދަގުލެވެ. އެހެންނަމަވެސް ރަށްރަށަށް
ކުރެވުނު މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުގައި ގިނަ މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ބަލިތަކާގުޅޭ މައުލޫމާތު އެންމެ ފުރިހަމައަށް
41
ލިބިފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި ހެލްތް ސެންޓަރުތަކުންވެސް މިފަދަ ޕްރޮގްރާމްތައް ނުހިންގާކަމާއި ޕްރައިމަރީ
ވޯރކަރުންގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށްވެސް މިފަދަ ޕްރޮގްރާމްތައް ސިސްޓަމެޓިކް ގޮތަކަށް ކިޔާދެވިފައިނުވާކަން
ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާކަމުގައިވީނަމަވެސް އެންމެ އެދެވޭ
ގޮތެއްގައި މިމަސައްކަތް ކުރިއަށް ނުދާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ ގޮތުން މީހުންނަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވާ މިންވަރު މަދުކަން ކޮމިޝަންގެ އެޓޯލް މޮނިޓަރިންގ
ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި ޞިއްޙީމަރުކަޒުތަކުންނާއި އަތޮޅު ހޮސްޕިޓަލްތަކުންވެސް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް
39Human RightsAtoll MonitoringReport,CRPD,unpublished
40jitendraktrivedi, 1dishantergoelroya kallivayalil,mohanisaac،dhrubamshrestha,harishcgambheera
41Human RightsAtoll MonitoringReport,CRPD,unpublished
37

އަމާޒުކޮށްގެން އާއްމުންނަށް ތަމްރީނުތައް ނުބާއްވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އާންމުންނާއެކު މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަ އް
މެދުވެރިކޮށް ނިޒާމުގެ ތެރެއިން އައިޑެންޓިފިކޭޝަން އަދި ރިފަރަލްގެ ނިޒާމްތައް ނެތްކަންވެސް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް މުޖްތަމަޢު އަހުލުވެރިކުރުމަށްޓަކައި ސިވިލް ސޮސައިޓީތައް ބާރުވެރިކުރުވުމަށް
ތަމްރީނުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގު ން
2. އަތޮޅުތެރޭގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ހޮސްޕިޓަލްތަކާއި ޞިއްޙީ މަރުކަޒުތަކުން އެމުޖްތަމަޢުގައި ނަފްސާނީ
ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅޭ ޕްރޮގްރާމެއް އަހަރަކު އެއްފަހަރު ހިންގުން.
5.7 ބަދަހި ޒާތީ ގުޅުންތައް ޤާއިމްކުރެވިފައިނުވުން
މީހެއްގެ ޒާތީ ގުޅުންތަކަކީ ދިރިއުޅުމުގެ އެކި ހަރުފަތްތަކުގައި އެމީހެއްގެ ދިރިއުޅުމުގެ ބޮޑު ބައެއް ޙިއްސާކުރާ ގުޅުންތަކެކެވެ.
އެގޮތުން ޢާއިލާއާއި ރައްޓެހިންނާއި މުޖުތަމަޢާ ދުޅަހެޔޮ ގުޅުންތައް ޤާއިމްވެފައިވާ މީހުންނަކީ އުފާވެރި، ޖިސްމާނީ ގޮތުން
42
ދުޅަހެޔޮ އަދި ނަފްސާނީގޮތުން ދުޅަހެޔޮ މީހުންކަމުގައި ގިނަ ދިރާސާތަކުން ދައްކައެވެ. މައިންބަފައިން ވަކިވުމުގެ ސަބަބުން
މާލީގޮތުން ދިމާވާ ދަތިތަކާއި، ޢާއިލީ ގުޅުންތަކަށް އަސަރުކުރުމުގެ ސަބަބުން ކުދިންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް
43
އަސަރުކުރާކަންވެސް ދިރާސާތަކުން ހާމަވެފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ނަފްސާނީ ގޮތުން ދުޅަހެޔޮ މުޖްތަމަޢެއް ބިނާ
ކުރުމަށްޓަކައި މިފަދަ ގުޅުންތައް ހަރުދަނާކުރުމުގެ މުހިންމުކަމަށް މިދިރާސާގައި އަލިއަޅުވާލާފައިވާ ދެޕްލޭންގައި އިސްކަމެއް
ދީފައިވެއެވެ.
ކަމާގުޅޭ ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރު، 2021 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖޭގައި ޖުމްލަ 928 ދެމަފިރިން ވަރިވެފައިވެއެވެ. މީގެ
ތެރެއިން ވަރި އެންމެ ގިނަ އުމުރުފުރާއަކީ 30 އަހަރާއި 34 އަހަރާ ދެމެދެވެ. 2016 ވަނައަހަރާއި 2019 ވަނައަހަރާ
ދެމެދު މިއަދަދު އުޅެނީ 1000 އަށްވުރެ މަތީގައެވެ.44 ވަރީގެ ތަފާސްހިސާބު ޒަމާނުއްސުރެ ރާއްޖޭގައި ގިނަކަމުގައިވީ
ނަމަވެސް މިފަދަ މުހިންމުކަމަކަށް އިސްކަމެއްދީގެން ޢާއިލީ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމަށްޓަކައި އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި
މަސަކަތްކޮށްފައި ނުވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. މިދާއިރާއިން ކުރާ މުހިންމު މަސައްކަތެއްގެ ގޮތުގައި އަލަތު ކައިވެނިކުރާ
ފަރާތްތަކަށް ހިންގާ ކޯހުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް އަލިއަޅުވާލާފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކާއި ޒާތީ ދިރިއުޅުމާ ގުޅުވައިދޭނެ ވަކި ދިރާސާއެއް ނުވަތަ ތަފާސްހިސާބު އެކުލަވާލެވިފައި ނުވިކަމުގައި
ވީނަމަވެސް ތިރީގައި މިވަނީ ގެވެށި ގުޅުންތަކާ ގުޅޭގޮތުން ލިބެންހުރި ތަފާސްހިސާބުތަކެވެ.
42Fone,D.,White,J.,Farewell,D.,Kelly,M.,John,G.,Lloyd,K.,…&Dunstan,F.(2014).Effectof
neighbourhooddeprivationandsocialcohesiononmentalhealthinequality:Amultilevelpopulation-based
longitudinalstudy.PsychologicalMedicine
43Strohschein,Lisa“.ParentalDivorceandChildMentalHealth:AccountingforPredisruptionDifferences”.,
JournalofDivorce&Remarriage.489-502:(2012)
44MaldivesBureauofStatistics.NationalYearbook2021.Male':MaldivesBureauofStatistics,2021
38

5.7.1 ގެވެށި އަނިޔާ
ތިރީގައިވާ ތާވަލުން ދައްކުވައިދެނީ ފާއިތުވެދިޔަ 3 އަހަރު ތެރޭގައި ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން އޮތޯރިޓީ އަށް ހުށައަޅާފައިވާ
ގެވެށި އަނިޔާގެ މައްސަލަތަކުގެ ތަފާސްހިސާބުތަކެވެ.
އަހަރު 18 އަހަރުން ދަށް 18 އަހަރުން މަތި ޖުމްލަ
އަންހެން ފިރިހެން މައުލޫމާތު އަންހެން ފިރިހެން މައުލޫމާތު
ލިބިފައިނުވާ ލިބިފައިނުވާ
109 155 2019 - 99 331 - 548
91 432 20 102 184 2020 - 832
77 408 15 92 146 2021 - 753
މިއޮތޯރިޓިއަށް ހުށައެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ މައްސަލަތަކަކީ އަންހެނު ންނަށް ކުރާ ގެވެށި އަނިޔާގެ މައްސަލަތައް
ކަމުގައިވީނަމަވެސް ފިރިހެނުންނަށް ކުރާ ގެވެށި އަނިޔާގެ މައްސަލަތައްވެސް ނިސްބަތުން ގިނައެވެ. ހުށައެޅިފައިވާ ގެވެށި
އަނިޔާގެ މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރު އެންމެ ގިނައިން ރިޕޯޓުކޮށްފައިވަނީ ނަފްސާނީ އަނިޔާ އަދި ބަހުގެ ހަމަލާ ދިނުމާއި
45
ޖިސްމާނީ އަނިޔާކުރުމާއި ބިރުދެއްކުމުގެ މައްސަލަތަކެވެ.
މިއިދާރާއަށް ހުށައެޅޭ މައްސަލަތަކުގައި އަނިޔާ ލިބޭ ފަރާތާއި އަނިޔާ ކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ހާލަތަށް
ރިޢާޔަތްކޮށް ތަފާސްހިސާބު ޝާއި ޢުކޮށްފައިވެއެވެ.
އަނިޔާ ލިބުނު މީހުން އަނިޔާގެ އަމަލު ހިންގާ މީހުން
އަހަރު އަންހެން ފިރިހެން އަންހެން ފިރިހެން
13 12 6 17 2021
4 3 1 15 2020
މަތީގައިވާ ތަފާސްހިސާބުތަކުން ގެވެށި އަނިޔާގެ ޝިކާރައަށްވާ ފަރާތްތަކާއި އަމަލު ހިންގާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ
ބަލިތަކަށް ފަރުވާކުރާ މީހުން ތިބޭ ކަމުގައި ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން އޭޖެންސީގެ ތަފާސްހިސާބުން ދައްކައެވެ. އަދި ނޭޝަނަލް
މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީގައި ޕަރޕެޓްރޭޓަރސް ނުވަތަ ގެވެށި އަނިޔާގެ އަމަލުތައް ހިންގާ މީހުންނަށް ޕްރޮގްރާމްތައް
ހިންގުމަށް ޕްލޭން ކުރެވިފައި ވީނަމަވެސް މިމަސައްކަތް ހިންގާފައި ނުވެއެވެ.
2022 ވަނަ އަހަރު ފެމިލީ ޕްރޮޓެކްޝަން އޮތޯރިޓީއާއި ސައިކޮލޮޖީގެ ޚިދުމަތްތަކާއެކު ވެވުނު އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުން
ގެވެށި އަނިޔާ ލިބޭ ފަރާތްތަކަށް ނަފްސާނީ އެހީ ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ޚިދުމަތްތައް ވަނީ ފަށާފައެވެ. މިޚިދުމަތްތައް
45FamilyProtectionAuthority.ThafaashisaabuReport2021.Male':FamilyProtectionAuthority,2021
39

ފޯރުކޮށްދެވެނީ ގިނަވެގެން 06 މަސްދުވަހަށް ކަމަށްވާއިރު މިޕްރޮގްރާމްގެ ދަށުން 22 މީހުންނަށް މިޚިދުމަތް މިހާތަނަށް
ފޯރުކޮށްދީފައިވެއެވެ. ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ކަމަކީ މިޚިދުމަތް މިހާތަނަށް ފޯރުކޮށްދެވިފައިވަނީ ހަމައެކަނި އަންހެނުންނަށެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ގެވެށި އަނިޔާ ލިބޭ އަދި ލިބިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވޭ ނިޒާމުގެ
ތެރެއިން، ވަކި މުއްދަތަކަށް އެ ޚިދުމަތް ހަނިނުވާނޭހެން، އެ ނިޒާމް ބައްޓަންކުރުން.
5.8 ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް އަހުލުވެރިކުރުމަށް ވަށާޖެހޭ ނިޒާމެއް ޤާއިމްވެފައި ނެތުން
2011 ވަނަ އަހަރު ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ސްކޫލް ހެލްތް ޕޮލިސީ 2011 ގައި ޖިސްމާނީ ބަލިތަކާއެކު ދަރިވަރުންގެ ނަފްސާނީ
ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި އިންޑިކޭޓަރތަ އް ކަނޑައަޅައި އެ ކަންތައްތައް ހާސިލްކުރުމަށް އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް
ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ދަރިވަރުންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި ކަރިކިއުލަމްގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ
ޞިއްޙަތާމެދު ދަރިވަރުން ހޭލުންތެރިކޮށް ކިޔައިދިނުމާއި ސްކޫލްތަކުގައި ކައުންސެލިންގ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމާއި ސްކޫލް
އެޑްމިޝަންގެ ކުރިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ސްކްރީނިންގ ހެދުމާއި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރެއިން
ރިފަރަލް ހެދުމާއި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށް ކުޅިވަރު ކުޅުމުގެ މުހިންމުކަމަށް އަލިއަޅުވާލާފައިވެއެވެ.
މިޕޮލިސީގައިވާ ބައެއް ކަންތައްތައް ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީގައި ހިމަނާފައިވާއިރު، އޭގެތެރެއިން ބައެއް
ކަންތައްތައް މިއަދާ ހަމަޔަށް ޙާޞިލްވެފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
އަދި މީގެ އިތުރުން 2017 ވަނަ އަހަރު އެޑިޔުކޭޝަން މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން "ދަރިވަރުންނަށް ރައްކާތެރިކަން
"
ލިއްބައިދިނުމުގައި ޢަމަލުކުރާނެ ސިޔާސަތުތައް ބަޔާންކުރާ އުޞޫލް ހަދައި މި އު ޞޫލަށް އަމަލުކުރަން ފަށާފައިވެއެވެ. މި
އުޞޫލުގެ އެއް މަޤްޞަދަކީ ސްކޫލުގެ ދަރިވަރުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ދިނުމާއި، އެ ދަރިވަރުންގެ ނަފްސާނީ، ޖިސްމާނީ
އަދި ޞިއްޙީ ރައްކާތެރިކަން ކަށަވަރުކުރުމަކީ ސްކޫލް ހިންގާ ފަރާތްތަކުގެ ވާޖިބަކަށްވީހިނދު، ދަރިވަރުންނަށް ރައްކާތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ އިންތިޒާމް ސްކޫލްގައި ހަމަޖައްސާނެގޮތުގެ އުޞޫލު ކަނޑައަޅައި އެކަމަށް ބާރުއަޅައި، އެ އުޞޫލު
ތަންފީޛުކުރުމަށް ކުރާ މަސައްކަތްތައް ބަލައި ޙާޞިލުވަމުންދާ މިންވަރު ދެނެގަތުމެވެ. އެގޮތުން މިއުޞޫލުގައި ދަރިވަރުން
ޙިމާޔަތްކުރުމާ ގުޅުންހުރި ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ހަނގާކުރުމާއި އަމިއްލަ ނަފްސަށް ގެއްލުންދިނުމާއި، އަމިއްލައަށް މަރުވުން
ހުއްޓުވުމަށް ފިޔަވަޅު އެޅުމަށްޓަކައި ސްކޫލުގެ ފަރާތުން މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތުގެ އުސޫލުތައް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.
5.8.1 ސްކޫލްތަކުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ސްކްރީނިންގ/ އައިޑެންޓިފިކޭޝަން ނެހެދުން
އެގޮތުން ދަރިވަރުންގެ އެޑްމިޝަންގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ އެސެސްމެންޓެއް ހޯދުމަށް މިދެ ޕްލޭންގައި
އޮތްނަމަވެސް މިހާތަނަށް މިފަދަ އުސޫލެއް ހަމަޖެހިފައި ނުވެއެވެ. މިއާއެކު ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ކުދިން އައިޑެންޓިފައި
ކުރުމަށް ޚާއްޞަ އިންޑިކޭޓަރތަކެއް ހެދިފައި ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގްރޭޑް 7 ގެ ދަރިވަރުންގެ މެންޓަލް ހެލްތް
40

ސްކްރީނިންގ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށްޓަކައި ވަކި އުސޫލުތަކެއް ވަނީ ކަނޑައަޅާފައެވެ. މީގެ އިތުރުން "އަމިއްލަ ނަފްސަށް
"
އަނިޔާކުރުމާއި ފުރާނައަށް ގެއްލުންދިނުމުގެ ޚިޔާލު އައުން ނުވަތަ ފުރާނައަށް ގެއްލުންދޭން މަސައްކަތްކުރުން މި
ކަންތައްތަކުގައި ޓީޗަރުންނަށާއި ސުޕަރވައިޒަރުންނަށް އެކަން އައިޑެންޓިފައިކުރާނެ ގޮތްތައް އެކުލަވާލައި ސަރކިއުލަރއެއް
ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލްތަކަށާއި ޕްރީސްކޫލް އަދި ޓިއުޝަން ކްލާސްތަކަށް 2019 ވަނަ އަހަރުގެ އޮކްޓޫބަރުގައި
ފޮނުވާފައިވެއެވެ. މިސަރކިއުލަރގައި މިފަދަ ކަމެއް އައިޑެންޓިފައިވުމުން، ދެން ކަންތައް ކުރާނެގޮތުގެ ޕްރޮސީޖަރއާއި،
ދަރިވަރުންނަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދޭނެ ގޮތް އެކުލަވާލާފައިވެއެވެ. އަދި ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދޭ ތަންތަނުން މިކޭސް
ރިޕޯޓްކުރާނެ ގޮތާއި އިތުރު ރިފަރަލްއެއް ބޭނުންވެއްޖަނަމަ، މިރިފަރަލް ހޯދުމަށް ފޯމެއް ހިމަނާފައިވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް،
ކުއްޖެއްގެ އެންޒައިޓީ ނުވަތަ ޑިޕްރެޝަންގެ ސަބަބުން ސްކޫލަށް ހާޒިރުނުވެވޭނަމަ އުނގެނުން މެދުނުކެނޑި ކުރިއަށް
ގެންދިޔުމަށްޓަކައި އޯލްޓަނޭޓިވް ލަރނިންގ އެރޭންޖްމަންޓް ހެދުމަށް އެސްކޫލަކުން މަސައްކަތްކުރާކަމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް
އެޑިއުކޭޝަނުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
5.8.2 ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް އެހީތެރިކަން ހޯދަން އުނދަގޫވުން
ސްކޫލް މާހައުލުތަކުގެ ތެރެއިން ކުދިންނަށް އަންނަ ބަދަލުތައް ދެނެގަތުމަށް އެހީތެރިވެދިނުމަށްޓަކައި ކައުންސިލަރުންނަކީ
އިސް ސަފުގައި މަސައްކަތްކުރާ ބައެކެވެ. ތައުލީމީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ސްކޫލެއްގައި ކައުންސިލަރަކު ހުރުމަކީ
ލާޒިމުކަމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅާ ފައިވީ ނަމަވެސް
ކައުންސިލަރުން ލިބުމުގެ ދަތިތަކަކީ ގިނަ
ސްކޫލްތަކުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަމެކެވެ. އެގޮތުން
މާލޭގެ ސްކޫލްތަކުގެ 88% ސްކޫލްތަކުގައި
ކައުންސިލަރުން މަސައްކަތް ކުރަމުންދާއިރު
އަތޮޅުތެރޭގައި ކައުންސިލަރުން ތިބީ 26%
ސްކޫލެއްގައެވެ. ސްކޫލްތަކުން މައުލޫމާތު ލިބޭ
ގޮތުގައި ކައުންސިލަރުން ލިބުމުގެ ދަތިކަމުގެ
މައިގަނޑު ސަބަބަކީ މުސާރައިގެ އޮނިގަނޑުގެ
ތެރެއިން ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތާ އެކަށީގެންވާ މުސާރައެއް ނުލިބުމެވެ. ކައުންސިލަރެއް ނެތް ހާލަތެއްގައި ސަރުކާރުގެ އިތުރު
އިދާރާއެއްގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދުމުގެ އިތުރު ރިފަރެލް ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރެވިފައިނެތެވެ. އެހެންކަމުން
ސްކޫލްތަކުގައި އުޅޭ ކުދިންގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ކުދިން ފާހަގަކުރެވުނު ނަމަވެސް، ޤަވާއިދުން ފަރުވާދެވޭނެ
ގޮތްތަކެއް ލިޔެފައިނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
މިފަދަ މައްސަލަތަކަށް ވަގުތީ ހައްލެއް ހޯދުމުގެ ތެރެއިން ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތާއި މެންޓަލް ހެލްތް ކްލަސްޓަރގައި
މަސައްކަތްކުރާ އެކިއެކި ސްޓޭކްހޯލްޑަރުންނާ ގުޅިގެން ރާއްޖޭގެ ސްކޫލްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ ކައުންސިލަރުންގެ ކެޕޭސިޓީ
ބިލްޑް ކުރުމަށް އޮންލައިން ރިފްރެޝަރ ޓްރެއިނިންގއެއް 2020 ވަނަ އަހަރު ކުރިއަށް ގެންދެވުނެވެ. ނަފްސާނީ
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރޭގައި އެޑްވޮކޭޓިންގ ދަ ރައިޓްސް އޮފް ޗްލިޑްރެން (އާކް) އިން ކުރިއަށް
41

ގެންދާ މެންޓަލް މެޓާސް ޕްރޮގްރާމުގެ ދަށުން ތަފާތު އެކި ނަފްސާނީ ބަލި ތަޙައްމަލުކުރަމުންދާ ދަރިވަރުންގެ ތެރެއިން
ސްޕެޝަލިސްޓް އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ 18 ދަރިވަރަކަށް ތިބާ ސައިކޮލޮޖީ ކްލިނިކް މެދުވެރިކޮށް ތެރަޕީ ސެޝަންތައް
2020 ވަނަ އަހަރު ކުރިއަށް ގެންގޮސްފައިވެއެވެ. ރާއްޖޭގެ މުޅި ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރެއަށް ބަލާއިރު، މިފަދަ އަދަދުތަކަކީ
ސްކޫލް ނިޒާމުގައި އުޅޭ ކުދިންގެ އަދަދު 4690,565 ބަލާއިރު މަދު އަދަދެކެވެ.
5.8.3 ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ކުދިން ޝާމިލުކުރުމަށް ހުރި ދަތިތައް
ހުރިހާ ކުދިން ޝާމިލްކޮށްގެން ތަޢުލީމު ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އުނގެނުމުގައި އިތުރު އެހީއަށް ބޭނުންވާ ދަރިވަރުންނާއި
ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ ކުދިންގެ ޤާބިލުކަންހުރި އެންމެ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ރަސްމީ ތައުލީމުގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ހުރިހާ
ހަރާކަތްތަކުގައި ބައިވެރިކޮށް ތަޢުލީމު އުނގެނުމަށްޓަކައި މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ފަރާތުން "ހުރިހާ ދަރިވަރުން
ޝާމިލުކޮށްގެން ތަޢުލީމު ދިނުމުގެ އުޞޫލު" ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. މިއުސޫލުގެ ދަށުން ނުކުޅެދުންތެރިކަންހުންނަ ދަރިވަރުންގެ
ތެރޭގައި ސިކުނޑީގެ ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ދަރިވަރުންނާއި އުނގެނުމުގައި ތަފާތު އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ
ދަރިވަރުންނާއި، ޚާއްޞަ ހާލަތްތައް ދިމާވާ ދަރިވަރުން ހިމެނިފައިވެއެވެ.
މިއުސޫލުގެ ދަށުން ދަރިވަރުންނަށް އިންޑިވިޖުއަލައިޒްޑް ކަރިކިއުލަމް ޕްލޭން (އައި.އީ.ޕީ) ހެދި ކޮންމެ ދަރިވަރަކަށް ވަކި
ޓާގެޓްތަކެއް ހަދައި އެ ޓާގެޓްތަކާ އެއްގޮތްވާގޮތުގެ މަތިން ކުރިއަށް ގެންދެވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކޮންމެ ކުއްޖެއްގެ
އައި.އީ.ޕީއާއި އެއްގޮތަށް ތަޢުލީމު ޙާޞިލުކުރުމަށް ދަތިވާކަމަށް ކޮމިޝަންގެ އެޓޯލް މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން
47
ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މިއާއެކު އެކި ކުދިންނަށް އުނގަންނައިދިނުމަށް އެކި ގޮތްތައް ބޭނުންކުރާއިރު އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް
ޓީޗަރުން ނުތިބޭކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި ބައެއް ޓީޗަރުން ފާހަގަކުރި ގޮތުގައި ކިޔަވައި ދިނުމަށް ބޭނުން ކުރާ ތަކެއްޗަށް
ޚަރަދުކުރުމަށް ބަޖެޓް ނުލިބޭ ކަމަށާއި މިފަދަ ޙާލަތްތަކުގައި އަމިއްލަ އަތުން ޚަރަދުކުރަންޖެހޭ ފަހަރު އާދެއެވެ.
5.8.4 ފުރާވަރުގެ ކުދިންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
"ފުރާވަރު" އުމުރުފުރާގެ ގޮތުގައި ދިރާސާގައި ކަނޑައަޅާފައިވަނީ އިންޓަނޭޝަނަލް މިންގަނޑުތަކާ އެއްގޮތްވާގޮތުގެ މަތިން
10 އަހަރާއި 17 އަހަރާ ދެމެދުގެ އުމުރުފުރާގެ ކުދިންނަށެވެ. ފުރާވަރުގެ އުމުރުފުރާގެ ކުދިންގެ މެދުގައި ޑިޕްރެޝަނަށް
48
ޑައިގްނޯޒްވާ ކުދިންގެ އަދަދު ދަނީ ގިނަވަމުންނެވެ. އަދި މި އުމުރުފުރާގެ ކުދިންނަކީ ޖިސްމާނީ ގޮތުންނާއި ނަފްސާނީ
ގޮތުން ވަރަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ކުދިންނަށް އަންނަ އުމުރުފުރާއަކަށް ވާތީވެ މިއުމުރުފުރާގައި އެކުދިންގެ ހެދިބޮޑުވުމަށް
49
އިތުރު ސަމާލުކަމެއް ދިނުން މުހިންމުކަމަށް ދިރާސާތަކުން ހާމަވެފައިވެއެވެ. އަދި ސްކޫލަކީ އެކުދިންގެ ދުވަހުގެ ގިނަ
ވަގުތު ހޭދަކުރާ ތަނަކަށް ވާތީ ސްކޫލްތަކުގައި އެކުދިންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ސަމާލުކަން ދިނުމަކީ މުހިންމުކަމެކެވެ.
46NBS,Child
47HumanrightsAtoll Monitoring,CRPD,unpublished
48Lu,Wenhua."AdolescentDepression: NationalTrends, RiskFactors,and HealthcareDisparities."American
JournalofHealth Behavior,Volume43(2019): 181-194(14).
49ibid
42

އެގޮތުން ދުޅަހެޔޮ ދިރިއުޅުޅެއް އުޅުމަށް ބޭނުންވާ ލައިފް ސްކިލްސްއާއި އެސަރޓިވް ކޮމިއުނިކޭޝަން ސްކިލްސް އަދި
ސްޓްރެސް މެނޭޖްމަންޓަކީ އާންމު ދިރިއުޅުމުގައި ފުރާވަރުގެ ކުދިންނަށް ކިޔައި ދިނުން މުހިންމު ކަންތައްތަކެވެ.
ގްރޭޑް 7 ގެ ކުދިންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ސްކޫލް ފެންވަރުގައި މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނުން ފޮނުވާ ސަރކިއުލަރ/
ސުވާލުކަރުދާހެއް މެދުވެރިކޮށް ނަފްސާނީގޮތުން އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ ކުދިން ފާހަގަކުރަމުންދެއެވެ. އެގޮތުން މިސުވާލު
ކަރުދުާހގައި އެކުދިންގެ ހާސްކަމާއި، މޫޑަށް އަންނަ ބަދަލުތަކާއި ވިސްނުމަށް އަންނަ ބަދަލުތަކާ ގުޅިގެން ނަގާ އެކްޝަނާ
ގުޅޭގޮތުން ސުވާލު ހިމަނާފައިވެއެވެ. މިސްކްރީންނިގ ޕްރޮސެސްގެ ތެރެއިން ފާއިތުވެދިޔަ 04 އަހަރުގެ ތެރޭގައި
ސްކްރީންކުރެވުނު ކުދިންގެ ތެރެއިން އިތުރު އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާކަމަށް، 121 ކުއްޖެއް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނަށް
ރިފަރކޮށްފައިވެއެވެ. ރިފަރކުރެވުނު ކުދިންގެ ތަފްސީލަށް ބަލާއިރު، އަމިއްލަ ނަފްސަށް ގެއްލުން ދިނުން/ ސުއިސައިޑަލް
އައިޑިއޭޝަންގެ ކޭސްތަކުގެ އަދަދު 2018 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން އިތުރުވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރު މީގެ
31 ކޭސް ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
5.8.5 ސްކޫލްތަކުގައި ހަނގާކުރުން
2009 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖޭގައި ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ގްލޯބަލް ސްކޫލް ބޭސްޑް ހެލްތް ސަރވޭ އިން ދައްކާގޮތުގައި ސަރވޭގައި
ބައިވެރިވި ކުދި ންގެ ތެރެއިން 37.7% ކުދިންނަކީ ހަނގާގެ ޝިކާރަޔަށް ވެފައިވާ ކުދިންނެވެ. އޭގެ ތެރެއިން މިފަދަ
ކަންތައްތަކާ ގިނައިން ދިމާވެފައިވަނީ ފިރިހެން ކުދިން ( )41.2% ކުދިންނެވެ.50 މޮބައިލް ފޯނާއި ސޯޝަލް މީޑިއާ
ބޭނުންކުރާ ސްކޫލް ކުދިންނާއި ފުރާވަރުގެ ކުދިން ގިނަވުމާއެކު ސައިބަރ ބުލީންގގެ މައްސަލަތައްވެސް ދަނީ
52 51
ގިނަވަމުންނެވެ. މިފަދަ ހާލަތްތައް އެއްކޮށް ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ބެލެނިވެރިންވެސް ވަނީ ނުކުޅެދިފައެވެ.
50Shifa,Aishath.GlobalSchoolbasedStudentHealthSurvey.Male':MinistryofEducation,2009
51WorldBank.YouthinMaldives.SriLanka:WorldBank,2014
52HumanRightsCommissionoftheMaldives.FourthandfirthperiodicreportontheConventiononRightsof
theChild:2015.HumanRightsCommissionoftheMaldives
43

ހަނގާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ރާއްޖޭގައި ހަދާފައިވާ ސަރވޭތަކުންނާއި ރިޕޯޓުތަކުން އަދި ސްކޫލްތަކުގައި މިފަދަ އަމަލުތަ އް
ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން މިމައްސަލަތަކަށް ހައްލެއް ގެނައުމަށްޓަ ކައި މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ފަރާތުން "ތަޢުލީމީ
"
ނިޒާމުގައި ހަނގާކުރުން ހުއްޓުވުމުގެ އުސޫލު ހަދާފައިވެއެވެ. އުސޫލުގައި ދަރިވަރުންނަށް ރައްކާތެރިކަމާއި ޙިމާޔަތް
ކަށަވަރުކުރުމަށް އިސްކަން ދީގެން ހަނގާކުރުމުން ރައްކާތެރިކުރުވުމަށް ސްކޫލް މުޖުތަމަޢު ހޭލުންތެރިކުރުވުމަށް ހިންގާނެ
ޕްރޮގްރާމްތަކާއި ޒިންމާތައް ކަނޑައެޅުމާއި، ހަނގާކުރުމުގެ ހާދިސާއެއް ހިނގައިފިނަމަ، އެކަން ހުއްޓުވައި، އެކަމާމެދު
ފިޔަވަޅު އަޅާނެގޮތުގެ އިޖުރާއަ ތްތައް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. މިއުސޫލުގައި ހަނގާކުރުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ސްކޫލްގެ
އިސްވެރިންނާއި ޓީޗަރުންނާއި ބެލެނިވެރިންގެ ޒިންމާތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ހަނގާކުރުމުގެ އަމަލެއް ހިނގާއިރު،
ހަނގާކުރުމުން އަނިޔާ ލިބޭނެ ދަރިވަރާމެދު އަމަލުކުރާނެ ގޮތާއި ހަނގާކުރާ ދަރިވަރާމެދު އަޅާނެ ފިޔަވަޅުތައްވެސް
ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މި ދެ ބަޔަށް ނިސްބަތްވާ ކުދިންނަކީވެސް އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ ކުދިންކަމަށް މިއުސޫލުގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު އެ ކުދިންނަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ނަފްސާނީ ފަރުވާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް މި އުސޫލުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.
5.8.6 ޓީޗަރުންނާއި ބެލެނިވެރިންނާއި ދަރިވަރުންނަށް ހޭލުންތެރިކަމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް މަދުވުން
ދަރިވަރުންނާއެކު އެންމެ ގިނަ ވަގުތެއް ހޭދަކުރާ ބަޔަކީ ޓީޗަރުން ކަމުގައިވާއިރު މިކަމުގައި ޓީޗަރުން ތަމްރީނުކުރުމަކީ
ނަފްސާނީ ދުޅަހެ ޔޮކަމަށްޓަކައި ނަފްސާނީ ބަލިތައް ދެނެގަތުމަށާއި އެމަރޖެންސީ ހާލަތެއްގައި ކަންތައްތައް ކުރާނެ ގޮތް
ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ޓީޗަރުންނަށް މިފަދަ މައުލޫމާތުތައް ދިނުމުގެ މުހިންމުކަމަށް މެންޓަލް ހެލްތް ޕްލޭންގައި
އަލިއަޅުވާލައިފެއެވެ. އެހެންކަމުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ފަރާތުން ޓީޗަރުންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ހިންގާފައިވާ
ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިންމު އެއް ޕްރޮގްރާމެއްގެ ގޮ ތުގައި 2020 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލެއްގެ
ޓީޗަރުންނާއި މެނޭޖްމަންޓަށް ނަގައިދެވުނު ސައިކޮލޮޖިކަލް ފަރސްޓް އެއިޑް ޕްރޮގްރާމް ހިމެނެއެވެ. ދިވެހި ރެޑް ކްރެސެންޓާ
ގުޅިގެން ހިންގާފައިވާ މި ޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިން 6332 މުވައްޒަފުން ތަމްރީނުކޮށްފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭގޮތުން ދަރިވަރުންނަށް އަދި ބެލެނިވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ސެޝަންތައް އާންމުގޮތެއްގައި ގެންދަނީ
ސްކޫލް ފެންވަރުގައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މި ޕްރޮގްރާމްތަކަކީ ވަކި އުސޫލެއްގެ ދަށުން ކުރިއަށް ގެންދެވޭ ޕްރޮގް ރާމްތަކެއް
ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން، ބެލެނިވެރިންނަށް ހޭލުންތެރިކަމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ކުރިއަށް ގެންދެވޭ މިންވަރު ދެނެގަންނަން ދައްޗެވެ.
މީގެ އިތުރުން އެޓޯލް މޮނިޓަރިންގ ދަތުރުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނު ގޮތުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހުންނަ ކުއްޖަކު ލިބިފައިވާ
ބެލެނިވެރިންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ބޭނުންވާ އެހީތެރިކަމާ އަދި ކުއްޖާގެ ނުކުޅެދުންތެރިކަމާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތު އެންމެ
ފުރިހަމައަށް ނުލިބެއެވެ.
އެޑިއުކޭޝަން މިނިސްޓްރީއިން މައުލޫމާތު ދީފައިވާ ގޮތުގައި ނިޒާމީ ގޮތުން މި މަސައްކަތްކުރުމަކީ މުހި އްމު ކަމެއް ކަމަށްވާތީ
މިފަދަ ޕްރޮގްރާމްތައް ރާވާ ހިންގުމަށްޓަކައި ކުރެވެމުންދާ މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ޔުނިސެފާއި
ޕޭރަންޓް އެޑިޔުކޭޝަން ޕްރޮގްރާމެއް ފަރުމާކޮށް ތަންފީޒުކުރުމުގެ މަސައްކަތާއި ދަރިވަރުންނަށް ނަފްސާނީ އިޖުތިމާއީ
އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮދިނުމަށް ހެލްޕްލައިނެއް ޤާއިމްކުރުމުގެ މަސައްކަތާއި ސައިކޯސޯޝަލް މީޑިއާ ޕެކޭޖް އެކުލަވާލުމުގެ
މަސައްކަތުގެ އިތުރުން މުވައްޒަފުންނާއި ބެލެނިވެރިންނަށް ބޭނުންވާ މެސެޖުތައް ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ކޮމިޔުނިކޭޝަން
ސްޓރެޓެޖީއެއް އެކުލަވާލުމުގެ މަސައްކަތް ކޮށްފައިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ޔުނިސެފާއެކު ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ
44

"ހެލްޕިންގ އެޑޮލަސެންޓްސް ތްރައިވް" ޕްރޮގްރާމް ކުދިންނަށް ބޭނުންވާ ނަފްސާނީ އިޖްތިމާޢީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް
ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ މިޕްރޮގްރާމްގައި ހިމެނޭ ބައިތަކަކީ ދަރިވަރުންނަށް މެންޓަލް ހެލްތް ސަޕޯޓާއި ސޯޝަލް
އިމޯޝަނަލް ވަރކިންގ ސްކިލްސް ފޯރުކޮށްދިނުމާއި ބެލެނިވެރިންނަށް ބޭނުންވާ މައުލޫމާތާއި އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމާއި
ފެސިލިޓޭޓަރ ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑިންގއެވެ.
5.9 އުމުރުން ދުވަސްވީ މީހުންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ސަމާލުކަން ނުދެވުން
އުމުރުން ދުވަސްވީ މީހުންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމަށްޓަކައި 2010 ވަނަ އަހަރު "ހެލްތީ އޭޖިންގ ސްޓްރެޓިޖީ"
އެކުލަވާލާފައި ވީނަމަވެސް، މިހާތަނަށް މިސްޓްރެޓެޖީ ޤާއިމް ކުރެވިފައިނުވެއެވެ. އުމުރުންދުވަސްވީ މީހުންގެ ސޯޝަލް
ޕްރޮޓެކްޝަން ސްކީމްގެ ތެރެއިން 65 އަހަރުން މަތީގެ މީހުންނަށް ސަރުކާރުގެ ވެލްފެއަރ ސްކީމްގެ ދަށުން 5000 ރުފިޔާ
ފޯރުކޮށްދެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ރަށްރަށުގައި ދިރިއުޅޭ އުމުރުން ދުވަސްވީ މީހުންގެ ގެއަށް ޒިޔާ ރަތް ކުރުމުގެ ހަރަކާތްތައް
ހިންގާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި 2016 އަހަރު މުޅި ރާއްޖެއަށް އަމާޒުކޮށްގެން ފެށްޓުނު ރަންވޭލާ ކެމްޕެއިންގެ ތެރެއިން
އުމުރުން ދުވަސްވީ ފަރާތްތަކުގެ ނަފްސާނީ އަދި ޖިސްމާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ހޭލުންތެރިކުރުވުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތަ އް
ހިންގާފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އުމުރުން ދުވަސް މީހުންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ހިންގާ ޕްރޮގްރާމްތައް މުޖްތަމަޢުތަކުގައި
މަދުކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލްތަކުގެ ދަރިވަރުންނަށް ސްކޫލް ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ކައުންސިލަރެއް ނުވަތަ
ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިއެއްގެ އެހީ ހޯދޭނެ ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރު ން.
ނީ2.ފަން މަސައްކަތްތެރިންގެ އެހީގައި ސްކޫލްގެ އިސްވެރިންނާއި ޓީޗަރުން ނާއި ބެލެނިވެރިން އަދި
ކުދިންނަށް އަހަރަކު ދެފަހަރު ޤާވާއިދުން ހޭލުންތެރިކުރުވުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުން
5.10 މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނާއި އެމީހުންގެ ޢާއިލާތައް
5.10.1 މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުން އިތުރުވުމާ ގުޅިގެން މުޖްތަމަޢަށް ނޭދެވޭ އަސަރުކުރަމުންދާ ވާހަކައަކީ އެކި ނޫސްތަކުގެ
53
ޒަރީޢާއިންނާއި ސަރުކާރުގެ ވުޒާރާތަކުން ދެކެވެމުންދާ ވާހަކައެކެވެ. ރާއްޖޭގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅޭ ރަސްމީ
ދިރާސާއެއް ކުރެވިފައި ނުވި ނަމަވެސް، ނަފްސާނީ ބަލިތައް އިތުރުވަމުންދާކަން ހެކިތަކުން ފެންނަން ހުރި ކަމަށާއި،
މިބަލިތައް ގިނަވުމުގެ އެންމެ ބޮޑު ހެއްކަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުން މުޖްތަމަޢުގައި ގިނަވުންކަމަށް ދިރާސާތަކުން
53TheEdition: HealthMin:Noquicksolutionfordrugsandaddiction, 15September2021
45

54
ދައްކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިދާއިރާއިން ރާއްޖޭގައި ހެދިފައިވާ ދިރާސާތަކާއި އެއްކުރެވިފައިވާ ތަފާސްހިސާބުތައް މަދުކަން
ފާހަގަކުރެވެއެވެ. 2011/2012 ގައި ރާއްޖޭގައި ހެދިފައިވާ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ސަރވޭއިން ދައްކާ ގޮތުގައި ރާއްޖޭގެ
އާބާދީގެ ތެރެއިން 7500 މީހުންނަކީ މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން 4300
މީހުންނަކީ ވެރިރަށް މާލޭގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންނެވެ.55 މިދިރާސާގެ ފަހުން 10 އަހަރު ފާއިތުވެފައިވާއިރު ރާއްޖޭގެ ހާލަތު
އެނގޭނެފަދަ އިތުރު ދިރާސާއެއް އެއްވެސް އިދާރާއަކުން ހަދާފައިނުވެއެވެ.
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ޚިދުމަތް ދިނުމަށްޓަކައި ބެލެނިވެރިވާ އިދާރާ އަކީ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީ
(އެން.ޑީ.އޭ) ކަމުގައިވާއިރު ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ފަރުވާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި 2019 ވަނަ އަހަރު މިއިދާރާގެ ދަށުން
ގަގަން ކްލިނިކް ޤާއިމްކޮށްފައިވެއެވެ. މިކްލިނިކްގައި އެން.ޑީ.އޭގައި 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖޫން އާ ހަމަޔަށް 03
ސައިކިއެޓްރިސްޓުން މަސައްކަތްކުރަމުން ގެންދާކަމަށް އެއިދާރާއިން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ނޭޝަނަލް ބިއުރޯ އޮފް ސްޓެޓިސްޓިކްސްއިން ޝާއިޢުކުރާ ތަފާސްހިސާބުތަކުން ދައްކާގޮތުގައި 2019 ވަނަ އަހަރު ޕޮލިހަށް
ލޮޖްކުރެވުނު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން 2188 ކޭސްތަކަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅޭ ކޭސްތަކެވެ. އަދި ހެލްތް މިނިސްޓްރީގެ
ފަރާތުންނާއި އެކިނޫސްތަކުން ފާއިތުވެ ދިޔަ ދެއަހަރުގެ ތެރޭގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހޭ ޒުވާނުން ގިނަކަމުގައި
56
ރިޕޯޓްކޮށްފައިވެއެވެ. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް މަގުފަހިވާ ކަމެއްކަމުގައިވާތީ ނޭޝަނަލް
މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭންގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ޤާއިމްކުރުމުގެ މައިގަނޑު އެއްމަސައްކަތެއްގެ ގޮތުގައި
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާމީހުން މަދުކުރުން ހިމަނާފައިވެއެވެ. އަދި
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ރިހެބިލިޓޭޝަނާއި ރީއިންޓަގްރޭޝަން
ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމުގެ މުހިންމުކަމަށް އަލިއަޅުވާފައިވެއެވެ.
މިދިރާސާއަށް މައުލޫމާތު ހޯދުމަށްޓަކައި އާސަންދައިގެ ޚިދުމަތްތައް ހޯދާފައިވާ
މީހުންގެ މައުލޫމާތަށް ބަލާއިރު މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ޑައިގްނޯޒްވެފައިވަނީ 3088 މީހުންނެވެ. އޭގެ ތެރެއިން
2919 މީހުންނަކީ އޮޕިއޮއިޑްސް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ
ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒެވެފައިވާ މީހުންނެވެ. ޖިންސުގެ ނިސްބަތަށް ބަލާއިރު މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން
ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ އެހީތެރިކަމަށް އެދިފައިވާ އަންހެނުންނާ އަޅާބަލާއިރު ފިރިހެނުން ގިނަކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
(17:1)
54Mohamed,Arif."ResucitatingMentalHealthinMaldives."AustralasianPsychiatry(2015)
55UnitedNationsOfficeonDrugsandCrime.NationalDrugUseSurvey.Male':UnitedNationsOfficeonDrugs
andCrime,2013
56Weaver,T.,Madden,P.,Charles,V.,Stimson,G.,Renton,A.,Tyrer,P.,...Ford,C.(2003).Comorbidityof
substancemisuseandmentalillnessincommunitymentalhealthandsubstancemisuseservices.British
JournalofPsychiatry,183(4),304-313
46

5.10.2 މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ފަރުވާ ހޯދަން އުނދަގޫތަކާ ކުރިމަތިވުން
މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަކީ 2011 ވަނަ އަހަރު ވުޖޫދަށް އައި ގާނޫނެއްކަމުގައި ވީނަމަވެސް، މިހާތަނަށް އެ ޤާނޫނު އެންމެ
ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ތަންފީޒުވެފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ
ޚިދުމަތްތަކަކީ މިހާރު ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކުގައި އެޑްމިޓްކޮށްގެން ދެވޭ ޚިދުމަތްތަކާއި، ކޮމިއުނިޓީ
ޕްރޮގްރާމްތަކުގައި ތިބޭ މީހުންނަށް ސިސްޓެމެޓިކް ކައު ންސެލިންގގެ ޚިދުމަތް ދިނުމެވެ. މިޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް އޮންނަ
ޕްރޮސީޖަރތައް ނޭނގޭކަމަށާއި އަމިއްލައަށް (ޑްރަގް ކޯޓު މެދުވެރިނުކޮށް) މި ޚިދުމަތްތައް ހޯދަން އުނދަގޫކަމަށް މިސާވޭއަށް
މައުލޫމާތު ދިން މީހުން މައުލޫމާތުދީފައިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ރަށްރަށުގައި ތިބޭ މީހުންނަށް އެޚިދުމަތް ހޯދުމަށް އުނދަގޫ
ކަމަށާއި އެމީހުންނަށް މާލެ އައިސް ހަދަން ޖެހޭ ޓެސްޓުތައް ހެ ދުމަށް ހިނގާ ޚަރަދުތަކަކީ އާންމު މީހަކަށް އަމިއްލައަށް
ކުރުމަށް އުނދަގޫ ޚަރަދުތަކެއްކަމަށް މައުލޫމާތުލިބިފައިވެއެވެ.
މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގައި އަންހެނުންނަށް ވަކި ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރެއް ހުރުމަށް ދައުލަތަށް ލާޒިމްކުރާއިރު މިފަދަ
ސެންޓަރެއް ހުޅުވާފައިވަނީ ނޮވެމްބަރު 2022 ގައެވެ. މި ދިރާސާގެ މައުލޫމާތު އެއްކުރުމުގެ މުއްދަތުގައި އެއްކުރެވުނު
މައުލޫމާތަށް ބަލާއިރު، އަންހެނުންނަށް ވަށާޖެހޭ ފަރުވާދެވޭނެ ގޮތެއްނެތުމާއި އަންހެނުންނަކީ މުޖްތަމަޢުގައި ޚާއްޞަ
ރައްކާތެރިކަމެއް ބޭނުންވާ ބަޔަކަށްވީކަމުގައި ވީނަމަވެސް ޚިދުމަތްދިނުމަށް އަންހެ ނުންނަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން ޕްރޮސީޖަރތައް
ހެދިފައިނުވެއެވެ. ޚާއްޞަގޮތެއްގައި މާބަނޑުމީހުންނަށް މުޖްތަމަޢުގައި އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ އަންހެނުންނަށް ޚިދުމަތްދެވޭނެ
ގޮތެއް ހޯދިފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
5.10.3 މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް އެ ހީތެރިވެދޭ ޖަމްޢިއްޔާތައް ބާރުވެރިނުކުރެވުން
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި މަދަނީ ޖަމިއްޔާތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު ޙިއްޞާއެއް
އޮތްކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. ރާއްޖޭގައި މިދާއިރާއިން މަސައްކަތްކުރަނީ މައިގަނޑު 04 ޖަމްޢިއްޔާ ކަމަށްވެފައި،
މިޖަމްޢިއްޔާތަކަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނާ ގާތުން މަސައްކަތްކުރާ ޖަމާޢަތްތައް ކަމު ގައި ވާތީ އެމީހުންނަށް
ތަމްރީނުގެ ފުރުޞަތުތަކަކީ މުޅި މުޖްތަމަޢަށް ފައިދާކުރާނެ ކަމެއްކަމުގައި މަދަނީ ޖަމިއްޔާތަކުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ކޮވިޑްގެ ދުވަސްވަރުގައިވެސް ހާފްވޭ ހައުސްތައް ހިންގުމަށް އެހީތެރިކަން ބޭނުންވުމުން ޖަމްޢިއްޔާތަކުން އެހީތެރިކަން
ފޯރުކޮށްދީފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ގަގަން ކްލިނިކް އަކީ އެޑްމިޓްކޮށްގެން ފަރުވާދެވޭނެ ވަސީލަތްތަކެއް
ގާއިމްވެފައިނެތް ތަނެއްކަމުގައިވާތީ ނަފްސާނީ ބަލީގައި އެޑްމިޓްކުރާ މީހުން އެޑްމިޓްކުރަނީ އައި.ޖީ.އެމް.އެޗްގެ
ސައިކިއެޓްރިކް ވޯޑްގައެވެ. އެހެންކަމުން އެފަދަ ހާލަތެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ ޢާއިލާ ނުވަތަ ބެލެނިވެރިއެއްގެ އެހީތެރިކަން
ނުލިބިއްޖެ ހާލަތުގައި މި ޖަމްޢިއްޔާތަކުގެ އެހީތެރިކަން ހޯދާކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިފަދައިން
އެމީހުންގެ ބަލަދުވެރިކަމާ ހަވާލުވަނީ އެއްވެސް ޕްރޮސީޖަރއެއް ހެދިގެން ނޫންކަމަށް އެފަރާތުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
މިހެން ކަން އޮތްކަމުގައި ވާއިރު، މިހާތަނަށް ދައުލަތުގެ އެއްވެސް އިދާރާއަކުން މިޖަމްޢިއްޔާތަކަށް ހޭލުންތެރިކަމުގެ
ޕްރޮގްރާމްތަކާއި ތަމްރީނު ފުރުޞަތުތަކެއް ފަހިކޮށްނުދޭކަމަށް އެފަރާތްތަކުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް
ސްޓޭކްހޯލްޑަރ މީޓިންގ ފަދަ ބައްދަލުވުންތަކުގައި ފުރުޞަތު ދޭ ކަމަށް އެން.ޖީ.އޯތަކުން މައުލޫމާތުދީފައިވެއެވެ.
47

މީގެއިތުރުން މުޖްތަމަޢުގެ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަ ށް ދިމާވާ ދަތިތަކުގެ ތެރޭގައި، މުޖްތަމަޢުގެ ފަރާތުން
އެމީހުންނާ މެދު ދެކޭގޮތުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އިތުރު ފިއްތުންތަކާ ކުރިމަތިވާކަމާއި އެފަދަ ކަންތައްތަކާ ކުރިމަތިލާނެ
ގޮތްތައް މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށާއި މުޖްތަމަޢަށް ކިޔާ ނުދެވޭކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އަދި
މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންނާއެކު މަސައްކަތްކުރާނެ ރާއްޖޭގެ މުއައްސަސާތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ
މުވައްޒަފުން އިންސެންސިޓިވްކަމަށްވެސް އެފަރާތްތަކުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
އެން.ޑީ.އޭގެ ޕްރޮސީޖަރތަކަކީ ގިނަ މީހުންނަށް އެޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް އުނދަގޫ ޕްރޮސީޖަރތަކަށްވެފައި، ދުވާލެއްގެ މައްޗަށް
5 ނުވަތަ 6 މީހުންނަށްވެސް އެޕްރޮސީޖަރތައް ހޯދުމުގައި އެހީތެރި ވާކަމަށް މައުލޫމަތު ލިބިފައިވެއެވެ. ނަފްސާނީ ފަރުވާ
ހޯދުމަށް ދަތި ކަންތައްތަކެއް ހުރި ކަމަށާއި، ގަގަން ކްލިނިކް މެދުވެރިކޮށްވެސް ނަފްސާނީ ބަލީގެ އެހީތެރިކަން ހޯދުމަށް
އުނދަގޫކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
5.10.4 ކައުންސެލިންގ / ސައިކޮލޮޖީގެ ޚިދުމަތްތައް އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ފޯރުކޮށް ނުދެވުން
އެން.ޑީ.އޭގެ ޕްރޮސީޖަރތަކަކީ ގިނަ މީހުންނަށް އެޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް އުނދަގޫ ޕްރޮސީޖަރތަކެއްކަމަށް މިޚިދުމަތްތަ އް ހޯދާ
ފަރާތްތަކުން މައުލޫމާތު ދީފައިވާއިރު އަމިއްލައަށް ފަރުވާ ހޯދުމަށް ދާ މީހުންނަށް ގަގަން ކްލިނިކުން ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން
ހޯދުމަށް އުނދަ ގޫކަމުގައި އެފަރާތްތަކުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. މީގެއިތުރުން ގަގަން ކްލިނިކް މެދުވެރިކޮށްވެސް ނަފްސާނީ
ބަލީގެ އެހީތެރިކަން ހޯދުމަށް އުނދަގޫކަން ދިރާސާއަށް މައުލޫމާތުދީފައިވާ މީހުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅިފައިވާއިރު، އެން.ޑީ.އޭގެ ފަރާތުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް މީހުން
އަހުލުވެރިކުރުމަށް ކޮށްފައިވާ މަސައްކަތް މަދުކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އާންމު މީހާއަށް ގަގަން ކްލިނިކުން
ނަފްސާނީ ފަރުވާ ލިބެން ހުންނަކަން ނޭނގޭކަމާއި މިތަން ދެކެނީ ޑިޓޮކްސް ބޭސް ލިބެން ހުންނަތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ.
އެހެންނަމަވެސް އެ އިދާރާއިން މައުލޫމާތު ފޯރުކޮށްދިން ގޮތުގައި ގަގަން ކްލިނިކު ން މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ
ފަރާތްތަކަށް ނަފްސާނީ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދޭކަމަށާއި މިތަނުން ޚިދުމަތް ހޯދަން އަންނަ ފަރާތްތަކުގެ ފަރުވާގެ ޕްލޭން
ހެދުމަށާއި އައުޓް ޕޭޝަންޓް ޚިދުމަތްތައް ހޯދައިދިނުމަށާއި އިންޑިއުސްޑް ސައިކޯސިސް އަދި ސައިކިއެޓްރިކް އެސެސްމެންޓް
ހޯދުމަށް އެހީތެރިވެދޭކަމުގައި އެއިދާރާއިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުގެ މަސައްކަތްތަކަށް ބަލާއިރު، ކޮންމެ ކްލައެންޓެއްގެ ފަރުވާގެ ޕްލޭނެއް ހަދާ ކަމަށާއި އެޕްލޭންގައި
ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދެވޭ ކަމަށް އެން.ޑީ.އޭގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު
ދީފައިވީނަމަވެސް ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކަށް ޕޭޝަންޓުން އެޑްމިޓްކުރުމުގައި ހަދާ އެސެސްމެންޓް؛ "ޑްރަގް ޔޫސް
"
އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމެންޓް އެސެސްމަންޓަކީ ސީދާ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ވަޒަންކުރުމަށް ހެދޭ އެސައިންމެންޓެއް ނޫންކަން
57
ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ އޭގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަ ށް އަސަރުކުރާ ކަމަކަށްވެފައި، ރާއްޖޭގެ
ތަފާސްހިސާބުތަކަށް ބަލާއިރުވެސް މަސްތުވާތަކެތީގެ ސަބަބުން ދިމާވާ ނަފްސާނީ ބަލިތައް ގިނަކަން އާސަންދައިގެ
57Valladares,Steven I.,"Mental HealthofIndividualsWithin Incarceration:ASystematicLiteratureReview"
(2021).CapstoneExperience. 138.
48

ތަފާސްހިސާބުތަކުން ހާމަވެއެވެ. ކަންމިހެން އޮންނައިރު، މިއެސެސްމެންޓްތައް ހެދުމާއި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ބަލައި
ފަންތިކުރުމަކީ މުހިންމުކަމެކެވެ.
ސައިކިއެޓްރީގެ އިތުރުން އެހެނިހެން ޚިދުމަތަށް/ފަރުވާއަށް އަމިއްލަގޮތުންނާއި ޑްރަގް ކޯޓުން އަންނަ ކޮންމެ މީހެއްގެ ވެސް
އިދާރީ ރެޖިސްޓްރޭޝަން ނިމުމުން އިންޓޭކް ކުރުމުގެ މަސައްކަތް އެސެސްމަންޓް ސެކްޝަނުން ކުރިޔަށް ގެންދެއެވެ.
އެހެންކަމުން ޚިދުމަތަށް އެދޭމީހާއަށް ކައުންސެލިންގގެ ޚިދުމަތް/ސައިކޮލޮޖިކަލް/ސައިކިއެޓްރިކް ޚިދުމަތް/ސެޝަން
ބޭނުންވާނެ މިންވަރު ކަނޑައަޅަނީ ކްލައެންޓަށް ކަނޑައެޅޭ ޕްރޮގްރާމަކާ ގުޅޭގޮތުންނާއި ފަރުވާގެ ޕްލޭންގެ ތެރެއިންނެވެ.
އަދި ފަރުވާ ފެށުމުން ކޮންމެ ކްލައެންޓަކުވެސް ބެލެހެއްޓުމަށް ކައުންސެލަރެއް އައްޔަން ކުރެވެއެވެ. މިފަދައިން އިދާރީގޮތުން
ކަނޑައަޅާފައިވާ ނަމަވެސް މިޚިދުމަތަށް އެދިފައިވާ މީހުން ދީފައިވާ މައުލޫމާތުތަކަށް ބަލާއިރު އެންމެ އެދެވޭ ގޮތެއްގައި
މިޚިދުމަތްތައް ނުލިބޭކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. ކްލައެންޓާ ގުޅިގެން ފަރުވާގެ ޕްލޭން ހަދާކަމަށް އޮތްކަމުގައި
ވީނަމަވެސް، ފަރުވާގެ ގިނަ އޮޕްޝަން ނުހުންނަ ކަމަށާއި ޑްރަގް ކޯޓު މެދުވެރިކޮށްގެން ނޫންގޮތަކަށް ފަރުވާ ހޯދުމަށް
ދަތިވާކަމަށް ދިރާސާގެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އަމިއްލައަށް ފަރުވާ ހޯދަން ދާ މީހުންނަށް ކައުންސެލިންގ
ނުވަތަ ސައިކޮލޮޖީގެ ޚިދުމަތް ހޯދަން ދަތިކަމަށާއި މިފަދަ ޚިދުމަތްތަކަށް އަމިއްލައަށް އެދޭ މީހާއަށް އެފުރުޞަތު ނޯންނަކަން
ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
5.10.5 ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަން ސެންޓަރުތަކާއި ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކުގައި ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް
ސަމާލުކަން ނުދެވުން
ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަން ސެންޓަރުތަކަކީ ކުރުމުއްދަތަކަށް ޑިޓޮކްސް ފަރުވާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ޤާއިމްކުރާ
ތަންތަނެވެ. މިތަންތަނަށް ދިޔުމަށް އޮންނަ ޕްރޮސީޖަރތައް މީހުންނަށް ނޭނގޭކަމަށާއި ފަރުވާ ހޯދުމަށް ދިޔުމަށް ދަތިތަކާ
ކުރިމަތިލާން ޖެހޭކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. މި ސެންޓަރުތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތަކީ ޑިޓޮކްސް ކުރުމަށް ދޭ ބޭސް
ދިނުމެވެ. މި ތަންތަނު ން ސައިކިއެޓްރީ/ސައިކޮލޮޖީ/ކައުންސެލިންގގެ ޚިދުމަތްތައް ނުލިބޭކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ.
ޑިޓޮކްސް މުއްދަތު ހަމަވުމުން، މުޖްތަމަޢަށް އަލުން ނިކުންނަން މަޖުބޫރުކަމަށް މި ތަންތަނަށް ދިޔަ ފަރާތްތަކުން މައުލޫމާތު
ދީފައިވެއެވެ. މީގެއިތުރުން އިތުރު އެއްވެސް އެހީތެރިކަމެއް ދައުލަތުން ފޯރުކޮށްނުދޭ ކަމަށާއި އެމީހުންގެ މޮނިޓަރިންގ ވެސް
އެއްވެސް ގޮތަކަށް ކުރިއަށް ނުގެންދާ ކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަނުން އަރައިގަތުމަށްފަހު
ރިހެބިލިޓޭޝަނަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ޕްރޮގްރާމްތައް ނުހިންގާ ކަމަށާއި އެގޮތުގައި ދެމިހުރުމަށްޓަކައި މިއީ މުހިންމުކަމެއް
ކަމަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ރާއްޖޭގެ އެކިކަންކޮޅުތަކުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހަލުވިގޮތެއްގައި
ފެތުރޭކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވާ އިރު އަދި ހެލްތް މިނިސްޓްރީންވެސް މަޖިލީހުގައި މިކަން ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، ހަމައެކަނި
ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަ ނަށް ބަރޯސާ ވުމަކީ ވަށާޖެހޭ ރިހެބިލިޓޭޝަނެއް ނޫންކަމަށް ޖަމް ޢިއްޔާތަކުން ވަނީ ފާހަގަކޮށްފައެވެ.
ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތަކުގައި 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި އާ ހަމަޔަށް ޖުމްލަ 898
މީހުން ފަރުވާ ހޯދަމުންދެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އައުޓް އޮފް ފެސިލިޓީގައި 185 މީހުން ތިބިއިރު 713 މީހުން އެކި
ފެސިލިޓީތަކުގައި ފަރުވާ ހޯދަމުންދެއެވެ. 2022 ވަނަ އަހަރު ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީގެ ބަޖެޓަކީ 112,921,367
ރުފިޔާއެވެ. މީގެތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު ބަޖެޓެއް ލިބިފައިވަނީ ކ. ހިންމަފުށި ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރު ހިންގުމަށެވެ.
49

ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަން ސެންޓަރުތަކާ ޚިލާފަށް ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުގައި އެޑްމިޓްވެފައި ތިބޭއިރު ކައުންސެލިންގގެ ޚިދުމަތް
ފޯރުކޮށްދެވޭކަމަށާއި މިސެޝަންތަކުގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާ ފަރާތްތައް ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަށް އެން.ޑީ.އޭ
އިން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމަށްފަހު ކްލައެންޓް މުޖްތަމަޢަށް ދޫކުރެވެނީ އެމީހަކަށް ޚާއް ޞަކުރެވޭ
ކޮމިއުނިޓީ ޕްރޮގްރާމަކަށް ކަމަށާ އި މި މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން މުޖްތަމަޢަށް ނިކުންނަ ފަހުންވެސް އެމީހުން ބަލަހައްޓާނޭ
ކައުންސެލަރެއް ހަމަޖައްސާކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. ކަންމިހެން އޮތްކަމުގައި ވީނަމަވެސް ކަމާ ގުޅޭ ޖަމްޢިއްޔާތަކުން
ލިބުނު މައުލޫމާތަށް ބަލާއިރު، ސެންޓަރުން ޚިދުމަތް ހޯދާ ފަރާތްތަކަށް އެދެވޭ ގޮތެއްގައި ކައުންސެލިންގ ނުވަތަ ނަފްސާނީ
ފަރުވާ ފޯރުކޮށް ނުދެވޭކަން ފާހަގަކުރިއެވެ. އަދި ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ޕްރޮގްރާމްތަކަކީ އެންމެ
އެދެވޭ ނަތީޖާއެއް ނެރެވޭ ޕްރޮގްރާމްތަކެއްތޯ ދިރާސާކޮށް، އެތަންތަނުން ބަދަލުކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކަށް ޕްލޭންކުރުން
މުހިންމުކަމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
ރީހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކުން ފޯރުކޮށްދެވޭ ޚިދުމަތްތަކަށް ބަލާއިރު، އެޑްމިޓްވާ ފަރާތްތަކަށް ލައިފް ސްކިލް ނުވަތަ
މަސައްކަތް ދަސްކޮށްދިނުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ނުހިންގާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި މުޖްތަމަޢަށް ނިކުތުމަށްފަހު، އެއީ
މުޖްތަމަޢަށް ބޭނުންތެރި މީހަކަ ށް ހެދުމަށްޓަކައި އެމީހުންނަށް ތަޢުލީމާއި ތަމްރީނު ދިނުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ނުހިންގާކަން
ފާހަގަކުރެވިފައި ވެއެވެ. މީގެ އިތުރުންވެސް އެމީހުންނަށް ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތު ހޯދައިދިނުމާއި އިތުރު ފުރުޞަތު ހޯދޭނެ މަގު
މި ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރެއިން ހޯދައިދެވިފައި ނުވާކަން ލިބުނު މައުލޫމާތުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ރިހެބިލިޓޭޝަން
ޕްރޮގްރާމްތައް ނިންމުމަށްފަހު މުޖްތަމަޢަށް ނިކުންނަ މީހުންނަށް ތައުލީމާއި ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތުތައް ހޯދާނެ މަގެއް ފަހިވެފައި
ނެތުމަކީ އަނެއްކާވެސް މަސްތުވާތަކެއްޗަށް އެނބުރި ދިޔުމަށް އޮތް މަގެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިހާރު އެން.ޑީ.އޭ ތެރެއިން
ރިއިންޓަގްރޭޝަން ޑިޕާޓްމަންޓެއް އުފައްދާފައިވާ ކަމަށާއި ކުރިއަށް އޮތް 05 އަހަރަށް މޮނިޓަރިންގ ހިންގާނެ ގޮތެއް
ރޭވެމުންދާކަމަށް މިއިދާރާއިން ފާހަގަކޮށްފައި ވެއެވެ. މިފަދަ އުސޫލުތައް ހަދާފައިވީ ނަމަވެސް އަދި މި އުސޫލުގެ ތެރެއިން
މުޖްތަމަޢަށް ފަރުވާކޮށްނުދެވޭ ކަމަށާއި މިއުސޫލުތަކަށް މީހުން ހޭލުންތެރިކުރެވިފައި ނެތްކަމަށް ދިރާސާއިން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
5.10.6 މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންގެ ޢާއިލާތަކުގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ކުރާ އަސަރު
މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިފައިވާ މީހުންގެ އިތުރުން އެމީހުންގެ ޢާއިލާތަކަކީ ނަފްސާނީ ގޮތުން ވަރަށް ބޮޑު ބުރައެއް
އުފުލަމުންދާ ބައެއް ކަމަށް އެކި ދިރާސާތަކުން ދައްކާއިރު، އެދެވޭ ގޮތަކަށް މިފަދަ ޢާއިލާތަކަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށް
ނުދެވެއެވެ. ޢާއިލާތަކަށް ބޭނުންވާ މާލީ އަދި ނަފްސާނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެވޭނެ ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ޤާއިމްކޮށްފައި
ނެތެވެ. މީގެ އިތުރުން ޢާއިލާތަކާއެކު އޮންނަ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމާއި މިކަންކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް
ހިންގާ ޕްރޮގްރާމްތައް މަދު ކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އެގޮތުން މާލެ ސަރަޙައްދުގައި 2017 ވަނަ އަހަރު 4 ޕްރޮގްރާމެއްގެ
ތެރެއިން 45 މީހަކަށް، 2018 ގައި 03 ޕްރޮގްރާމްގެ ތެރެއިން 43 ފަރާތަކަށް އަދި 2019 ވަނަ އަހަރު 12 މީހުންނަށް،
2021 ވަނަ އަހަރު 20 މީހުންނަށް، ބެލެނިވެރިންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ސަޕޯރޓް ދިނުމުގެ ސެޝަންތައް އެންޑީއޭގެ ފަރާތުން
ބާއްވާފައިވެއެވެ. އަތޮޅުތެރޭގައި މިފަދަ ޕްރޮގްރާމެއް ހިންގާފައިވަނީ 2022 ވަނަ އަހަރު ނ. ވެލިދޫ އަދި ސ. ހުޅުދޫގައެވެ.
މި ދެރަށުގައި ޖުމްލަ 55 މީހުންނަށް ސެޝަން ނަގާދީފައިވެއެވެ.
50

ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީއާއި ގަގަން ކްލިނިކްގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކަށް އާންމުން
ހޭލުންތެރިކުރުން
2. ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީއާއި ގަގަން ކްލިނިކްގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތަކަކީ ޚިދުމަތްތައް
ހޯދަން ބޭނުންވާ މީހުންނަށް ފަސޭހައިން ، މާލެއާއި ރަށްރަށުގައި ތިބޭ މީހުންނަށް ހޯދޭނެ
މަސައްކަތްތަކަކަށް ހެދުމަށްޓަކައި މިހާރު ހުރި އުސޫލުތައް ރިވިއުކޮށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތައް ގެނައުން
3. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ހަދާފައިވާ ރީހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތަ ކުގެ ކަރިކިއުލަމްތައް
ރިވިއުކުރުން
4. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަން މުޖްތަމަ ޢަށް ނިކުތުމުގެ ކުރިން ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ ރީ -
އިންޓަރގްރޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތައް ކަނޑައަޅައި މިޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމުގެ އަމަލީ މަސައްކަތް ފެށުން
3. ރީހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުން މުޖްތަމަޢަށް ނިކުންނަ މީހުންގެ މޮނިޓަރިންގ ހިންގުމާއެކު ތައުލީމާއި
ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތުތައް ހޯދައިދެވޭނެ ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރުން
5.11 ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި މީހުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތައް
5.11.1 ހޯމް ފޯރ ޕީޕަލް ވިތް ސްޕެޝަލް ނީޑްސް (އެޗް.ޕީ.އެސް.އެން)
ކ. ގުރައިދޫގައި ހުންނަ ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ މީހުންގެ މަރުކަޒަކީ ، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ތެރެއިން ޖިސްމާނީ
ގޮތުންނާއި ، ނަފްސާނީ ،ގޮތުންނާއި ސިކުނޑީގެ ގޮތުން ހުރި ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއްގެ ސަބަބުން، ބަލަދުވެރިން ނުވަތަ
ބެލެނިވެރިންނަށް ނުވަތަ އެނޫން ބަޔަކަށްވެސް ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއެކު މުޖްތަމަޢުގައި އެމީހުން ގެންގުޅެން ދަތި
،މީހުންނާއި ކުދިންނާއި، އުމުރުން ދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއެކު މުޖްތަމަޢުގައި އެކަނި އުޅެން
ދަތިވުމުގެ އިތުރުން އެ މީހުންގެ ބަލަދުވެރިއަކު ނުވަތަ އަޅާލާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނެތުމާއެކު ޒަރޫރީ ކަންކަން އަމިއްލަޔަށް
ފުއްދައިގަތުމަށް ނުކުޅެދިފައިވާމީހުން، ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއެކު ބެލެހެއްޓުމަށް ދިވެހި ސަރުކާރުން ޤާއިމްކޮށްފައިވާ
ތަނެކެވެ.
51

މިތަނަކީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖެންޑަރ ފެމިލީ އެންޑް ސޯޝަލް ސަރވިސަސްގެ
ދަށުން ހިންގަމުން އަންނަ 160 މީހުންގެ ކެޕޭސިޓީގެ މަރުކަޒެކެވެ. 2022
ވަނަ އަހަރު މި މަރުކަޒުގައި 194 މީހުން މަރުކަޒުން ފަރުވާ
ހޯދަމުންދާކަމާއި، ތަނުގެ ޖާގައަށްވުރެ ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ މީހުންގެ އަދަދު
ގިނަކަމުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ މީހުންގެ
ތެރެއިން 158 މީހުންނަކީ ނަފްސާނީ ބައްޔަށް ފަރުވާކުރަމުންދާ
ބަލިމީހުންކަމާއި މީގެތެރޭގައި 18 އަހަރުން ދަށުގެ 2 ކުދިން މަރުކަޒުގައި
ފަރުވާ ހޯދަމުންދިޔައެވެ. އަދި އުމުރުން ދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން ސަލާމަތާއި
ރައްކާތެރިކަމާއެކު މުޖްތަމަޢުގައި އެކަނި އުޅެން ދަތިވުމުގެ އިތުރުން އެ
މީހުންގެ ބެލެނިވެރިއަކު ނުވަތަ އަޅާލާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނެތުމާއެކު ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ 36 މީހުން މަރުކަޒުގެ
ބެލުމުގައި ތިބިކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އަދި މިތަނަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ފަރުވާ
ދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ މަރުކަޒެއްކަމުގައި ވީނަމަވެސް 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖަނަވަރީ އާ ހަމަޔަށް މިސެންޓަރު
ރަޖިސްޓްރީވެފައި ނު ވާކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ނުލިބުން
2021 ވަނަ އަހަރު މިމަރުކަޒުގައި ސައިކޭޓްރިސްޓެއް ނެތް ކަމުގައި ވީނަމަވެސް 2022 ވަނަ އަހަރު މި މަރުކަޒުގައި
އިން ޕޭޝަންޓްގެ ޚިދުމަތް ދޭން ފަށާފައިވެއެވެ. ޚާއްޞައެހީއަށް ބޭނުންވާ މީހުންގެ މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދާ މީހުންގެ
ތެރެއިން 81% މީހުންނަކީ ނަފްސާނީ އެކިއެކި ބަލިތަކަށް އެކިއެކި ގިންތިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ ބައަކަށްވެފައި މިފަދަ
މީހުންނަށް ބޭސް ދިނުމަށްފަހު އެ މީހުންނަށް އަންނަމުންދާ ބަދަލުތައް ޤަވާޢިދުން ދެނެގަނެ އެ ފަރާތްތަކަށް ދެމުންދާ
ބޭސްތަކުގެ ޑޯޒޭޖްތަކަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތައް ގެނެއުމަށް އެ ފަރާތްތައް ޤަވާޢިދުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކާބެހޭ ޞިއްޙީ
ޚިދުމަތްތެރިންނަށް ދެއްކުމަކީ މުހިންމުކަމެކެވެ. ހަމަމިއާއެކު އެފަދަ ފަރާތްތައް ޤަވާޢިދުން ނަފްސާނީ ބަލިތަކާބެހޭ ޞިއްޙީ
ޚިދުމަތްތެރިންނަށް ނުދެއްކި ހޭދަވާ ކޮންމެ ދުވަހަކީ މިފަދަ މީހުންގެ ބަލި ޙާލަތު ގޯސްވެ މިފަދަ މީހުންނާއި ތަނުގައި
މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން އިތުރު ނުރައްކަލަށް ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތްކަމެއްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
މި މަރުކަޒުގައި ތިބޭ މީހުންނަކީ ނަފްސާނީ އެކި ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ ބަޔަކަށްވެފައި މިތަނުގައި ބޭސްދިނުމުގެ
އިތުރުން އިތުރު އިންޓަގްރޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ހިންގުމަކީ އެމީހުންނަށް ކޮށްދޭންޖެހޭ ކަމަކަށްވާއިރު، މިޚިދުމަތްތަށް
އެމީހުންނަށް ފޯރުކޮށް ނުދެވޭކަމަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ނަފްސާނީ ބައްޔަށް ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ މީހުންނާއި
ކުދިންނަށް ކައުންސެލިންގ ނުވަތަ ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތް މި މަރުކަޒުގެ ފަރާތުން ލިބެންނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މަރުކަޒުން
ފަރުވާހޯދަމުންދާ ބަލިމީހުންނަށް ކްލިނިކަލް ސައިކޮލޮޖިސްޓުންނާއި ސައިކޯތެރަޕިސްޓުންނާއި ކައުންސެލަރުންނާއި ސޯޝަލް
ވޯކަރުންފަދަ ފަންނީ މީހުންގެ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދޭނެ ނިޒާމެއް ކަނޑައެޅިފައިނެތެވެ.
މީގެއިތުރުންވެސް، މަރުކަޒުގައި މީހުން ތިބޭއިރު ބޭސް ފަރުވާގެ އިތުރުން އެހެން އެއްވެސް ހަރަކާތެއް ކުރިއަށް
ނުގެންދާކަމާއި އިތުރު ހަރަކާތްތަކަކީ މީހާގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން އިތުރުކުރުމަށް މުހިންމުކަމެކެވެ. މުނިފޫހިފިލުވުމުގެ
52

ގޮތުން ހަރަކާތްތައް ހަމަ ޖެހިފައިނުވާކަމާއި މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދާ ބަލިމީހުން މުޖްތަމަޢުގައި އުޅެން ދަސްކޮށްދިނުމާއި
ހުނަރު ދަސްކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އެއްވެސް ޙަރަކާތެއް ނުހިންގާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
ބަލި މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ބޭސް ފޯރުކޮށްދި ނުމުގައި މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ ބަލިމީހުން ކޮންމެހެން ބޭނުންކުރަންޖެހޭ
ބޭސްތައް ގަވާއިދުން ހޯދުމުގައި ދަތިތަކެއް އުޅޭކަމާއި، އެގޮތުން ނަފްސާނީ ބައްޔަށް ބޭސްކުރާ މީހުންގެ ބޭސްތައް ސްޓޭޓް
ޓްރޭޑިންގ އޯގަނައިޒޭޝަން (އެސް.ޓީ.އޯ) އިން ލިބުމުގައި އަދިވެސް ލަސްތަކެއް އުޅޭކަމަށް މިކޮމިޝަންގެ ވިޒިޓުން
ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
އެޗް.ޕީ.އެސް.އެންގެ މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން ގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ ބަލި މީހުންގެ އަދަދާ އަޅާބަލާއިރު، ބަލި މީހުން ބަލަހައްޓާ ކެއަރ ވޯކަރުންގެ އަދަދު
މަދުކަމާއި، އެގޮތުން ބަލިމީހުން ބެލެހެއްޓުމަށް ބައެއް ވޯޑުތަކުގައި ޝިފްޓެއްގައި 1 ނުވަތަ 2 ކެއަރ ވޯކަރުން އެކަނި
މަސައްކަތް ކުރަންޖެހޭ ފަހަރު ގިނަކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މަރުކަޒުން ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ ނަފްސާނީ ބަލިމީހުންނާ އެންމެ
ގާތުން މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންނަށްވެފައި، މުވައްޒަފުން މަދު ދުވަސްތަކުގައި 16 ގަޑިއިރުވެސް މަސައްކަތް
ކުރަންޖެހޭއިރު މުވައްޒަފުންނަށް ސައިކޯ-ސޯޝަލް ސަޕޯޓް ދިނުމުގެ އެއްވެސް ޕްރޮގްރާމެއް މަރުކަޒުގައި ކުރިއަށް
ނުގެންދެއެވެ.
5.11.2 ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ފުރާވަރުގެ ކުދިން
ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބޭ ކުދިންގެ ތެރެއިން ، ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށާއި ޖިސްމާނީ ޞިއްޙަތުގެ ހާލަތަށްބަލާ
މީހުންނާއެކު މުޖު ތަމަޢެއްގެ ތެރޭގައި ބޮޑުވުމަށް އެކަށޭނަ ކުދިންވަނީ ރަށްރަށުގައި ޤާއިމްކޮށްފައިވާ އަމާންވެށިތަކަށް
ބަދަލުކޮށްފައެވެ. އެގޮތުން މިދިރާސާގެ މައުލޫމާތު އެއްކޮށްފައިވާ މުއްދަތުގައި ހުޅުމާލޭގެ ފިޔަވަތީގައި ތިބި 10 ކުދިންނަކީ
ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންގެ ކޮންސަލްޓޭޝަންގެ އިތުރުން އިތުރު ޑިވެލޮޕްމެންޓަލް ތެރަޕީތައް ބޭނުންވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވާ
ކުދިންނެވެ. އަދި މި ކުދިންނަކީ އާންމު ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް އަމިއްލައަށް ކުރުމަށް ދަތިވާ ކުދިންކަމަށް މައުލޫމާތު
ލިބިފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ނުލިބުން
ފުރާވަރުގެ ކުދިންނަކީ ޖިސްމާނީ ގޮތުންނާއި ނަފްސާނީ ގޮތުން ތަފާތު ހަރުފަތެއްގައިވާ ކުދިންނަށްވުމާއެކު ދައުލަތުގެ
ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބޭ ކުދިންނަކީ އޭގެ ތެރެއިންވެސް ނަފްސާނީ ގޮތުން އިތުރު އެހީތެރިކަން ބޭނުންވާނެ ކުދިންނެވެ. މިފަދަ
ކަންތައްތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމާއެކުވެސް ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ކުދިން ފުރަތަމަ ގެނެވޭއިރު ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ
އެސެސްމެންޓް ހެދުމުގެ ޕްރޮސީޖަރއެއް ނެތްކަމަށް ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މިފަދަ އެސެސްމެންޓް ހެދެނީ ޓްރޯމާއެއް
ފާހަގަކުރެވިފައިވާނަމަ އެވެ. "ޗައިލްޑްހުޑް ޓްރޯމާ"އަކީ އެކުދިންނަށް ދިމާވެފައިހުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެއިން
ސައިކޮލޮޖިކަލް ޓްރޯމާއަށް ހުށައެޅޭކަން ދިރާސާތަކުން ދައްކާއިރު މިފަދަ ކަންކަމަކީ އަބަދު ލޮލަށް ފެންނަން ހުންނާނެ
ކަންތައްތަކެއް ނޫނެވެ.
53

މިކުދިންނަކީ މިނިވަންކަން ގެއްލޭގޮތަށް ދައުލަތު ގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބި ކުދިންނަށްވެފައި މިކުދިންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން
ޤާއިމްކުރުމަކީ ދައުލަތުގެ ޒިންމާއެކެވެ. ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައިވާ ކުދިންނަށް ބޭނުންވާ ތެރަޕީތަކަށް ގެންދިޔުމަށް
ޗްލިޑްރަންސް ޑިވެލޮޕްމެންޓަލް ސެންޓަރއާއި އެހެނިހެން ޕްރައިވެޓް މެންޓަލް ހެލްތް ސެންޓަރުތަކަށް ގެންދާކަމަށް ޖެންޑަރ
މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އަދި އެކުދިންނަށް ނަފްސާނީ ޚިދުމަތްތަށް ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި
ސީ.އެމް.އެޗްއާއި ގުޅުން ބާއްވަމުންދާކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. ބަލަހައްޓާ މަރުކަޒުގެ ބޭރުން ތެރަޕީ ފޯރުކޮށްދެވޭ
ކަމުގައިވީނަމަވެސް، މިކުދިންނަކީ ނަފްސާނީ ގޮތުން ބަލިކަށި ކުދިންނަށް ވުމާއެކުގައިވެސް 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ޖަ ނަވަ ރީގެ
ފަހުން ފިޔަވަތީގައި އިންހައުސް ސައިކޮލޮޖިސްޓެއް ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. މިތަނުގައި އިންހައުސް ސައިކޮލޮޖިސްޓުން
ތިބިއިރު ކުދިންނަށް އެކަމުގެ ސަބަބުން ރަނގަޅު ބަދަލުތަކެއް އައިސްފައިވާކަމަށާއި ކުދިންނަށްވެސް އެމީހުންނާ ވާހަކަ
ދައްކަން ފަސޭހަކަމަށް ކުދިންނާ ދެކެވުނު ވާހަކައިން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އަދި ސައިކޮލޮޖިސްޓުން ނެތުމުން އެކަން ފާހަގަކޮށް
ވާހަކަ ދައްކާނެ މީހުން ނެތްކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދާއިރާގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިއެއް މިތަނުގައި ނެތުމުގެ
ސަބަބުން ކުދިންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ހުސްކަމެއް އައިސްފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ކޮންމެ ކުއްޖަކަށްވެސް ޓިއުޝަން ނެގުމަށް ޓީޗަރުން ފިޔަވައްޗަށް އަންނަ ކަމަށާއި، މިއީ އާންމުކޮށް ސްކޫލްގައި ކިޔަވާ
އުޅޭ މާއްދާތަކުގެ ޓިއުޝަންކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އަދި ފިޔަވަތީގައި އުޅޭ ކުދިންގެ އައުޓްޑޯރ ޕްލޭގްރައުންޑެއް
ހަދާފައިވެއެވެ. ކޮންމެ ދުވަހަކުވެސް ކުދިން އެތަނަށް ނެރޭކަމުގައި އެކުދިންގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އެހެން
ނަމަވެސް، އިތުރު ހުނަރުތައް ދަސްކުރުމަށް ފުރުޞަތުތައް ހަނިކަމަށާއި، ކުލަޖެއްސުން ފަދަ އިތުރު ހަރަކާތްތަކަށް ބޭނުންވާ
ތަކެތި ލިބުމުގައި ދަތިކަން އުޅޭކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
ފިޔަވަތީގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންނަށް މަސައްކަތް ބުރަވުން
ފިޔަވަތީގައި މަސައްކަތްކުރާ ސްޓާފުން މަސައްކަތްކުރަނީ އެކި ފަންގިފިލާއަށް ބަހާލައިގެންނެވެ. ކޮންމެ ކުއްޖަކަށްވެސް
ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރަނީ އެވަގުތު ތިބޭ ޑިއުޓީ އޮފިސަރުންނެވެ. އެމީހުންގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ކާންދިނުމާއި
ސްކޫލަށް ފޮނުވުމަށް ތައްޔާރުކުރުމާއި ސްކޫލަށް ގެންދިޔުމާއި ޑޮކްޓަރަށް ގެންދަން ޖެހިއްޖެނަމަ ގެންދިޔުމާއި ތެރަޕީ ފަދަ
ތަންތަނަށް ގެންދިޔުން ހިމެނެއެވެ. މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ގަޑިއަކީ 8 ގަޑިއިރުގެ ޝިފްޓެއް ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އާންމުކޮށް
ދުވާލެއްގެ މައްޗަށް 12 ގަޑިއިރު ހޭދަކުރާ ކަމަށާއި، ބައެއް ދުވަސް ދުވަހު 16 ގަޑިއިރު ޝިފްޓުގައި ހޭދަކުރާކަމަށް
މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. ކޮންމެ ހަފްތާއަކުވެސް 1 އޮފް ދުވަސް ލިބޭކަމުގައި ވީނަމަވެސް ސްޓާފުންގެ ދަތިކަމާހުރެ ގިނަ
އޮފް ދުވަހު ވަޒީފާއަށް ހާޒިރުވާންޖެހޭކަމުގައި މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ތަނުގައި އިންހައުސް ސައިކޮލޮޖިސްޓުން ތިބިއިރު ސްޓާފުންނަށްވެސް ސެޝަންތައް ކުރިއަށް ގެންދާކަމަށާއި އަހަރަކު
އެއްފަހަރު އަމިއްލަ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅޭ ސެޝަންތައް ނަގާކަމުގައި މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މޯލްޑިވްސް
ރެޑް ކްރެސެންޓާއި ސެންޓަރ ފޯރ ހެލްތް އެޑިއުކޭޝަންގެ ފަރާތުން ސައިކޯސޯޝަލް ސަޕޯޓްގެ ސެޝަންތައް
ނަގައިދީފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިތަނުގައި ތިބޭ ކުދިންނަކީ ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމެއް ބޭނުންވާ ކުދިންނަށްވާއިރު އެފަދަ
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް އަމާޒުކޮ ށްގެން އެއްވެސް ޓްރެއިނިންގއެއް ނަގާދީފައި ނުވެއެވެ. ހަމައެއާއެކު އެކުދިންގެ މޫޑް ޓްރެކް
ކުރުމަށާއި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ އިންޑިކޭޓަރސް ކިޔާދިނުމަށް ޓްރެއިނިންގ ދީފައިނުވާ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.
54

އަމިއްލައަށް އެހީތެރިކަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ ފޮލޯކުރާ ޕްރޮސީޖަރތަކެއް ހެދިފައިނުވާ ކަމަށާއި އަމިއްލައަށް އެދިއްޖެނަމަ
އެއިންތިޒާމު ހަމަޖެހިފައިވާކަމަށް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. މިނިސްޓްރީގެ ސައިކޮލޮޖިސްޓްގެ ފަރާތުން މިފަދަ އެހީތެރިކަން
މިތަނުގެ ސްޓާފުންނަށް ލިބެއެވެ.
ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
5. ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބޭ ކުދިންނާއި މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންނާއި، ބޭނުންވާނެ
ތެރަޕީތަކުގެ ޚިދުމަތްތަށް ލިބޭނެ ނިޒާމެއް ޤާއިމްކުރުން
6. ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ތިބޭ މީހުންނާއި ކުދިން ބަލަހައްޓާ މަރުކަޒުތަކުގެ ހިއުމަން ރިސޯސް
ކެޕޭސިޓީ އިތުރުކުރުމަށްޓަކައި ކުރިމަތިވާ ދަތިތަށް ދެނެގަނެ މިތަންތަނުގެ ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީ
އިތުރުކުރާނެ ގޮ ތުގެ ޕްލޭން އެކުލަވާލުން
7. އެޗް.ޕީ.އެސް.އެންގައި ތިބި މީހުންނަށް ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމަށްޓަކައި ވަކި
ކަރިކިއުލަމްތަކެއް ހަދާ އެ އާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަން ފެށުން
5.11.3 ޖަލުތަކުގައި ތިބި ޤައިދީން
ދައުލަތުން ޤާއިމްކޮށްފައިވާ ޖަލުތަކުގެ ތެރެއިން މާފުށި ޖަލަކީ އޯވަރ
ކެޕޭސިޓީގައި ހިންގަމުންދާ ތަނަކަށްވެފައި މިޖަލުގައި އެކި ގިންތީގެ
ކުށްތަކުގެ މީހުން ތިބުމާއެކު ކޮމިޝަނަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅިގެން
ހުށައަޅާފައިވާ ހުރިހާ މައްސަލައެއްވެސް ހުށައަޅާފައިވަނީ މާފުށި ޖަލުން
ކަމުގައިވާތީ މިދިރާސާގައި ޤައިދީންގެ ސްކޯޕެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާފައިވާނީ
މާފުށި ޖަލުގައި ލިބެން ހުރި ނަފްސާނީ ޚިދުމަތްތަކަށެވެ.
މި ޖަލުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދަމުންދާ 117 މީހުން
ތިބިއިރު މީގެ ތެރޭގައި ހިމެނެނީ 99 ފިރިހެނުންނާއި 18
އަންހެނުންނެވެ. މި 117 މީހުންގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލީގައި ޤަވާޢިދުން ބޭސްކަމުންދަނީ 41 މީހުންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި
ހިމެނެނީ 03 އަންހެނުންނެވެ. ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން 23 މީހުން (56%) ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވަނީ
ޑިޕްރެޝަނަށް ކަމަށް ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އޭގެއިތުރުން އެންޒައިޓީއާއި ސްކިޒޯފްރޭނިއާ އަދި ސައިކޯޓިކް ޑިސްއޯރޑަރސްއަށް
ޑައިގްނޯޒްކޮށްފައިވާ ޤައިދީން މާފުށި ޖަލުގައި ތިބިކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ޖަލުގައި ތިބި މީހުންގެ ތެރެއިން "ސިވިއަރ
ސައިކޯޓިކް ޑިސްއޯޑަރ"ތައް ހުންނަ ޤައިދީން ގިނަކަމަށް، ޖަލުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ.
55

ޖަލުގައި ތިބޭ ދުވަސްވަރު މުޖްތަމަޢާ ވަކިން ޢާއިލާއާ ދުރުގައި ތިބެންޖެހުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ޖަލުގައި ތިބޭ މީހުންގެ ނަފްސާނީ
ހާލަތު ބަލިކަށިވުމެވެ. އެހެންކަމުން ފެންވަރު ރަނގަޅު ޞިއްޙީ ޚިދުމަތުގެ ޙައްޤުގެ ދަށުން ދައުލަތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި
ތިބޭ މީހުންނަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ޙައްޤު ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ ދައުލަތަށް ލާޒިމްކުރާ ކަމެކެވެ.
ޖަލުތަކުގައި ޤައިދީން ގިންތިނުކުރުން
ކޮންމެ ޤައިދީއަކު ނުވަތަ ބަންދު މީހަކު އަލަށް ޖަލަށް ގެނެވޭ ހިނދު ހަދާ ހެލްތް ސްކްރީނިންގ ގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް
ސްކްރީނިންގ ހިމެނިފައިނުވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ . ޤައިދީންނާއި ބަންދު މީހުންގެ ހެލްތް އެސެސްމެންޓްގެ ތެރޭގައި ހިމެނެނީ
އެމީހުންގެ ހުރި ޖިސްމާނީ ބަލިތަކާއި އާންމުކޮށް ބަލާ އަސާސީ މިންގަނޑުތަކުގެ އެސެސްމެންޓްގެ ތަފްސީލެވެ. ޤައިދީން
ނުވަތަ ބަންދުމީހުން ޖަލުގައި ގިންތި ކުރުމުގައި އެމީހުންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް އަލިއަޅުވާނުލެވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ނަފްސާނީ
ބަލިތަކުގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ މީހުން މަސްހުނިވެ އެމީހުންނަށް އެކަށޭނަ މާހައުލެއް ފޯރުކޮށްނުދެވުމެވެ. މީގެއިތުރުން
ޖަލުގައި ތިބޭއިރުވެސް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގޯސްވެގެންދާއިރު ޤައިދީންގެ އައިޑެންޓިފިކޭޝަނެއް ހެދޭނެ އުސޫލެއް
ޤާއިމްވެފައި ނެތެއެވެ. އަދި މީގެއިތުރުން ޖަލު އޮފިސަރުންނާއި ޖަލުގައި މަސައްކަތްކުރާ ސްޓާފުންނަށް މިފަދަ
އައިޑެންޓިފިކޭޝަނެއް ހެދޭނެ ގޮތްތައް ކިޔާދެވިފައިނެތެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ނުލިބުން
ޤައިދީއެއް އަމިއްލައަށް އެދިއްޖެނަމަ ޖަލުގައި ހުންނަ ސައިކިއެ ޓްރިސްޓަށް ދައްކައިގެން މިބަލިތަކަށް ފަރުވާ ހޯދޭނެކަމަށް
ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސްއިން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. ޖަލުގައި އިންހައުސްކޮށް އާންމު ބަލިތަކުގެ ޑޮކްޓަރެއް ހުންނަ
ކަމަށާއި އޯ.ޕީ.ޑީ ދުވަސްތަކުގައި ނަފްސާނީ ބަލީގެ އަލާމާތްތަށް ޑޮކްޓަރަށް ފާހަގަކުރެވިއްޖެނަމަ ސައިކިއެޓްރިސްޓަށް
ރިފަރކުރާކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. މިރިފަރަލްތަކަކީ އާންމުކޮށް އެ ހަފްތާ ނުވަތަ ޖެހިގެން އަންނަ ހަފްތާގައި
ފުރިހަމަ ކުރެވޭ ރިފަރަލްތައް ކަމަށް ޤައިދީން ގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. އާންމުކޮށް ޖަލުގައި ތިބި ގިނަ
ޤައިދީންގެ އަލާމާތްތަކަކީ ނުނިދުމާއި ހާސްކަން އިތުރުވުން ފަދަ ޢަލާމާތް ތައް ކަމަށް ޤައިދީން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ޖަލުގައި ލިބެންމުންދާއިރު ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ކަމަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ސައިކިއެޓްރިސްޓް ދޭ
ބޭހުގެ އިތުރުން އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ކައުންސެލިންގ ނުވަތަ ތެރަޕީއެއް ޖަލުގައި ފޯރުކޮށްނު ދެވޭކަމެވެ. އަދި މިފަދަ
ތެރަޕީތަކަށް ޤައިދީންނަށް ރިފަރކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި އެހެންނަމަވެސް މިފަދަ ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮ ށްދެވޭނެ ނިޒާމެއް
ޤާއިމްކުރެވިފައި ނުވާކަމަށް ތަނުގެ އިންހައުސް ސައިކިއެޓްރިސްޓް މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ.
ނަފްސާނީ ބަލީގެ ބޭސް ކާންފަށާ ދުވަހުން ފެށިގެން ފޮލޯއަޕް ލިބެ ނީ ޤަވާޢިދުން 3 މަސް ފަހުން ކަމަށާއި އޭގެ ކުރިން
ބޭނުންވި ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އެޕޮއިންޓްމެންޓް ނުލިބޭކަމަށް ޤައިދީން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުންނަކީ ތެރަޕީ
ފަދަ ޚިދުމްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ބޭސް ދިނުމާއި ބޭހުން ޙާޞިލުކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ޙާޞިލުކުރެވޭތޯ
ބެލުމާއި ބޭސް މަސައްކަތްނުކުރާނަމަ ބޭސް ބަދަލުކުރުން ފަދަ ކަންތައްތައް ކުރާ ބަޔަކަށްވުމު ން 3 މަހުން 3 މަހުން
ޑޮކްޓަރ ފޮލޯއަޕް ހަދާކަން ޖަލުގެ ސައިކިއެޓްރިސްޓް ޔަޤީންކޮށްދީފައިވެއެވެ. 2022 ވަނަ އަހަރު އޮގަސްޓް މަހުގައި
މިދިރާސާއަށް މައުލޫމާތު ނެގެން ފެށުނުއިރު ކަރެކްޝަންސްގެ ފަރާތުން ސައިކޮލޮޖިސްޓެއް ހޯދުމަށް އިޢުލާންކޮށްފައިވާކަމަށް
56

މާފުށި ޖަލުގެ މެނޭޖްމެންޓްގެ ފަރާތުން މައުލޫމާތު ލިބުނެވެ. މީގެ ކުރިންވެސް އިއުލާންކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި މީހުން ލިބުމަށް
ދަތިތައް އުޅޭކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.
ޖަލުގައި ތިބޭ ޤައިދީންނަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ އެމަރޖެންސީއެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތުގެ
ޕްރޮސީޖަރއެއް ހެދިފައިނުވެއެވެ. އަދި މާފުށި ޖަލުގައި އިމަޖެންސީއެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ ޞިއްޙީ ފަރުވާ ހޯދުމަށް ގޮވުމުން
ޑިއުޓީ އޮފިސަރުން ގޮޅިއަށް އަ އުމަށް 3 މިނެޓާއި 15 މިނެޓާ ދޭތެރޭ ވަގުތު ހޭދަވާ ކަމަށް ޖަލު އޮޑިޓް ރިޕޯޓްގައި
58
ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ .
ނަފްސާނީ ބަލީގައި ސިވިއަރ ކޭސްތަކަށް ފަރުވާދޭނެ ޚާއްޞަ ޕްރޮސީޖަރއެއް ޖަލުގައި ޤާއިމްވެފައި ނެތްކަމަށާއި
އެމީހުންނާއެކު އެހެން ޤައިދީން ބޭތިއްބުމަށް ދަތިތަކެއް ހުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ވަކިކޮށް އެކަހެރިކޮށްފައި ވަކި
ގޮޅިތަކުގައި ބަހައްޓާކަމަށް މި ދިރާސާއިން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ބައެއް ހާލަތްތަކުގައި މިހެން އެކަހެރިކުރުމުގެ ސަބަބުން
އެމީހުންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ހާލަތު އިތުރަށް ގޯސްވާތަން ކުރިމަތިވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިފަދަ
ހާލަތްތަކަށް އިތުރު ގޮތްތަކެއް ހޯދާދެވިފައި ނުވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
2020 ވަނަ އަހަރު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން މާފުށި ޖަލުގައި ނަފްސާނީ މީހުން ބެލެހެއްޓުމަށް ވަކި އިމާރާތެއް ހަދައި އެތަން
އިފްތިތާޙްކޮށްފައި ވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިއަދާ ހަމަޔަށްވެސް ހިއުމަން ރިސޯސް ކެޕޭސިޓީ ނެތުމުގެ ސަބަބުން މިދިރާސާގެ
މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި މިތަނުގައި ޚިދުމަތްދޭން ފެށިފައިނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ސިވިއަރ ޕޭޝަންޓުން ބަހައްޓަން ޚާއްޞަތަނެއް
ނެތުމުގެ ސަބަބުން ޚާއްޞައެ ހީއަށް ބޭނުންވާ މީހުންގެ މަރުކަޒަށް ބަދަލުކުރުމަށް މަސައްކަތްކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި
އެހެންނަމަވެސް އެތަނުގައިވެސް އެމީހުން ބަލާނެ ކެޕޭސިޓީ ނެތްކަމަށާއި އެތަނަށް ބަދަލުކުރާ ފަހުންވެސް ރަނގަޅުކަމަށް
ބުނެ އަނބުރާ ޖަލަށް ގެނެސްފައިވާކަމަށް މާފުށި ޖަލުން މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ.
އަޚްލާޤީ މައްސަލަތަކުގައި ޖަލުގެ ޤައިދީންނަށް ފިޔަވަޅުއެޅުމުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް ރިޢާޔަތް ނުކުރާކަމަށް ފާހަގަ
ކުރެވިފައި ވެއެވެ. ނަފްސާނީ ބަލީގައި ޑައިގްނޯޒްވެފައިވާ މީހުންނަކީ އެކިކަންކަ ން ތަފާތުކޮށް ނަގައިގަނެވޭ ބަޔަކަށްވެފައި
އެމީހުންނަކީ އަމިއްލަ އިޚްތިޔާރުގެ ބޭރުން އަމަލުކުރެވިދާނެ ބަޔަކަށް ރިސަރޗްތަކުން ދައްކާއިރު ތެރަޕީ/ކައުންސެލިންގ
ފަދަ ޚިދުމަތްތައް ދައުލަތުން ފޯރުކޮށްނުދެވޭހިނދު މިކަންތައްތަކަށް ރިޢާޔަތް ނުކުރާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ޖަލުގައި ތިބޭ މީހުންގެ ތެރެއިން ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގައި ސައިކިއެ ޓްރިސްޓަށް ކޮންސަލްޓްކުރާ މީހުންގެ މައުލޫމާތުގެ ރިކޯޑް
ބަލަހައްޓަމުން ގެންދިޔަ ނަމަވެސް ސިސްޓެމިކް ގޮތެއްގައި މިމައުލޫމާތު ނުބެލެހެއްޓޭ ކަމުގައި ފާހަގަކުރަމެވެ. ޤައިދީންނާއި
ބަންދު މީހުންނަށް ދެވޭ ބޭހާއި ޑޮކްޓަރަށް ދައްކާ ދުވަސް ކޮންމެ މެޑިކަލް ފައިލަކުން ލިބެން ހުރި ކަމުގައި ވީނަމަވެސް
ޖަލުތަކުގައި އެކި ބަލި ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ނަފްސާނީ ބަލިތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު އެއްތަނަކުން ލިބޭ ފަދަ ގޮތަކަށް ބެލެހެއްޓިފައި
ނުހުރެއެވެ. މިގޮތަށް ނުހުރުމުގެ ސަބަބުން ކަމުގެ މުހިންމުކަމާއި ސިވިއަރިޓީ އެ ނގުމުގައި ކަމާއި ގުޅޭ ފަރާތްތަކަށްވެސް
ދަތިވާނެ ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.
58MinistryofHomeaffairs“.JaluAuditReport2019
57

ޤައިދީންނަށް މުޖްތަމަޢަށް އެނބުރިއައުމަށް އުނދަގޫވުން
ޖަލުގައި ތިބޭ ބަންދު މީހުންނާއި ޤައިދީންނަކީ ގިނަ ދުވަސްތަކަކަށް ޢާއިލާ އަދި މުޖްތަމަޢާ ދުރުގައި ތިބޭ ބައެއްކަމުން
އިތުރު ހަރަކާތްތަކާއި ރިހެބިލިޓޭޝަން މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަކީ އެމީހުންގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ކޮންމެހެން
ބޭނުންކަމެކެވެ. އެގޮތުން ޖަލުގައި ތިބޭއިރު ކަރެކްޝަންގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމްތަ އް ހިންގާ
ކަމަށާއި މި ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރޭ ގައި ގަސްއިންދުމާއި އަތްތެރި މަސައްކަތާއި ކޭކް އެޅުން ފަދަ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިމެނެއެވެ.
އޭގެ އިތުރުން ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމްގެ އިތުރުން އެމީހުންނަށް ތަޢުލީމު ޙާޞިލުކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާކަމަށާއި
މި ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ތެރެއިން އިނގިރޭސި، ހިސާބު، ދިވެހި، އިސްލާމް އަދި ގުރުއާން ކިޔަވައިދޭކަމަށް މައުލޫމާތު
ލިބިފައިވެއެވެ. ޤައިދީންނަށް ހުޅުވާލުމުން ޝައުގުވެރިކަން ހުންނަ މީހުން މި ޕްރޮގްރާމްތަކަށް އެޕްލައި ކުރަނީ ކަމަށް
މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. މި ހުރިހާ ޕްރޮގްރާމަކީވެސް އެއަށް ސެޓްފިކެޓް ދީގެން މުޖްތަމަޢަށް ނިކުންނަ އިރު އެ
ސެޓްފިކެޓްގެ ބޭނުން ހިފޭ ފަދަ ލެވެލްއެއްގެ ސެޓްފިކެޓެކެވެ.
މާފުށި ޖަލުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު
ޤައިދީންނާއި ބަންދު މީހުންނާ އެންމެ ގިނައިން ވާހަކަ ދައްކައި އުޅޭ މީހުންނަކީ ޑިއުޓީ ސްޓާފުން ކަމުގައިވާއިރު ޑިއުޓީ
ސްޓާފުންނަށް އައިޑެންޓިފައިކުރާނެ އިންޑިކޭޓަރސްތަކެއް ކިޔާދީފައި ނުވާކަމާއި އެމީހުންނަށް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތާ ގުޅޭ
ގޮތުން އެއްވެސް ޓްރެއިނިންގއެއް ނުވަތަ ހޭލުންތެރިކަމުގެ ޕްރޮގްރާމެއް ފާއިތުވެދިޔަ 05 އަހަރު ތެރޭގައި ނަގާދީފައިނުވާކަން
ފާހަގަކުރެވިފައި ވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އާދަޔާޚިލާފަށް ރުޅިގަދަވެ ވައޮލެންޓް ބިހޭވިއަރ ޑިސްޕްލޭ ކުރާކަމުގައިވާނަމަ
އެމީހެއްގެ މައުލޫމާތު ސުޕަރވައިޒަރަށް އަންގާކަމަށް ސްޓާފުން މައުލޫމާތު ދީފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެމީހުންނަކީ 'ދަ އަދަރ
ސައިޑް"ގައި ރެއާއި ދުވާލު ޚިދުމަތްކުރަމުންދާ މަސައްކަތް ކުރަމުންދާ މީހުންނަށް ވީނަމަވެސް، ގިނަފަހަރު މިފަދަ
ޚިދުމަތްތަކުގައި އަހައްމިއްޔަތުކަމެއް ނުދެވޭ ބައެކެވެ. މާފުށި ޖަލުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންނަކީ އާންމުކޮށް ހަފްތާއަކު
5 ނުވަތަ 6 ދުވަސް މަސައްކަތްކުރާ ބައެކެވެ. ޑިއުޓީ އޮފިސަރުންނަކީ ޑިއުޓީ ބަހައިގެން ޤައިދީންނާ އެންމެ ގާތުން
މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނެވެ. ދުވާލަކު 8 ގަޑިއިރު މަސައްކަތްކުރާއިރު، އެކި ޤައިދީންނާ ކުރިމަތިލާންޖެހޭއިރު، ނަފްސާނީ
ބަލިތަކަށް އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ސްޓާފުންނަށް ޓްރެއިނިންގ ޕްރޮގްރާމްތައް ނަގައިނުދެއެވެ. އަދި އިންޑަކްޝަން
ޕްރޮގްރާމްގައި ނަފްސާނީ ސިއްޙަތަށް ސަމާލުކަންދިނުން ސެޝަނެއްގެ ގޮތުގައި ހިމަނާފައި ވީނަމަވެސް، އެމީހުންނަށް
ތެރަޕީ/ކައުންސެލިން ނުވަތަ ސައިކިއެޓްރިކް ޚިދުމަތްތައް ހޯދާނެ ފުރުސަތުތައް ފަހިކޮށްދީފައި ނުވެއެވެ.
ސްޓާފުންގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކީ އެހެން ރަށްރަށުން އައިސް ކެއުމާއި ނިދުމުގެ ކަންތައްތަ އް ޖަލުގައި ހަމަޖެހިފައިވާ
މީހުންކަމުގައިވާއިރު، މިފަދަ ޚިދުމަތްތައް ލިބެން ހުރުމަކީ އެމީހުންގެ މަސައްކަތުގެ މާހައުލު ރަނގަޅުވެ، ޤައިދީންނަށް
ފޯރުކޮށްދެވޭ ޚިދުމަތްތައް ރަނގަޅުވެގެން ދާނެކަމެކެވެ.
58

ކޮމިޝަންގެ ހުށައެޅުން
1. ޖަލަށް ޤައިދީން ގެނެވޭއިރު ހަދާ އެސެސްމެންޓްގައި އެމީހުންގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ރިޢާޔަތްކޮށް
ޤައިދީން ގިންތިކުރުން
2. ކޮމިޝަންގެ ނޭޝަނަލް ޕްރިވެންޓިވް މެކޭނިޒަމްގެ ފަރާތުން ރިކޮމެންޑޭޝަން ދީފައިވާ ފަދައިން
ޖަލުގައި ތިބޭ ޤައިދީންނަށް ސައިކިއެޓްރީގެ އިތުރުން ސައިކޮލޮޖީ އާއި ތެރަޕީގެ ޚިދުމަތްތަ އް
ޤާއިމްކުރުން
59

6. ނިންމުން
މިދިރާސާ ހަދާފައިވަނީ ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ޕޮލިސީއާއި ނޭޝަނަލް މެންޓަލް ހެލްތް ސްޓްރެޓިޖިކް ޕްލޭންގައި
ކުރުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ބިނާކޮށެވެ. މިމަސައްކަތްތަ އް ފެށްޓުމަށްޓަކައި ބައެއް ހަރަކާތްތަކެއް ފެށިފައިވާކަން
ފާހަގަކުރެވުނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެންމެ މުހިންމުކަމަކަށް އަލިއަޅުވާލާއިރު ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ގެ ބިލް އަދިވެސް އޮތީ
ޑްރާފްޓިންގ ސްޓޭޖްގައެވެ. މިޤާނޫނީ ހުސްކަމާއެކު އެއާ ގުޅިގެން ހަދާ ޤަވާއިދުތަކާއި އެކުލަވާލުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ
ކޮމިޓީތަކާއި، ކޮ ލިޓީ ހިފެހެއްޓުމާއި އެތިކަލް ސްޓޭންޑަރޑްތައް މިދާއިރާގައި ހެދިފައިނުވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން މިދާއިރާގެ
ސްޓިއަރިންގ ކޮމިޓީއެއް ނެތުމު ގެ ސަބަބުން ޤައުމީ ފެންވަރެއްގައި މިދާއިރާގެ ކުރިއަރުވާނެ ކޯޑިނޭޝަނެއް ޤާއިމްވެފައި
ނެތެވެ.
2019 ވަނަ އަހަރު ސަރުކާރުން ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތް ޤާއިމްކޮށްފައިވެއެވެ. މިސެންޓަރަކީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކަށް
ޚާއްޞަކޮށްގެން ދާއިރާގެ ފަންނީ މަސައްކަތްތެރިންގެ ޓީމެއް އެކުލެވިގެން ޤާއިމްކުރެވުނު މަރުކަޒެކެވެ. މިސެންޓަރުގެ
ފަރާތުން މިހާތަނަށް 5000 އަށް ވުރެ ގިނަ ކޮންސަލްޓޭޝަން ދީފައިވެއެވެ. މިސެންޓަރު މެދުވެރިކޮށް ރާއްޖޭގެ އެކި
ކަންކޮޅުތަކަށް މިދާއިރާއިން ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ހަމަޖެހިފައިވީ ނަމަވެސް ތަނުގެ މުވައްޒަފުންގެ ދަތިކަމާހުރެ، އެންމެ
އެދެވޭގޮތެއްގައި މިމަސައްކަތް ފެށިފައި ނުވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން އަތޮޅުތެރޭގައި ޤާއިމްކުރެވިފައިވާ ރީޖަނަލް
ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި ނަފްސާނީ ޑޮކްޓަރުން ތިބިކަމުގައި ވީނަމަވެސް، ކައުންސެލިންގ/ސައިކޮލޮޖީ އަދި ތެރަޕީތަކުގެ
ޚިދުމަތްތައް ޤާއިމްވެފައި ނުވެއެވެ.
ޞިއްޙީ ދާއިރާއަށް އިންސާނީ ޙައްޤުގެ ނަޒަރިއްޔާއިން ބަލާއިރު ރާއްޖެއަށް ދިމާވެފައިވާ އެންމެ ބޮޑު ދަތިކަމަކީ
"އެކްސެސިބިލިޓީ" ނުވަތަ ޚިދުމަތްތައް ހޯދުމަށް ހުރި ދަތިކަމެވެ. ރާއްޖޭގެ ރަށް ރަށް އެތުރިފައި ހުރި ގޮތުންނާއި ކުދި
އާބާދީތައް ރަށް ރަށުގައި ދިރިއުޅުމުގެ ސަބަބުން ރަށްރަށުގައި ދިރިއުޅޭ ފަރާތްތަކަށް ޚިދުމަތްތައް ފޯރުކޮށްދިނުމަށް
ސަރުކާރުވަނީ ނުކުޅެދިފައެވެ. ޞިއްޙަތުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއިންވެސް ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުފަދަ އައު ޚިދުމަތްތައް ރަށްރަށުން
ނުލިބެއެވެ. ރީޖަނަލް ހޮސްޕިޓަލްތަކުން ސައިކިއެޓްރީގެ ޚިދުމަތް ލިބުނުކަމުގައި ވީނަމަވެސް، ކައުންސެލިންގ / ސައިކޮލޮޖީ
އަދި ތެރަޕީތަކުގެ ޚިދުމަތްތައް ފެށިފައިނުވެއެވެ.
ސްކޫލްތަކުގައި ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތަށް ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ މަސައްކަތްތައްވަނީ ފަށާފައެވެ. ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަން
ކަށަވަރުކުރުމަށް ޚާއްޞަގޮތެއްގައި ފުރާވަރުގެ ކުދިންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ހޭލުންތެރިކުރުވުމާއި، ކުދިން ފާހަގަކުރުމާއި
އެކުދިންނަށް އެހީތެރިކަން ޤާއިމްކުރެވޭނެ ޕްރޮސީޖަރތައް ޤާއިމްކޮށްފައިވެއެވެ. ކަންމިހެން އޮތްކަމުގައި ވީނަމަވެސް،
އަތޮޅުތަކުގެ ސްކޫލްތަކުގެ ތެރެއިން 84% ސްކޫލްތަކުގައި ކައުންސިލަރުން ނެތުމަކީ ކަންބޮޑުވާންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އަދި މީގެ
60

އިތުރުންވެސް، ސްކޫލް ޓީޗަރުން، ބެލެނިވެރިން އަދި ކުދިންނަށްވެސް އެންމެ އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ނަފްސާނީ ބަލިތަކާމެދު
އަހުލުވެރިކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ނުގެންދެވެއެވެ.
ދައުލަތުގެ ސިޔާސަތުތަކުގެ ތެރޭގައި "ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް" ޕްރޮގްރާމްތަކަށް އަހައްމިއްޔަތުކަން ދީފައިވީނަމަވެސް، މިދާއިރާގެ
މަސައްކަތްތައް ކުރެވެމުންދަނީ މިއުސޫލުގެ ތެރެއިން ނޫންކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ސިވިލް ސޮސައިޓީ
ބޭނުންކޮށްގެން ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމާއި ސިވިލް ސޮސައިޓީ ބާރުވެރިކުރުމަށް މަސައްކަތްތައް ނުކުރެވެއެވެ. ނަފްސާނީ
ޞިއްޙަތުގެ ތެރެއިން ސްކޮލަރޝިޕްގެ ފުރުޞަތުތައް ދެވިފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
މިދާއިރާއައަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން އެންމެ ފަހުން ދިރާސާއެއް ހަދާފައިވަނީ 2003 ވަނަ އަހަރު މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތްގެ
ފަރާތުންނެވެ. އޭގެ ފަހުން 19 އަހަރު ފާއިތުވެފައިވާއިރު، ރާއްޖޭގެ މިހާރުގެ ހާލަތު އެއްވެސް ގޮތަކަށް ދެނެގަނެވޭނެ
ދިރާސާއެއް ނެތެވެ. ސެންޓަރ ފޯރ މެންޓަލް ހެލްތްގެ ފަރާތުންވެސް ބަލަހައްޓަމުން ގެންދަނީ ހަމަ އެކަނީ ކޮންސަލްޓޭޝަނާ
ގުޅޭ ތަފާސްހިސާބުތައް ކަމަށްވާތީ، މިހާރު ރާއްޖޭގެ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތުގެ ޙާލަތު ދެނެގަތުމަށް ދައްޗެވެ. މީގެ އިތުރުން
ތަފާސްހިސާބުތަކަކީ ނަފްސާނީ ޞިއްޙަތު ފަދަ ދާއިރާތަކަށް ކޮންމެހެން ބޭނުންކަމަކަށްވާއިރު، އެއްވެސް މުއައްސަސާއަކުން
ސިސްޓަމެޓިކް ގޮތަކަށް މިފަދަ ތަފާސްހިސާބު ބަލަހައްޓާފައި ނުވާކަމަށް ފާހަގަކުރެވުނެވެ.
61

ކޮޕީރައިޓް © 2023 – ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން އޮފް ދަ މޯލްޑިވްސް
މި ދިރާސާގެ އެންމެހާ ޙައްޤުތަކެއް ލިބިގެންވަނީ ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން އޮފް ދަ މޯލްޑިވްސް އަށެވެ. މި ދިރާސާގެ މަޢުލޫމާތު
ބޭނުންކުރާނަމަ މި ދިރާސާއަށް ޙަވާލާ ދޭންވާނެއެވެ. މި ކޮމިޝަންގެ ހުއްދަޔަކާ ނުލައި މިދިރާސާގެ ބައެއް ނަމަވެސް ފޮޓޯކޮޕީ ހައްދައި ގެން
ނުވަތަ ޗާޕުކޮށްގެން ނުވަތަ އެނޫންވެސް ގޮތަކަށް ތައްޔާރުކޮށްގެން ވިޔަފާރީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަކީ މަނާކަމެކެވެ.
ޕަބްލިޝްކުރި ފަރާތް: ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން އޮފް ދަ މޯލްޑިވްސް
ލީޑް ރިސަރޗަރ: މަރްޔަމް ޝަޖުއާ ސީނިއަރ ރިސަރޗް އޮފިސަރ
ކަވަރ ޕޭޖް އަދި އިންފޯ ގްރާފްސް: ޢާއިޝަތު މަޢުރިފާ މުޙައްމަދު
ޕަބްލިޝްކުރީ ޖަ ނަވަރީ 2023 ގައި
62